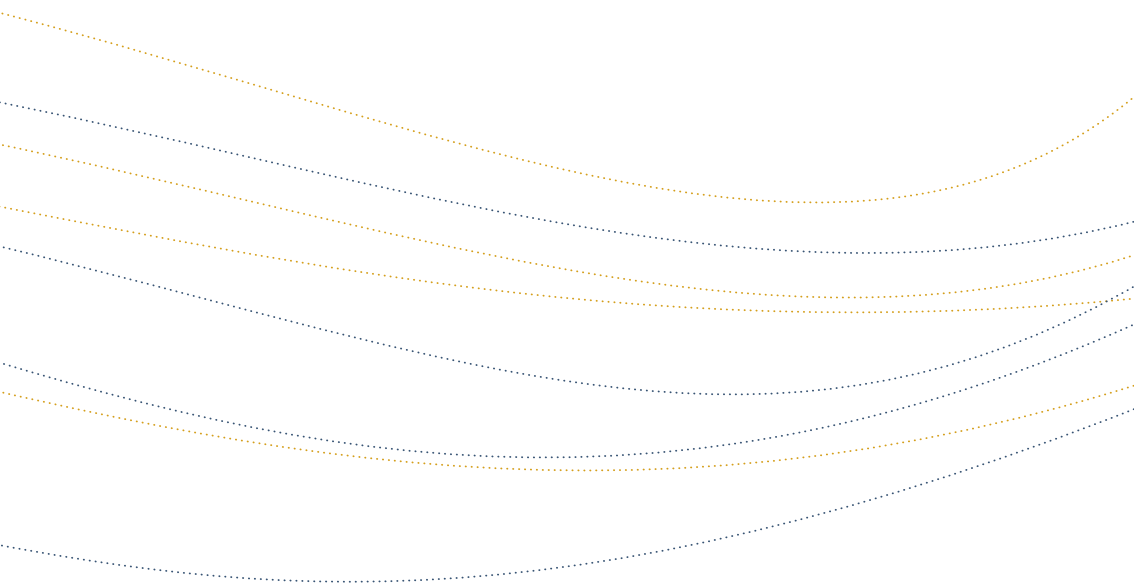

Via Sancti

MARTINI

**VODNIK PO KULTURNI POTI
SVETEGA MARTINA TOURSKEGA
OD SZOMBATHELYA DO ZREČ**

Naslov

**Vodnik po kulturni poti Svetega Martina Tourskega
od Szombathelya do Zreč**

Avtorji

**Cartographia Kft. in
partnerji v okviru projekta**

Projektni partnerji

Regionalna razvojna agencija Mura d.o.o.; vodilni partner

Občina Kobilje

Občina Dobrovnik

Mestna občina Murska Sobota

Občina Radenci

Razvojna agencija Slovenske gorice

Občina Sveta Trojica v Slovenskih goricah

Občina Hajdina

Zavod za kulturo Slovenska Bistrica

Lokalna samouprava županijskega mesta Szombathely

Župnišče Svetega Martina Szombathely

Martineum, akademija za usposabljanje odraslih

Uprava muzejev Županije Vas

Občina Nádasd

Agora, kulturni in turistični center Szombathely

Fotografije odseka poti na madžarski strani

Kovács Attila Gyula, továbbbá Armuth Gábor, Balaskó Tibor,

Cartographia Kft., Heincz László, Yellow Design

Fotografije odseka poti na slovenski strani

Uroš Vidovič, Kovács Attila Gyula, Bine Kovačič,

Arhiv Župnije Kamnica

Priloga zemljevidov:

Cartographia Kft. (zemljevidi na Madžarskem)

Kartografija d.o.o. (zemljevidi v Sloveniji)

Grafično in izvedbeno oblikovanje:

Instinkt d.o.o.

Izdaja:

prva

Tisk:

Animus d.o.o.

Založnik:

Regionalna razvojna agencija Mura d.o.o.

Leto natisa:

2013

Naklada:

5.000 kos

VSEBINA

SVETI MARTIN	5
PREDGOVOR	6
ODSEK SZOMBATHELY–MURSKA SOBOTA	8
Szombathely (zemljevid mesta)	9
Körmend (zemljevid mesta)	22
Zalalövő (zemljevid mesta)	29
ODSEK MURSKA SOBOTA–ZREČE	49
Murska Sobota (zemljevid mesta)	49
Maribor (zemljevid mesta)	64
Ptuj (zemljevid mesta)	74
Slovenska Bistrica (zemljevid mesta)	81
POMEMBNEJŠE INFORMACIJE	92
KORISTNE INFORMACIJE	94
KORISTNI IZRAZI	96
LITERATURA	98
ZEMLJEVIDI	99
LEGENDA	100
PREGLEDNA KARTA	102
ZEMLJEVIDI	1

SVETI MARTIN TOURSKI

(Savaria, ok. 316; † Candes, 397)

Sveti Martin je bil rojen okrog leta 316 v mestu Savaria, današnjem Szombathelyu. Oče, ki je kot oficir služil v rimski legiji, je za svoje zasluge prejel posestvo, tako se je družina preselila v italijansko mesto Ticinum (danes Pavia). Na očetovo željo je pri 15-ih letih tudi sam stopil med legionarje, vendar se je njegovo življenje popolnoma spremenilo v Amiensu v Galiji (Francija), ko je z mečem odrezal polovico svojega plašča in ga dal beraču, ki je trepetal na mrazu. V sanjah ga je v istem plašču obiskal Kristus in mu povedal, da je prav njemu storil dobro dejanje. Po tem milostnem obisku je zapustil vojaško službo, se dal krstiti in začel širiti vero. Obiskal je svoje starše, ki so se takrat že vrnili v Savario, in krstil svojo mater. Po vrnitvi v Italijo se je odločil za puščavništvo, nato pa krenil na pot in širil vero ter organiziral skupnosti vernikov. Krščanske

skupnosti in samostane, ki jih je ustanovil, je prepuštil svojim učencem. Leta 371 je bil imenovan za škofa v Toursu. Zaradi svoje skromnosti se je pred skupnostjo, ki ga je dvignila na ta plemeniti položaj, skrival v gosinjak, vendar so ga gosi z gaganjem izdale. *Od tod izvira tradicija Martinove gosi.* Umrli je pri starosti nad 80 let, leta 397 v Candesu (danes Candes St. Martin). Njegovo truplo so s čolnom po reki Loari prepeljali v Tours, kjer so ga 11. novembra (danes martinovo) pospremili k večnemu počitku. Postal je zaščitnik Frankov in Galije, njegov kult se je razširil po vsem krščanskem svetu. Njegovo ime v Evropi nosi več kot 3000 naselij, v Franciji, kjer je še posebej priljubljen, pa blizu 500 naselij. V Sloveniji je več kot 80 cerkva posvečenih svetemu Martinu, na Madžarskem 110. Naselja z njegovim imenom najdemo tudi drugod po Evropi.

PREDGOVOR

Zadnja leta se je na turistično paleto 21. stoletja – kot neke vrste zmes verskega, kulturnega, pohodniškega, aktivnega in ekološkega turizma – uvrstil tudi romarski turizem. Romarski turizem presega vlogo, ki jo ima pohodništvo na področju pridobivanja novih znanj in ohranjanja zdravja in tako pomeni veliko več kot le ogled mestnih znamenitosti, ki ga v naglici opravijo udeleženci avtobusnih izletov. Duhovno doživetje spodbuja telesno-duševno prenavo, razjasnjuje naše misli in blaži notranje napeposti v svetu, kjer so naše vrednote nenehno na preizkušnji.

Szombathely, rojstno mesto svetega Martina, zvesto ohranja kult svetega škofa in vzpostavlja vezi z evropskimi mesti, ki so povezana z njegovim življenjem. Od leta 2003 do leta 2007 je bilo na pobudo Szombathelya urejenih sedem

romarskih poti, katerih izhodiščna oziroma ciljna postaja je mesto samo. Na trase teh poti so nanizali cerkve in druge znamenitosti, povezano z življenjem svetega Martina.

Da bi predstavili življenje in najpomembnejše vrednote tega najbolj priljubljenega svetnika Evrope, škofa svetega Martina, je Svet Evrope pot od Szombathelya do Toursa leta 2005 razglasil za Evropsko kulturno pot. Naš vodnik predstavlja odsek te poti od Szombathelya na Madžarskem do Zreč v Sloveniji.

Pot se začne na zahodu Madžarske, pri kapelici svetega Martina v Szombathelyu, od koder vodi do znamenite cerkve v Jáku, v Körmend na bregu Rabe pa pripelje čez senčne smrekove gozdove. Od tod se pot nadaljuje po gozdovih, njivah in starih sadovnjakih po

gričevnatem svetu pokrajine Vasi-hegyhát, zavije proti domačni cerkvi v Pusztacsatáru, od tod pa se spušča v dolino reke Zale. Od naselja Zalalövő se steza vije po gričevnatem svetu pokrajine Órség, ob njej se vrstijo gozdovi, travniki in majhna, tiha naselja. Današnje, simbolično mejo med Madžarsko in Slovenijo, ki je od leta 1991 samostojna država, pot prečka pri naselju Kercaszomor, v dolini Male Krke. Do Murske Sobotice nas pospremi slikovita pokrajina Goričkega in Prekmurja, ob poti srečujemo vasice, cerkve, kapelice in občestne križe ter neskončni mir negovanih vinogradov. Na drugi strani reke Mure se pot nadaljuje po eni največjih in najbolj razgibanih slovenskih pokrajin, Spodnji Štajerski. Od Slovenskih goric do Maribora so naši sopotniki gozdovi, travniki, njive, urejene vaške domačije, občestne kapelice, razgledne točke in rodovitni vinogradi. Do

cerkve svetega Urbana popotnike vodi prava planinska pot. Po pokušini pristne žlahtne kapljice pot nadaljujemo po slemenu, zaraslemu z bukovimi gozdovi, vse do reke Drave. Ko zapustimo Maribor, nadaljujemo ob severnem vznožju Pohorja čez Dravsko polje in gričevje Slovenskih goric, zavijemo do gradu v Vurberku in prispemo do naslednje postaje našega popotovanja, do zgodovinskega mesteca Ptuj. Od znamenite romarske cerkve Ptujška Gora svoj pohod nadaljujemo po gričevnatem gozdnem svetu. Od Slovenske Bistrice čez slikovito dolino s slapovi vodi prava planinska turistična pot po južnem delu z gozdovi poraslega Pohorja, vse do Velikega vrha, od koder nas cesta ob krasnih alpskih travnikih in gozdovih čez hribe in doline pripelje do Oplotnice. Od tod se ob cerkvah podamo še na kratek, idilični izlet do zadnje točke poti našega vodnika, do Zreč.

ODSEK SZOMBATHELY–MURSKA SOBOTA

O poti, prenočiščih, zanimivostih in potrditvi pohoda
so informacije na voljo na spletni strani: www.viasanctimartini.eu

Svoj pohod začnemo na zahodu Madžarske, na sedežu Železne županije, **Szombathelyu**.

Antični naziv **Szombathelya** (*Savaria*, od 3. stoletja tudi oblika *Sabaria*) je keltskega izvora. Ko so Rimljani ob koncu 1. stoletja pred našim štetjem osvojili območja zahodno od Donave, je leta 10 po Kristusu *Panonija* postala cesarska provinca. Kmalu zatem, leta 43, je vojaškemu taboru, ki je stal na kraju današnjega mesta, cesar Klavdij podelil naziv mesto. Okrog leta 105 – za časa Trajanove vladavine – je *Savaria* postala sedež Gornje Panonije. Leta 316 je bil v mestu Savaria rojen otrok, ki ga krščanski svet danes časti kot škofa *svetega Martina*. Franki, ki so pod vodstvom *Karla Velikega* (768–814) premagali Avare, so na mestu nekdanje Savarie postavili *Steinamanger* (dobesedni prevod: kamen na njivi). Frankovski vladar je območje podredil salzburški nadškofiji, Madžarski je znova pripadlo šele v obliki dote,

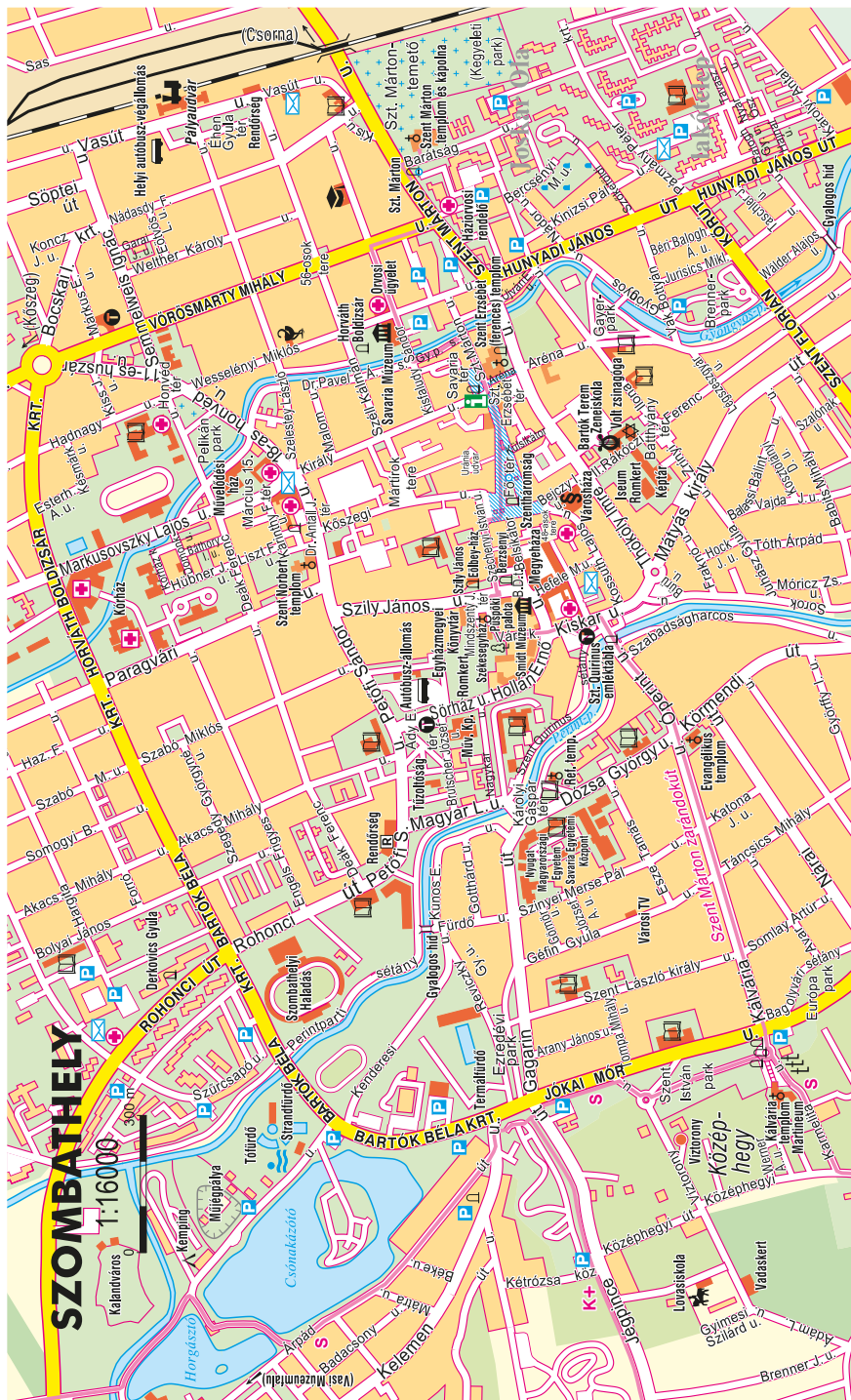
ki jo je bavarski knez *Henrik II.* podaril hčerki *Gizelli* (985–1065) ob poroki z madžarskim kraljem Štefanom (svetim). Do 15. stoletja se je Szombathely razvil v trg obdan z obzidjem, leta 1578 pa so kapitelj in center županije – zaradi turškega ogrožanja – iz Vasvára prenesli v Szombathely. Zahvaljujoč škofu *Jánosu Szilyju* (1777–1799), »drugemu graditelju mesta«, je Szombathely kot sedež nove škofije konec 18. stoletja postal ne le versko, ampak tudi duhovno in kulturno središče. Ob koncu 19. stoletja je Szombathely že pomembno železniško vozlišče in za časa monarhije eno najrazvitejših industrijskih, trgovskih in vojaških mest zahodne Madžarske. Razvoj je zavrla 1. svetovna vojna, s trianonsko mejo pa je mesto izgubilo svojo vlogo regionalnega središča. Od leta 1990 smo priče novega razvoja, danes je mesto priljubljena turistična destinacija, kjer se vrstijo različne prireditve, med njimi je ena pomembnejših praznik zaščitnika mesta – **svetega Martina**.

Odsek Jantarjeve poti

Spomenik škofa Jánosa Szilyja

SZOMBATHELY
1:16000

Evropska kulturna pot svetega Martina (Via Sancti Martini), ki vodi od Szombathelya prek Slovenije do Toursa v Franciji, se začneja pri znaku, simboličnem odtisu stopala škofa, ki ga spoštujejo kot svetnika, položenem na stopničko kapelice cerkve svetega Martina.

Zvonik cerkve svetega Martina s pokopališča

Skupna zgodovina **cerkve in kapelice svetega Martina** s čebulastim zvonikom, zgradba nekdanjega **dominikanskega samostana** in antičnega **pokopališča**, ki se nahaja za stavbami, sega v 1. stoletje. Tu so leta 303 k počitku položili posmrtnne ostanke sv. Kvirina, ki je v Savarii za svojo vero umrl mučeniške smrti. Franki, ki so v začetku 9. stoletja osvojili območje zahodno od Donave in so škofa **svetega Martina**, častili kot svojega zaščitnika, so Savario razglasili za knežje središče in na posvečenem kraju starokrščanskega pokopališča, na ostankih nekdanje nagrobne kapelice sv. Kvirina, okrog leta 860 zgradili cerkev. Iz kamnov cerkve, ki je bila zgrajena v kultu svetega Martina in posvečena svetniku, izhaja legenda, ki pravi, da je ta stavba bila škofova rojstna hiša. Za časa Arpadovičev so na mestu nekdanje cerkve sredi pokopališča najprej postavili leseno, konec 11. stoletja pa opečno cerkev z obokanim prezbiterijem, ki jo je győrska škofija v

začetku 13. stoletja razširila v poznoromanskem slogu. V tem času se je okrog cerkve razvila vasica Sveti Martin (*Szentmárton*), ki se je šele konec 19. stoletja spojila z mestom Szombathely. **Kapelica svetega Martina v cerkvi**, ki po legendi stoji na mestu rojstne hiše škofa, je bila verjetno zgrajena v 15. stoletju. Cerkev, ki so jo dolga leta obnavljali, je leta 1638 győrski škof z vsem premoženjem podaril **dominikanskemu** redu.

Današnja baročna cerkev je bila okrog leta 1670 zgrajena zahvaljujoč velikodušni donaciji grofice *Erzsébet Batthyány (1619–1674)*. Samostan je okrog leta 1780 prenehal z delovanjem, vendar so dominikanci leta 1790 že začeli s prenavljanjem zgradbe samostana oziroma cerkve in kapelice svetega Martina. Naslednja večja prezidava je potekala v tridesetih letih 20. stoletja, ko je cerkev spet postala župnijska. Stavbo so na zahodni strani (pri vhodu) podaljšali, na južni strani pa pripojili k samostanu. V kompleksu danes deluje župnija, od leta 2007 pa je odprt tudi **Center za obiskovalce svetega Martina**.

Najstarejši del **cerkve svetega Martina** je kip Device Marije, ki stoji ob vhodu v prezbiterij glavnega oltarja in je verjetno ostal še od cerkve, ki so jo prezidali v 17. stoletju. Dominikanci verjamejo, da je kip čudodelen. V lini nad baročnim oltarjem iz 18. stoletja je **kip svetega Martina** s pastirsko palico, pri njegovih nogah pa gos, ki spominja na legendo o njegovi izvolitvi za škofa.

Vodnjak svetega Martina

Relikviariz iz 19. stoletja, ki se nahaja pod oltarjem, pa kot relikvijo hrani košček kosti iz prsta svetega Martina. Simbol *Evropske kulturne poti svetega Martina* (*Via Sancti Martini*), bronasti odtisi stopala svetega Martina, so na stopnici kapelice namestili leta 2005.

Med samostanskimi zidovi danes deluje Center obiskovalcev svetega Martina

Bronasta kompozicija kipov, delo *Istvána Rumija Rajkija* iz leta 1938, na trgu pred cerkvijo, nad »*studencem svetega Martina*«, upodablja prizor, ko se je sveti Martin vrnil v rojstno mesto Savaria in z vodo iz studenca krstil svojo mater. Prva pisna omemba *Studenca svetega Martina*

Glavno pročelje cerkve in vodnjak svetega Martina

Kip svetega Martina na oltarju kapelice

iz leta 1360 kaže na več stoletno zgodovino legende, ki je živa še danes. Relievi *kamnitih klopi* z napisi, ki so postavljeni v bližini, pa prikazujejo predmete (napol presekan plašč, odložena vojaška čelada in meč oziroma posodica berača) prelomnice življenja svetega Martina.

Kompozicija kipov na vodnjaku svetega Martina

Pod okrašenim pokrovom se skriva stari studenec

Na **pokopališče svetega Martina**, ki je eno najstarejših ne le madžarskih, ampak tudi evropskih pokopališč, pridemo ob severnem zidu cerkve ob zvoniku. Nekdanje starokrščansko pokopališče pa se je ob širitvah cerkve skozi stoletja postopoma krčilo.

Svojo pot bomo začeli na *Cesti svetega Martina*, nato pa na desno v ulico *Vörösmarty Mihály*, potem zavijemo levo in nadaljujemo po mirni ulici *Kisfaludy Sándor*. Tu gremo čez ulico *Wesselényi Miklós*, kjer na drugi strani stoji mogočna eklektična zgradba muzeja *Savaria*. Vhod v muzej je na severni strani stavbe, iz parka Deák-liget. Relief, ki se nahaja v muzejskem parku, prikazuje Martina, ki ga privlači puščavništvo, in njegovo znano zgodbo ob imenovanju za škofa. Prečkamo potok Gyöngyös, na sprehajališču znova zavijemo levo in smo spet v ulici svetega Martina, kjer zavijemo desno. Na levi strani začetka ulice *Aréna* stoji (**franciškanska**) cerkev svete **Elizabete** z enim zvonikom.

Cerkve svete Elizabete

Prvotno **gotska (franciškanska) cerkev svete Elizabete** je današnja podoba dobila ob baročni prezidavi v 17. stoletju. Na mestu cerkve je v začetku 14. stoletja stala kapelica, poleg katere je delovala bolnišnica za revnejše bolnike. Ko je med leti 1347–50 po Evropi pustošila kuga, ki je po nekaterih ocenah zahtevala 25 milijonov žrtev, je kraj ostal zapuščen, zato je györski škof *Kálmán*, sin kralja Karla Roberta, tja povabil franciškanske redovnike, ki so prenovili zapuščeno bolnišnico, kapelico pa porušili in namesto nje dali sezidati enoladijsko cerkev v gotskem slogu in samostan, ki so ju posvetili apostolu – svetemu Andreju. Pobudo za prenavo kompleksa, ki je bil uničen v času turških napadov, in ponovno naselitev franciškanov je dal györski škof *István Sennyey*, ki je leta 1634 sam blagoslovil prenovljeno cerkev in samostan. Pri prenovi cerkve v baročnem slogu se je na srečo ohranil prezbiterij in nosilni stebri, tako je cerkev danes ena najpomembnejših gotskih spomenikov mesta Szombathely. Leta 1935 so k samostanski stavbi prizidali novo (vzhodno) krilo, kjer je delovalo semenišče franciškanskega reda mesta Trnava, ki je s trianonsko mirovno pogodbo pripadlo Slovaški. Do leta 1989 je med starimi zidovi deloval *Zavod za slepe*, od leta 1990 pa je samostan znova v lasti franciškanov, v prostorih nekdanje višje šole pa je *dijaški dom svetega Frančiška*.

Na trgu *Savaria* se na objektu, pritrjenem na jekleni steber, nahaja podoba svetega Martina, ki predaja svoj plašč beraču. Kip avtorja *Lászlója Kollerja* prikazuje prizor, ki ga redkokje zasledimo.

Stoletja je Glavni trg (*Fő tér*) bil središče Szombathelya, to je bila osrednja tržnica in tu so potekali tudi veliki sejmi. Nekdanji stražni stolp, ki so ga porušili leta 1837, je krasila pozlačena podoba svetega Martina. Fontana pa ohranja spomin na nekdanji javni vodnjak. Ena od postaj poti svetega Martina v Szombathelyu je mozaik mestnega stolpa, ki se nahaja ob spomeniku sveti Trojici – delo *Tiborja T. Takácsa*.

Na živahnem glavnem trgu

Če zavijemo levo, ob novoromantičnem spomeniku svete Trojice, in prečkamo ulico *Bejczy István*, bomo po ulici *Rákóczi* prišli v **lapidarij Iseum**.

V lapidariju Iseum

Iseum je eden najpomembnejših spomenikov iz rimskih časov Szombathelya, kjer so vidni ostanke templja, ki so ga v 2. oziroma 3. stoletju postavili v čast boginji *Isis*. V rimskem imperiju so ob državni podpori na splošno častili egipčansko boginjo, tako je svetišče Savarie, ki se je nahajalo ob *Jantarjevi poti*, verjetno bilo eno najpomembnejših kulturnih središč ne le Panonije, ampak vseh vzhodnih provinc. Ostanke templja so odkrili šele z izkopavanji med leti 1955–63 (in pozneje), med leti 2008–2012 pa je mesto Szombathely namenilo blizu 2 milijardi forintov za popolno prenovu Iseuma. Obnovili so svetišče, postavili muzej in zgradbo za sprejem ter uredili celotno območje najdišča.

Prispeli smo na trg *Berzsenyi Dániela*

Na drugi strani ulice *Rákóczi* stoji mogočna zgradba romantično-eklektične **sinagoge** v vzhodnjaškem slogu, z dvema stolpoma s čebulasto streho, z okrašenim pročeljem in barvnimi opekami. Zgradba, zgrajena leta 1880, služi kot koncertna dvorana od leta 1975. Akustika **Bartókove dvorane** je ena najboljših v državi.

Pot z glavnega trga vodi poleg **Szegedyjeve hiše** v klasicističnem poznobaročnem slogu, ki so jo leta 1786 sezidali za kanonika Jánosa Szegedyja, pozneje pa je prešla v posest premonstrskega reda, do ulice *István Széchenyi*. Na južni strani trga *Dániela Berzsenyija*, ki se nahaja pred **škofijsko palačo**, je **županijska hiša**, na severni strani pa se nahaja trg *Józsefa Mindszentyja* s **stolnico**. Na trgu pred stolnico stoji umetniško delo Gáborja Veresa. Iz sredine kompozicije izhaja sedem smerokazov, ki kažejo smeri, kjer se nahajajo lokalne znamenitosti, povezane s potjo svetega Martina. Na drugi strani trga pred **hišo Eölbey**, pa stoji spomenik škofa **Jánosa Szilyja**.

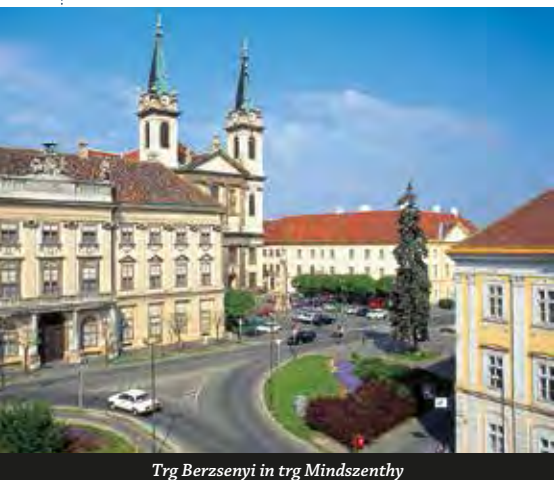
Sredi trga stoji **spomenik Dániela Berzsenyija** (1776–1836).

Poznobaročna klasicistična dvonadstropna **škofijska palača** na trgu *Berzsenyi Dániel* je bila zgrajena (med leti 1778–1783) na pobudo prvega škofa samostojne szombathelyske škofije **Jánosa Szilyja** (1735–1799), ki ga je na čelo

Škofijska palača

škofije, ki jo je ustanovila Marija Terezija, imenoval papež Pij VI. (1777). Za časa njegovega škofovanja je bilo zgrajeno tudi *semenišče* in *stolnica*. V zahvalo za njegove zasluge pri vzpostavitvi škofijskega središča in bogatitvi mesta s številnimi spomeniški zgradbami, od leta 1909 na trgu *Mindszenty* stoji njegov *sedeči kip*. Za spomenikom je *hiša Eölbey*, proštovska palača, ki jo je med leti 1796–1800 dal sezidati kanonik *János Eölbey* (1759–1820). Načrte škofovske palače (*semenišča*, *stolnice* in *hiše Eölbey*) je po *Szilijevem* naročilu izdelal dunajski arhitekt *Menyhért Hefele* (1716–1794), mojster »klasiističnega poznobaročnega« sloga. Prvi arheološki

Trg Berzsényi in trg Mindszenty

muzej države, tako imenovan *Sallo Terreno*, je iz najdb v času gradenj (rimski kamni z napis, kipi, ipd.) ustanovil sam *János Szily*, stene so okrašene z Dorfmeistrovimi poslikavami prizorov iz antičnega Rima in Savarie.

Stolnica

Najbolj mogočna zgradba trga *Mindszenty* (prej *Cerkveni trg*) je *stolnica* z *dvema zvonikoma*, ki je tretja največja cerkev na Madžarskem in lahko sprejme 5000 obiskovalcev. Glavno klasiistično poznobaročno delo *Menyhérta Hefejeja*, ki je bilo zgrajeno med leti 1791–1814, je dokončal njegov pomočnik *György Anreith* (1750–1823). Temeljni kamen *velike cerkve*, oblike latinskega križa, ki se v smeri vzhod–zahod nahaja med škofijsko palačo in semeniščem, so v čast *Marijinega obiskanja* položili 29. avgusta 1791. Stolnica je bila dokončana aprila 1814. Zadnje dni druge svetovne vojne, 4. marca 1945, je bil velik del dragocenosti stolnice uničen v zavezniškem letalskem bombnem napadu. Sama zgradba je bila zelo hitro obnovljena, septembra 1947 jo je pred množico vernikov blagoslovil kardinal in

esztergomiški nadškof *József Mindszenty* (1892–1975), restavriranje notranjosti cerkve pa traja še danes.

Fragment čudovitih fresk v Škofjski palači

Nad križanjem glavne cerkvene ladje s polkrožno obokanim, podaljšanim prezbitერიem in stranskima ladjama se dvigujejo kupole, prezbitერიj pa obdaja zakristija oziroma kapelica Device Marije. Oltarna podoba svetega Martina v severnem krilu križne ladje, »Čudodelni sveti Martin«, je (restavrirano) Maulbertschevo delo (1791), v relikviariju doprsnega kipa je nameščena relikvija svetega škofa, ki ga je tourski nadškof leta 1913 podaril Szombathelyu. Nove orgle so se v stolnici oglasile leta 1999, prav na dan svetega Martina.

Duhovniško *semenišče* je v dvonadstropni poznobaročni stavbi, ki se nahaja severno od stolnice in sta ga skupaj ustvarila *János Szily* in *Menyhért Hefele*. Zgrajena je bila (1780) kot prva med spomeniškiimi zgradbami ob trgu *Mindszenty*, vendar je bila svojemu namenu predana šele leta 1790. Takrat se je na glavni trg preselila tiskarna *Antala Siessa*, ki je (kot prva

tiskarna Szombathelya) tukaj delovala med leti 1787–90 (*spominska plošča*) in je pozneje postala znamenita, saj so v njej natisnili *pisma* (1794), ki jih je *Kelemen Mikes* pisal v turškem ujetništvu. Ena od kapel semenišča je posvečena svetemu Martinu in svetemu Kvirinu, v drugi pa lahko občudujemo obsežno zidno poslikavo, ki prikazuje življenjsko pot svetega Martina.

Stilsko opremljena, novorenesančna prostorna *knjižnica cerkvene županije* v prvem nadstropju, ki jo krasijo dela slikarja *Ferenca Stornoja* (1821–1907), tudi danes pričakuje obiskovalce, urejena pa je bila leta 1884, ko so zgradbo razširili.

Trg bomo zapustili na južni strani stolnice preko ulice *Vár köz*, pri *spominskem drevesu Jánosa Szilyja*, ki čuva spomin na lipe »škofovega vrta«, porušene v času gradnje stolnice (1791). Nato zavijemo levo in se sprehodimo do *lapidarija Járdányi Paulovics István* v parku.

Lapidarij Járdányi Paulovics István predstavlja del nekdanjega rimskega mesta *Savaria*, vidni pa so tudi ostanki srednjeveškega gradu. Najdišče je bilo odkrito med leti 1937–38, sama izkopavanja pa je strokovno usmerjal profesor in arheolog *István Járdányi Paulovics*. Deli izkopanih zgradb (*ostanki svetišča rimskega boga trgovine in cest Merkurja, cestninska postaja, javno kopalnišče, delavnice, peči za žganje gline*) in odsek Jantarjeve poti izvira iz časov od 1. do 4. stoletja. Najbolj dragocena najdba je fragment prekrasnega mozaičnega poda nekdanje

Zidna poslikava v stari kapelici semenišča

Mozaični rimski pod v lapidariju

gubernerske palače z začetka 4. stoletja. Najdbe iz lončarske četrti so od leta 2001 na ogled v obliki stalne razstave.

Pot nadaljujemo do ulice *Kiskar*, desno izza *bencinske črpalke* prečkamo *most* nad potokom *Perint*. *Spominska plošča in bronasti škofovski palij* na mostu ohranjata spomin na mučeniško smrt škofa *Kvirina* – zaradi vztrajanja pri krščanski veri so mu leta 303 Rimljani okoli vratu obesili *mlinski kamen* in ga na tem mestu vrgli v potok. Od mostu do **evangeličanske cerkve** v novoromanskem slogu, zgrajene leta 1896, na drugi strani križišča vodi *ulica Óperint*, od koder sledimo eni najstarejših mestnih smeri – *ulici Kálvária*. Poimenovanje ulice ohranja spomin na postaje križeve poti, ki so do konca 19. stoletja stale od mesta do kapelice kalvarije na griču ob koncu ulice. Po tej poti so k potoku *Sibaris* (danes *Perint*) peljali *Kvirina*, ki so ga v

nekdanjem antičnem gledališču pod gričem obsodili na smrt. Prečkamo prometno *ulico Jókai*, kjer pred stopnicami, ki vodijo k cerkvi na *Kalvariji*, stoji *spomenik 83. pešpolka Szombathelya* iz leta 1929. S sprehajališča *parka Štefana svetega (Szent István park)*, urejenega konec 19. stoletja, se tu priključimo na *pot svetega Martina*, ki prihaja iz smeri *Rajka–Kőszeg* in je označena z znakom . Če bomo tu nadaljevali proti desni, pridemo do muzeja na prostem (**Vasi Falumúzeum**), ki prikazuje arhitekturno dediščino županije. Vsako leto novembra poteka tu *sejem* ob dnevu **svetege Martina**.

Skanzen Železne županije - vas na prostem

Oznaka , ki bo naš pohodniški vodič vse do slovenske meje, se ob postajah kalvarije povzpne do cerkve na *Kalvariji* in do sprejemne točke *Evropske kulturne poti svetega Martina*, do **Martineuma**.

Kalvarija

Evangeličanska cerkev

Kalvarijska cerkev

Prva pisna omemba Kalvarije (*Kálvária*) izhaja iz leta 1730. Današnja struktura kalvarijske cerkve z dvema zvonikoma, ki stoji na hribu in ki je bila večkrat prezidana, kaže zadnjo podobo prezidave leta 1901. Po izgradnji samostana karmelskega (*meniški red beračev, ki so ga ustanovili puščavniki s palestinske gore Karmel*) nunskega reda, ki so ga v sosesčini postavili leta 1906, je dr. *István Konkoly*, szombathelyski škof, leta 1992 ustanovil *Katoliški zavod za izpopolnjevanje, ki od leta 2001 deluje pod nazivom Martineum Felnőttképző Akadémia* (Akademija za izobraževanje odraslih Martineum). Stenski zemljevid Evrope tukaj prikazuje celotno traso *Evropske kulturne poti svetega Martina*. Pred njo stoji kamen, podoben tistemu na odseku po Franciji. Na dvorišču Martineuma se nahaja tematski park svetega Martina.

Po ozki ulici *Karmelita utca* nato na levo mimo centra evangeličanskih diakonov (*Johanneum Evangélikus Diakóniai Központ*) vodi cesta *Középhegyi út* na cesto *Erdei iskola út*, po kateri se napotimo naprej na desno. Pridemo do

Po rumeni oznaki pridemo iz gozda Hosszú erdő

trojnega cestnega odcepa: na desni je vhod v *regionalno odlagališče odpadkov*, ki stoji na kraju nekdanje opekarne, na nasprotni strani pa vodi pot proti gozdu (*Szent János-erdő*) – prašna makadamska cesta z oznako – vodi na levo. Med hrastovimi in gabrovimi gozdovi ter skupinami iglastih dreves pridemo do vogala vrtov. Na *čistini* mešanega gozda zavijemo levo, v liniji križišča pa desno. Pridemo do pravokotnega kolovoza, po katerem nadaljujemo pot na levo, mimo oznake . To je oznaka modre ture, ki vodi po hribovitem območju Madžarske. Ta odsek (in tudi naslednji odseki), ki povezuje hribovje *Kőszegi-hegység* in mesto *Szekszárd*, nosi naziv „*Južna Prekodonavska tura Rockenbauer Pál* („*Rockenbauer Pál Dél-Dunántúli Kéktúra*)“).

Tukaj pridemo do njive, ki sega globoko v gozd, zavijemo desno   po stezi in prečkamo jarek Gaj, ki nas privede do *jase* v hrastovem gozdu *Pusztafai-erdő*. Tukaj nadaljujemo pot še pol kilometra, nato pa v križišču poti zapustimo *modro pohodniško traso*, ki vodi v *Nárai*.

Zapustimo cesto Szombathely-Nárai

Oznaka nas vodi iz hrastovega gozda do glavne ceste Szombathely-Nárai, kjer zavijemo desno. Na srečo je asfaltirani odsek kratek – ob koncu gozdnega pasu na južni strani glavne ceste zavijemo levo na poljsko pot med širokimi njivami, ki jih obdaja gosto robidje. Tu prečkamo akacijev log, nato pa nas travniki in grmičevje

Prispemo do vile Csupor

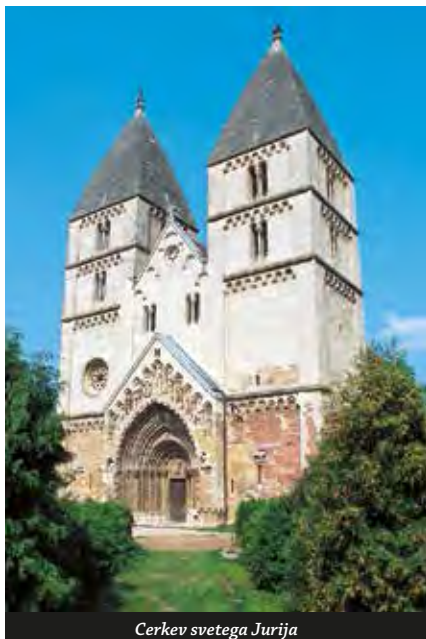

V Škofovem gozdu (Püspöki erdő)

pospremijo do križišča (*visoka preža*). Proti jugovzhodu se razprostirajo obsežna obdelana polja, svojo pot nadaljujemo proti desni, na poljski poti zahodne strani njiv. Nadaljujemo po široki, utrjeni poti, zavijemo levo in nadaljujemo med akacijevimi in hrastovimi gozdovi, med njivami, pozneje pridemo do *kompostarne*, ki je bila zgrajena pred kratkim. Držimo se iste smeri in po kolovozu pridemo do gozda, kjer nas pozdravlja stara gozdarska hiša *Csupor-villa*. Zavijemo na levo, kjer nas pot v senci smrek in hrastov pripelje do prometne ceste za *Ják*.

Nadaljujemo desno po bankini poti in kmalu nas bo znova objel gozd. Gremo mimo starega obcestnega kamna, nato pa zavijemo levo na pešpot, ki vodi čez hrastov gozdček z grmičevjem. Zavijemo v gozd *Sorki-erdő* in hodimo mimo hrastov različne starosti in rasti do široke gozdne ceste Határnyiladék. Tu zavijemo levo, nato spet desno in pridemo do ravne poti, ki je videti skoraj kot sprehajališče. Ta pot vodi čez gozd svetega Martina in hrastov Škofijski gozd (*Püspöki-erdő*). V četrto križišče z leve se pridruži gozdna pot, vendar bomo pot nadaljevali desno med akacijami in hrasti ter se vmes izogibali luknjam in mlakam na poti. Pri prvi navpični odprtini nas markacija usmeri na levo, nato pa desno, kjer pridemo do ovinkaste poti in gremo mimo mlake. Potok Bolygó prečkamo po zasilnem *mostičku* in pridemo na kolovoz, ki pelje ob jarku in gozdu, koder krenemo v smeri jugozahoda in hodimo po tej poti, ki vodi mimo njiv in grmičevja vse do *Ják*. Do novega dela naselja *Ják* nas popeljejo orehi, v križišču zavijemo levo, zapustimo *obcestni znak*, ki označuje nekdanje meje naselja, in nadaljujemo po ulici *Ady Endre*, nato pa po ulici *Kossuth Lajos* prispemo v središče *Ják* k cerkvi svetega Jurija in h kapelici svetega Jakoba.

Prva pisna omemba naselja *Ják* izvira iz leta 1211, vendar so v bližini naselja najdišča iz železne in bronaste dobe, odkrili pa so tudi rimska grobišča. *Cerkev svetega Jurija* (benediktinska opatijska cerkev) iz 13. stoletja z dvema

Cerkev svetega Jurija

Glavna cerkevna ladja

zvonikoma in tremi ladjami, stoji na gričku sredi vasi poleg **kapelice svetega Jakoba**, zgrajene prav tako v 13. stoletju, je ena izmed najznamenitejših poznoromanskih zgradb evropskega slovesa.

Nekdanji benediktinski samostan je ustanovil *Márton* iz veleposestniške rodbine Jáka, cerkev pa bi naj bila mesto, kamor so pokopali njegove družinske člane. Datum blagoslova cerkve, ki je bila sezidana v več fazah, je 24. april 1256, na dan svetega Jurija, o čemer priča ohranjena listina. Cerkev je z manjšimi poškodbami preživela tudi turške čase, največjo poškodbo pa je povzročil udar strele (okrog leta 1650). Med leti 1896–1904 so cerkev restavrirali in prezidali v čistem romanskem slogu, in sicer po načrtih srednjeveškega profesorja arhitekture *Frigyesa Schuleka*. **Kapelica svetega Jakoba**, ki stoji v cerkvenem vrtu, je prvotno bila župnijska cerkev naselja. Kapelo okrogle oblike je na mestu, kjer je nekoč stala manjša rotunda, okrog leta 1260 dal sezidati brat *Mártona Nagya* iz Jáka, *Jakob*. Do 18. stoletja je okoli kapelice bilo pokopališče. Tako imenovano **opatovo hišo**, ki stoji v sosesčini cerkvenega vrta, so sezidali konec 18. stoletja,

in sicer iz kamnov nekdanjega samostana. Na njenem mestu je nekoč stal bivalni stolp rodbine Jáka, tloris zgradbe iz dobe Arpadovičev so označili pri prenovi leta 2000.

Kapelica svetega Jakoba

Gozd pri Monyorókeréku

Na ulici *Móricz Zsigmond*, ki se začinja pri jaslicah, pri mostu čez potok, zavije trasa z oznako proti jugozahodu in se nadaljuje pod cerkvenim gričem, ki je zarasel z drevesi. Na vogalu pokopališča (*kapelica iz 18. stoletja*) nas *mostiček za pešce* povede čez potok v ulico *Dózsa György*, kjer zavijemo levo, v ulico *Rákóczi Ferenc*. Ob koncu naselja, v križišču Y, zavijemo levo in se od Jáka poslovimo pri *Marijinem občestnem znamenju* oziroma na *mostu čez potok*. Zaradi pogostega lova je *gozdni odsek poti do naselja Nagykölked prehod en le podnevi, prepovedano je zaviti s turistične poti!* Utrjena pot vodi čez njive Benkomai, tu gremo poleg samotnega občestnega križa in pridemo do gozda, kjer hrastovim drevesom sledijo smreke, stara *zapornica* pa kaže na bližino državne meje. *Bodimo pozorni, ker bomo v prvi čistini* (zapornica) zavili levo. Pot, podobna sprehajališču, nas bo vodila čez gozd v Monyorókerék, ki s svojimi visokimi iglavci zagotavlja mirno vzdušje. Kmalu

Ob poti nas spremlja čudovit drevored

zavijemo levo, potem pa desno in pridemo do čistine ob prekrasnih smrekah, ki segajo vse do gozda **Szentpéterfai erdő**. Mir temnih iglastih gozdov pri glavni cesti za *Szentpéterfa* varujejo zapornice. Smer zamenjamo dvakrat in pridemo do konca gozda oziroma do južnega konca poti, kjer zavijemo levo na stezo, ki nas popelje do roba gozda, potem pa ob hrastovem gozdu do ceste za *Ják*. Nadaljujemo desno in ob občestnem grmovju prispemo v naselje **Nagykölked** ter se sprehodimo do drugega konca vasi.

Vas **Nagykölked** izvira iz 13. stoletja, prvi zapisi jo omenjajo v obliki *Kewlked*. Leta 1423 zasledimo zapis *Eghazaskulked*, leta 1501 pa se omenja cerkev posvečena svetemu Nikolaju. Resnično lepa rimokatoliška *cerkev svetega Nikolaja* v novoromanskem slogu, zgrajena leta 1896, spominja na znamenito cerkev v Jáku.

Vas zapustimo pri pokopališču, nadaljujemo proti jugu, kjer nas na eni strani ceste spremlja smrekov gozdiček, na drugi strani pa občestni križ iz leta 1905, nato sledi hrastov in orehov gozd, potem pa nas med travniki in vrtnarijo pot pripelje v naselje **Harasztifalu**.

Cerkev svetega Nikolaja

Prva pisna omemba vasi **Harasztifalu** izvira iz leta 1238. Sredi naselja v majhnem parku stoji *trianonski spominski obelisk*, spomenik zgodovini Madžarske. Na drugi strani parka se v nekdanji šolski zgradbi iz 19. stoletja še danes nahaja lokalno-zgodovinska zbirka.

Harasztifalu, cerkev svetega Ladislava

Ob velikem ovinku na glavni ulici sredi naselja (*stari obcestni kamen*) zavijemo proti vzhodu in bomo tej smeri sledili tudi po tem, ko bomo ob velikem *hrastu* zavili z glavne ceste. Za seboj bomo pustili tudi obcestni *križ* in opuščeno *pristavo*. Med dvema smrekovima gozdoma bomo krenili proti jugu, kjer se nam bo krajina še bolj odprla, saj nas bo pot vodila čez obdelane njive, kjer bomo le tu in tam videli samotno sadno drevo ali obcestno grmičevje. V daljavi bomo opazili *vodni stolp* Körmenda, v mesto pridemo po industrijski coni (*pretvornik*). Nadaljevali bomo po ulici *Mátyás király* – v železniškem križišču zavili levo – in prispehli do *železniške in avtobusne postaje* mesteca ob Rabi, **Körmenda**.

Naproti postaje v ulici *Deák Ferenc* se nadaljuje trasa poti, označena z znakom . Na levo zavijemo v ulico *Arany János*, nato nadaljujemo desno po ulici *Kossuth Lajos* in pridemo do *kalvinske cerkve*, zgrajene leta 1788, ki so ji zvonik

prizidali leta 1824, nato zavijemo desno v ulico *Thököly Imre*. Čez *podhod* za pešce prečkamo glavno mestno ulico *Rákóczi Ferenc*, *sprehajalna ulica* s spomeniškimimi stavbami pa nas popelje v središče mesta **Körmend**, do prekrasno urejenega trga *Szabadság*, ki so ga prizidali leta 2011. *Ulica Kölcsey Ferenc na desni je do leta 1930 nosila ime svetega Martina, cerkev svetega Martina, uničena v 16. Stoletju, je verjetno stala nekje pod številko 4 današnje ulice Zrínyi*. Na levi se nahaja *spomenik Brezmadežne Device*, ki jo je leta 1822 dal postaviti Fülöp Batthyány - Strattmann, ob spomeniku *Lajosa Kossutha* iz leta 1907 pa pridemo do glavnega južnega vhoda **gradu Batthyány**.

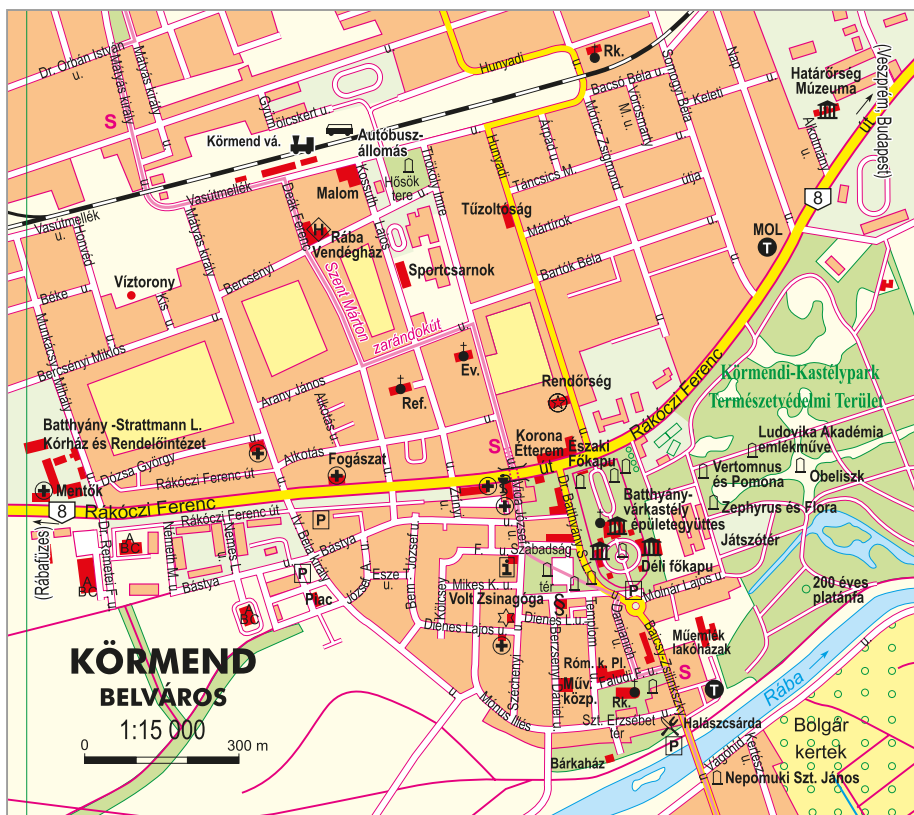
Novogotska evangeličanska cerkev

Dvorec Batthyány

Zgodovina **Körömda** in **dvorca Batthyány** je tesno povezana. Prva pisna omemba naselja, ki mu je kralj Béla IV. po tatarskih pohodih leta 1244 podelil status kraljevskega brezcarinskega mesta s pravico svobodne izbire sodnikov, izvira iz leta 1238, ko se omenja tudi grad na vodi, obdan z močvirjem. Cvetiči trg iz 15. stoletja je leta 1604 prišel v posest družine Batthyány. Zaradi stopnjevanja nevarnosti turških vpadov so dvorec prezidali in postal je obrambni grad. Za časa Rákóczijevega boja za svobodo je grad in mesto prizadel požar. Leta 1716 je Körömend postal središče posesti družine Batthyányi. Začetek prezidave srednjeveškega gradu sega v leto 1730, z novimi stranskimi zgradbami in pripadajočim grajskim parkom je nastal razkošni baročni kompleks versajskega tipa.

V glavni stavbi dvorca Batthyány so danes na ogled razstave **muzeja dr. Batthyány - Strattmann László**, tudi ostale stavbe služijo promociji in razvoju kulture mesta Körmend, v nekdanji konjušnici danes deluje mestno gledališče.

Površina **grajskega parka** (sedaj mu pravijo **grajski vrt**), urejenega v 18. stoletju, se je v zadnjih desetletjih skrčila na polovico prvotne površine in meri 35 hektarjev, res pa je, da se park, ki od leta 1958 uživa zaščito kot arboretum, ponaša s 70 vrstami grmičevja in dreves, izmed katerih so nekatera stara več stoletij. Najbolj znana je dvestoletna platana (*Platanus acerifolia*), visoka 35 metrov in z obsegom debla 8 metrov.

Nadaljujemo proti jugu po ulici *Damjanich*, ki nas privede do prav tako prenovljenega trga (*Szent Erzsébet*), kjer se nahaja župnijska cerkev svete Elizabete in spomenik kralja *Béle IV.*

Župnijska cerkev svete Elizabete

Mnogokotni prezbiterij baročne enoladijske **župnijske cerkve svete Elizabete** iz 15. stoletja ima pozne gotske značilnosti. Po turških časih, konec 17. stoletja, je stanje cerkve bilo zelo slabo, njena baročna prenova je bila opravljena med leti 1730–31. V nadstropnem cerkvenem oratoriju je postavljena spominska **razstava** »zdravniku reveže«, **dr. Lászlóju Batthyány - Strattmannu** (Dunakiliti, 1870; Dunaj, 1931), ki je po I. svetovni vojni v družinskem dvorcu v Körmendu imel očesno bolnišnico oziroma ambulanto. Papež Janez Pavel II. je leta 2003 dr. Lászlója Batthyány - Strattmanna razglasil za **blaženega**.

Sprehodimo se do ceste *Bajcsy-Zsilinszky út*, poleg gostišča gremo čez lepo prenovljen most na Rabi. Na drugem bregu nas pričaka spomenik **svetega Janeza Nepomuka**.

Pogled na Körmend z drugega brega Rabe

Desno ob ravni cesti, ki prečka dolino reke Rabe, na nekdanji poštni cesti, se nahaja kolesarska steza, levo pa hiše in vrtovi. Med konjeniško pristavo in gozdčikom zavijemo na glavno cesto št. 86, desno, ob robu močvirskega travnika *Gyunác*, prispemo do vnožja goric *Vasi-hegyhát*, **Hegyalja**, do **gostišča**, ki se nahaja pri odcepu ceste 86 za *Réedics* oziroma 76 za *Zalaegerszeg* (poleg gostišča se nahaja konjušnica, parkirišče za kamione in avtobusno postajališče).

Oznaka nas vodi naprej po glavni cesti št. 76, vendar nasproti **obcestnega križa**, ob **samtani smreki** zavijemo desno na poljsko pot. Kratka pot navkreber nas povede na plato s širokimi obdelanimi njivami in stanovanjskimi hišami ter vrtovi. Z južne strani dosežemo *Modro pot* *Rockenbauer št. M60*, (*Rockenbauer Kéktúra*) z oznako , ki prihaja iz smeri naselja *Katafa*, in pridemo do *Marijine romarske poti* (*Mária zarándokút*), ki povezuje naselji *Kemestaródfa* in *Dabas*. Nadaljujemo desno ob sadnem drevju proti severu, kjer v daljavi vidimo obrise gorovja pri *Kőszegu*. Od *čistilne naprave* do *Nádasda* že vodi utrjena pot. Modra trasa in oznaka

Rimokatoliška cerkev v Nadasdu

se nadaljuje proti zahodu, znak pa nas vabi v ulico, ki se dviga na levi strani. Ob *evangeličanski kapelici* prispemo do najpomembnejše znamenitosti Nadasda – rimokatoliške cerkve, ki stoji v vrtu trikotne oblike, in do rotunde, ki je bila odkrita na vzhodni strani cerkve.

Nadasd se prvič omenja leta 1233 v dokumentu o posestnem sporu družine Nadasdy. V antični dobi je v bližini naselja vodila znamenita *Jantarjeva cesta*, rimska trgovska pot od Baltskega morja do severne Italije, po kateri je

Notranjost cerkve

verjetno večkrat hodil tudi sveti Martin, ko se je kot otrok s starši iz *Savarie* preselil v *Ticinum* (današnja *Pavia*). Naziv nekdanjega središča rodbine Nadasdy verjetno izvira iz tega, da je v bližnjem močvirju raslo veliko trstike (nád v madžarščini pomeni trstika). Središče posesti in tudi družinsko pokopališče se je nahajalo v *rotundi* s stražnim stolpom iz 11. stoletja, ki je bila leta 2003 odkrita ob župnijski cerkvi. Zavetnik okrogle cerkve je bil sveti Martin, ki je tudi danes *zaščitnik Nadasda*. K zahodni strani rotunde so v 13. stoletju prizidali cerkveno ladjo in jo posvetili svetemu Martinu. Cerkevni patron, grof Lajos Batthyány, je leta 1737 cerkev dal popolnoma prenoviti, vendar so leta 1888 celotni kompleks zgradb porušili, namesto njega pa je *Ödön Batthyány - Strattmann* dal sezidati današnjo *cerkev najdbe svetega križa*, ki so jo blagoslovili leta 1889. Na barvanih okenskih steklih se nahaja podoba *škofa svetega Martina* in *dr. Lászlója Batthyány - Strattmanna blaženega*.

Svojo pot nadaljujemo za cerkvenim vrtom (avtobusno postajališče), poleg portreta *dr. Lászlója Batthyány - Strattmanna blaženega*, z napisom »Dobrotnik Nadasda« in zavijemo proti vzhodu po pločniku, ob potoku Nadasdi-patak. Ko pridemo do križišča (na desni strani je radijski stolp), sledimo v smeri glavne ceste za Hegyhátsál in po ulici *Táncsics Mihály* zapustimo tudi zadnjo hišo naselja Nadasd. Pohodnikom je tu v pomoč počivališče in informacijska tabla z zemljevidom. Med njivami vodi kolovoz, nad

Zapustimo Nadasd in se bližamo gozdu

Ob poti nas spremlja nasad cipres

bližnjim gozdom zagledamo vrh oddajnika pri naselju Hegyhátsál. Bližamo se robu gozda, gremo mimo nekaj *visokih prež*, grmovja in dreves, na levi nas pozdravita *bukvi*, na desni pa se nam pridruži gost smrekov gozd. Pred nami se razpre pogled na utrjeno neskončno pot, ki prek gozda vodi do Háshágyu. V križišču poti (visoka preža) zavijemo na levo – na desni se nahaja lovska koč (Jägerház). Na levi za sabo pustimo samotni hrast, na desni pa tri mlake, za nami ostane tudi iglasti gozd. Na naši poti, ki ji pravijo **pot vojakov**, nas bo spremljal mešani gozd.

Pot vojakov poteka med Rabo in Zalo v smeri severovzhod–jugozahod in je naravna pot po gričevju Vasi-hegyhát proti Štajerski in severni Italiji, ki so jo nekdanji kralji s pridom uporabljali v vojaške, politične in trgovske namene. Posebno pomembno trgovsko vlogo je ta pot imela v turških časih.

Do njiv, ki objemajo naselje Vaspör, nas vodi poljska pot – v daljavi uzremo *vodni stolp* naselja – naša pot pa vodi ob robu gozda mimo akacijevga grmičevja. Medtem ko se spuščamo čez obronke porasle z bukvami in gabri ter pozneje ceri in hrasti, bomo v daljavi opazili *televizijski stolp* v Zalaegerszegu, na drugi strani ceste stoji *obcestni križ*, na desni pa cerkvice vasi Vaspör. Na levo se pokrajina odpira in nas poljska pot vodi do roba vasi **Vaspör** (postajališče avtobusa) in do glavne ceste, ki vodi v *Ozmánbükk*.

Opazimo cerkvice vasice Vaspör

Prva ohranjena listina, ki omenja **Vaspör**, izvira iz leta 1323, vendar je verjetno, da gre za naselje iz dobe Arpadovičev. Leta 1554 se cerkev omenja kot filiala cerkve v (Zala)háshágyu, vendar od konca 19. stoletja več ne najdemo pisnih sledi o tej cerkvi – njeno vlogo je prevzela *romarska cerkev Velike gospe* v Pustacsatáru.

Znak na glavni cesti zavije levo navkreber, vendar kmalu spet zavije desno, na poljsko pot, ki jo obdajajo mogočni hrasti (na levi *nogometno igrišče*). Gremo mimo *lip* in na levi zagledamo

Obcestni kamniti križ postavljen leta 1916

besedilo na kamnitem križu iz leta 1916, ki je posvečeno tragediji iz I. svetovne vojne.

Do naslednjega križa, ki stoji ob poljski poti med grmičevjem na desni strani, nas pospremi akacijevo grmičevje. Ko zapustimo akacijev gozd na levi, nas pot pelje po njivah območja Vörösető, tu zavijemo ostro na desno in gremo do roba mešanega gozda, ki se razteza proti jugu. Tu ostro zavijemo levo (visoka preža) in se po travnatih poti spustimo na utrjeno pot, ki sledi

Prispemo v Pusztacsatár

Kamniti križ v spomin na tragedijo 1. svetovne vojne

dolini Szélvíza. Tu zavijemo desno in nadaljujemo ob gostem gozdu vse do mostu na potoku Háshágyi-patak ter prispemo v domačo romarsko vasico **Pusztacsatár**.

Romarska cerkev Velike gospe

V Pusztacsatáru na travnatem pobočju stoji srednjeveška romarska cerkev *Velike gospe*. Križ na južni strani cerkve spominja na pokopališče, ki je tukaj stalo do 17. stoletja.

Pusztacsatár, ki je del naselja Vaspör, je od 13. stoletja romarsko središče szombathelyske cerkvene županije. Ime naselja, ki je prvič omenjeno leta 1238, spominja na nekdanje kovače orožja. Današnja romarska cerkev je ohranila nekaj fragmentov nekdanje župnijske cerkve posvečene Veliki gospe. V turških časih sta bili naselji *Remethe* in *Csatár* popolnoma opustošeni. Cerkev so porušili, vas je opustela, *oltarna podoba Device Marije* pa je po čudežu prežive-la turško pustošenje. Ko so se verniki zbrali pri ruševinah, se je ob molitvi pokazal znak, ki jih je popeljal do kipa. Pusztacsatár je postal *romarski kraj*, voda izvira je ozdravila marsikaterega bolnika. Leta 1736 so prebivalci Vaspöra cerkev prenovili in ji dodali baročne elemente.

Oznaka tukaj zapusti dolino potoka in nas pelje južno od cerkve, poleg nekdanjega pokopališča, nato pa čez travnike na pobočje zaraslo z gozdom. Na greben gore Csatári-hegy se povzpne ob grmičevju in hrastovih gozdovih. Na severu nas spremlja hrastov gozd, na levi so zapuščeni in tudi obdelani vinogradi, vrtovi,

sadovnjaki in hiše. Eden od lastnikov je leta 2002 dal postaviti spomenik Devici Mariji. Pozneje se lahko ustavimo pred obcestnim križem, ki se nahaja na najbolj slikovitem delu starih vino-

Obcestni križ med vinogradi pri Csátáru

gradov. Pridemo v križišče oblike Y, zavijemo na levo in pridemo v naselje **Velence** (obračališče avtobusa, križ).

Obcestni križi naselja Velence

Velence, vas z eno samo ulico, upravno sodi k Vaspöru. Izročilo pravi, da so se prebivalci Csátára v času turških vdorov zatekli sem in v Vaspör.

Ob robu vasi Velence

Krenemo po »glavni ulici«, za seboj pustimo zvonik in *obcestni križ* na desni ter zavijemo levo na široko makadamsko cesto in zapustimo vas. Med njivami nadaljujemo proti jugu, pozneje zavijemo desno in pridemo do roba naselja. Poljska pot zavije desno, oznaka pa levo, nato na jasi (pod njo sta dve zgradbi) zavije na stezo, potem desno in pridemo v komaj opazen, zaraščen globok laz. Po njem prispemo v akacijev gozdiček doline Csébi-völgy, kjer se pot vije ob samem potoku. Gremo mimo dveh mogočnih *hrastov*, nato prečkamo potok čez brv in na drugi strani potoka zavijemo levo na pešpot, ki vodi navkreber. Pot nas bo vodila skozi iglasti gozd vse do vrtov, vinogradov, hiš in travnikov ter njiv na gori Bakos-hegy na levi strani. Dvojni ovinek – na severu opazimo naselje **Zalaháshágy** – in pri naslednjem iglastem gozdičku že prispemo na glavno cesto, ki vodi v naselje. *Spomeniška cerkev* v vasi je *vsekakor vredna ogleda*.

Prvo omembo naselja **Zalaháshágy** zasledimo v dokumentu iz leta 1328. Sredi vasi, na majhnem gričku stoji cerkev zgrajena po tatarskih pohodih (1241–42), vendar so jo že konec 13. stoletja razširili. Posebna dragocenost cerkve je *fragment timpanona z zmajem in živalskimi figurami* iz obdobja Arpadovičev, ki je prvotno krasil polkrožno pročelje vrat v romanskem slogu. Na severnem koncu naselja se nahaja samotna **kapelica Sibrik**. Napisa na tabli nad vhodom prča o tem, da sta kapelico leta 1908 dala sezidati *Adorján Sibrik iz Szarvaskenda* in *njegova soproga Amália Kiskölkedi Szabó*.

Srednjevska cerkev

Pogled na dolino reke Zale

Oznaka sledi glavni cesti proti jugu, vendar po nekaj korakih zavije desno na poljsko pot in sledi robu akacijevga gozdička Román-hegy-a. Pridemo na zaraščeno pot in pri električnem daljnovodu, ki prečka našo pot, zavijemo desno proti jugozahodu. Pot vodi med njivami, delno ob robu gozda, med jasami se nam odpira pogled na dolino reke Zale. Prečkamo poljsko pot, ki vodi v *Budafa*, in kmalu pridemo do ozkega grebena Haraszti-hegy-a. Tu se pot začinja

spuščati in ob starem *kamnitem križu* oziroma gozdnem robu pridemo do *stanovanjske hiše*. Po ozki utrjeni poti (na levi ob *orehu počivališče*) pridemo v **Zalapataka**, ki je del naselja Zalalövő, na cesto v dolini reke Zale (*kamniti križ* iz leta 1905). Nadaljujemo desno po pločniku glavne ulice (odcep za železniško postajo *Zalapatakajla* na železniški progi *Zalaegerszeg-Bajánsenye*) in kmalu prečkamo železniško progo *Körmend-Zalalövő*.

Sibrikova kapelica v čudovitem okolju

Ob baročni rimokatoliški cerkvi (svete Ane) v Zalapataka prispemo v center mesta **Zalalövő**.

Železniška proga Körmend-Zalalövő pri naselju Zalaháshágy (2011)

V listini iz 13. stoletja se **Zalalövő** omenja kot naselje kraljevih strelcev. V okolici naselja so najdišča iz keltskih časov, tu je vodila pot, ki so jo uporabljali že v bronasti dobi in so jo v rimskih časih utrdili in razširili na 7 metrov – to je znamenita *Jantarjeva pot*. V 1. stoletju so rimske legije na severni strani zalskega prehoda vzpostavile tabor, poleg katerega je bilo zgrajeno naselje. Prav zaradi bližine pomembne trgovske poti se je naselje *Salla* hitro razvijalo in leta 124 od cesarja Hadrijana prejelo status mesta. Okrog leta 270 so Germani požgali naselje, vendar je Salla v 4. stoletju znova oživila. Na zgradbe in gostišče Salle ter Jantarjevo pot spominjata le *lapidarij Villa Publica* in *Muzej rimske dobe (Római kori Múzeum)*, ki sta bila urejena ob izkopavanjih leta 1973.

Cerkev v naselju Zalapataka

Rimokatoliška župnijska cerkev v centru mesta, ki so jo zgradili na mestu porušene cerkve iz dobe Arpadovičev (leta 1925), je bila blagoslovljena leta 1927 in posvečena svetemu Ladislavu.

Rimokatoliška župnijska cerkev sredi mesta

Etnografska zbirka (Petőfi u. 35.) je bila leta 1979 urejena v značilni kmečki hiši s slamnato kritino s konca 19. stoletja. V sosednji hiši je bil rojen kardinal László Lékai (1910–1986) (*spaminska plošča*).

Rimokatoliška cerkev Vseh svetih v romanskem slogu (sedežne line, okna) v *Zalamindszentu* je bila zgrajena sredi 13. stoletja in po turških napadih prenovljena leta 1747. Poldrugi kilometer dolgo jezero *Borostyán* na zahodnem robu naselja (*ribolov, kopališče, kamp*) je nastalo leta 1986 z zajezitvijo potoka Szőcei-patak.

Cerkev Vseh svetnikov v Zalamindszentu

Svojo pot od župnijske cerkve nadaljujemo proti jugu, ob prometni cesti št. 86. Prečkamo železniško progo za *Zalaegerszeg*, gremo čez most reke Zale, ki izvira v Őrségu, v bližini naselja Szalafő, in z *modro traso Rockenbauer* zavijemo desno v ulico *Bajcsy-Zsilinszky* (oznaka , *gostišče*). V drugi ulici (*Bartók Béla u.*) lahko zavijemo levo in obiščemo romarski kraj **Sveti studenec** (*Szentkút*) med starimi hrasti v dolini Borosán, ki so ga uredili v znak hvalečnosti ob koncu II. svetovne vojne. *Vrnimo se k markaciji*. Za seboj pustimo zadnjo hišo, prečkamo most in se skozi akacijev gozd med grmičevjem povzpne na slikovit grič **Pacsahegy** z vinogradi, sadovnjaki in zidanicami.

Sveti vodnjak v dolini Borosána

Pot zavije proti jugu, nato pa nas oznake vidijo med vinogradi, sadovnjaki in hišami. Pridemo v gost smrekov gozd in se prebijemo čez gaz, ki ga zarašča robidovje in šipek. Na drugi strani (*v levo*) prečkamo območje med jarkom,

Spomenik sv. Urbanu v gorich Pacsa

Pot nas vodi med vinogradi in zidanicami

ki se spušča proti severu in v ogolom jase na levi strani. Po bukovem gozdu se pokrajina spet odpira proti vzhodu (naš pogled kar počiva na cvetočem travniku), nato pa za kar nekaj časa zavijemo v mešani gozd Harang-erdő. Skoraj neopazno zavijemo proti zahodu in pridemo v dolino, kjer nas pričakajo zeleni travniki pri naselju *Felsőcsöde*. Zavijemo proti severu, nato na levo in prečkamo čistino ter ob robu gozda prispemo na cesto vasi *Csőde*. Zavijemo levo (vodno črpališče) do naselja *Felsőcsöde*, medtem ko oznaka za *modro traso* zavije ostro desno.

Vas *Csőde* je sestavljena iz dveh naselij, in sicer iz zaselka *Alsócsöde* na bregu doline Zale in *Felsőcsöde*, zaselka z eno ulico, ki se nahaja 2,5 km južneje med gozdnatimi hribi. Prva pisna omemba naselja v obliki *Chede* izvira iz leta 1342. Zahodno od *Alsócsöde*, če sledimo oznaki , lahko obiščemo kraj, kjer je nekoč stala

srednjeveška cerkev in samostan svetega Martina. Leta 1366 je kraj bil v lasti družine *Salamon*, vas *Szentmárton* pod hribom pa je nastala v 15. stoletju. V 17. stoletju, v turških časih, je zgradba bila popolnoma opuščena, poznali so jo le pod imenom *Pusztaszentegyház* (cerkev v pusti), leta 1657 pa so kamne uporabili pri utrditvi cerkve naselja *Őrszentpéter*.

Zavijemo proti zahodu in po široki poljski poti pridemo do gozda, bodimo pozorni – na vrhu hriba oznaka zavije levo, na skoraj neopazno stezo. Pot nas vodi skozi mešan, nato

Prispeli smo v del naselja *Pusztaszatta*

pa skozi hrastov gozd, pri podolgovatem travniku na levi strani uzremo zanimive erozijske jarke. Nadaljujemo navkreber po hribu in sledimo poti, ki vodi proti jugu. Pot se kmalu zoži v stezo, na južnem sončnem pobočju hribov že prevladujejo hrastovi gozdovi. Prispemo v dolino potoka *Szattai-patak*, z desne se izognemo

ograjenemu novemu nasadu, prečkamo potoček in se že nahajamo na senčnem kolovozu gozda na drugi strani, kjer ob mladem smrekovem nasadu pridemo na vrh hriba in znova izberemo smer jugozahod. Pot nas vodi med smrekami do idiličnega travnika, ki se na drugi strani zaključuje z nekdanjo *logarsko kočo*.

robu povzpemo do konca vasi. Preden nadaljujemo pot levo se splača zaviti desno in na kratko obiskati naselje **Szatta**.

Szatta, lepo obnovljena kalvinska molinica

32

Drevo preživetja

Nahajamo se na kraju **Pusztaszatta**, katerega ime kaže na vas *Zatha*, ki so jo požgali v turških časih leta 1588. Poleg mogočne *lip*e, *drevesa preživetja*, ohranja spomin na žrtve spominski steber na kraju, kjer je nekoč stala zadnja hiša naselja. Stojimo točno na mejni liniji Železne županije in županije Zala, kjer se je ohranilo še nekaj mejnih kamnov z oznako „E“, ki označujejo mejo posestev *Esterházy* in *Batthyány* iz 18. stoletja.

Zavijemo na vogal travnikov in njiv, ki objemajo vas Szatta na vzhodu, in se ob gozdnem

Oznaka na glavni cesti, ki zavije proti jugozahodu, zapušča vas, vendar pa kmalu zavije desno na poljsko pot, ki vodi med obširnimi njivami in travniki na zahodnem robu vasi. Za nami ostane smrekov gozd in nekaj topolov, nato nas pot čez močvirne travnike postopoma popelje v zavetje senčnega gozda. Pridemo do električnega *dalnjevod*a, ki poteka v smeri sever-jug, tu zavijemo levo in za seboj pustimo njive ob vasi Szatta. Čistina nas vodi skozi iglast gozd, potem pa se znova odpre pokrajina, saj prispemo v dolino reke Krke. Nadaljujemo ob akacijevem grmičevju in posameznih smrekah, potem pa pridemo do pokopališča vasi *Ramocsa* (*studenec*) oziroma do glavne ceste, ki povezuje naselja ob Krki. Zavijemo desno in se sprehodimo po edini ulici vasi **Ramocsa**.

Prva pisna omemba vasi **Ramocsa** v obliki *Ramcha* izvira iz leta 1378 in verjetno izhaja iz osebnega imena. Vas, ki je bila v turških časih opustošena, se je nahajala vzhodno od današnjega naselja, spomin nanjo ohranja ime njive (*Pusztaramocsa*). Prebivalci so se tukaj znova naselili po odhodu Turkov.

Ob mostu, ki označuje meje *Železne županije* in *narodnega parka Őrség*, se nahaja tudi *tabla*, ki označuje *konec naselja Ramocsa*. Glavno cesto z

Preprost zvonik Ramocse, postavljen leta 1993

drevoredom, ki vodi do vasi Kerkáskápolna (*obračališče avtobusa*), spremljajo travniki in njive, tu se oznaka pridruži naši poti, ki se nadaljuje po glavni ulici. Poleg spomenika *žrtvam svetovnih vojn in gostilne* pridemo do zanimivosti vasi **Kerkáskápolna**.

Utrinek iz naselja Kerkáskápolna

Prva pisna omemba naselja **Kerkáskápolna** v obliki *Kápolnásfalu* izvira iz leta 1428, kar nakazuje na bližino reke Krke, ki je pred regulacijo tekla kar pod vrtovi, oziroma na srednjeveško cerkev, ki je propadla v 17. stoletju. Zaselki so se skozi čas združili v eno samo ulico, ob kateri še stoji nekaj lepih kmečkih hiš (*s timpanonom*,

Zvonik na dvorišču kalvinske molilnice

stebri) nekdanjih premožnejših gospodarjev, zgrajenih konec 19. stoletja.

Kalvinska kapelica

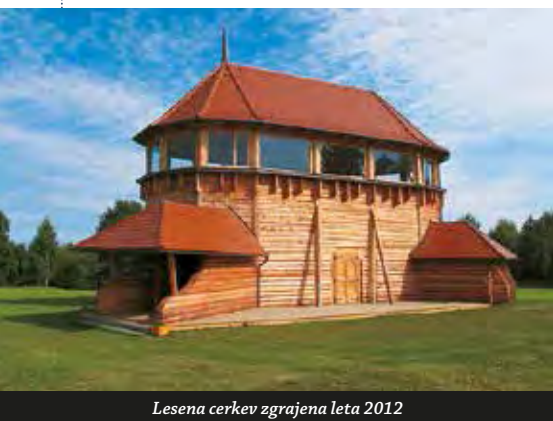
Na travnatem dvorišču, ob zvoniku kalvinske molilnice, izletnike pričakuje urejeno počivališče.

Zvonik iz leta 2000

Še dalje sledimo glavni ulici naselja, na levi nas pozdravijo travniki. Pri zadnjih hišah ob vrtovih pridemo do križišča (*postajališče avtobusa*), oznaka s ceste, ki se nadaljuje proti naselju Bajánsenye, zavije levo proti vasi Magyarföld. Med prvotno in regulirano strugo reke Krke nas spremljajo njive, različna drevesa in gozdički z grmičevjem. Vasico dosežemo pri *obračališču avtobusa*. Oznaka gre mimo vasi, mi pa ostanemo na asfaltni cesti in na oznaki obiščemo tudi znamenitosti naselja **Magyarföld**.

Izročilo pravi, da so naselje z današnjim nazivom **Magyarföld** (Madžarska zemlja – op. pr.) v 14. stoletju ustanovili Slovenci in Švabi. Pozneje se omenja kot *Dobrafölde*, današnje ime pa nosi od leta 1900. Danes ima manj kot 50 prebivalcev. *Zvonik* ob vaškem domu je bil postavljen leta 2000. Znamenito leseno cerkev z okrogli-

Lesena cerkev zgrajena leta 2012

mi okni, ki stoji na gričku ob pokopališču, so 18. junija 2010 blagoslovili ob prisotnosti več kot dva tisoč vernikov.

Rob naselja zapusti oznaka po zaraščeni poti, po kateri krenemo navkreber, kjer se nam izza desnega ovinka razkrijejo lepi travniki. Na desno se odpira pogled na široko dolino reke Krke. Gremo čez čistino in skozi smrekov, pozneje bukov in gabrov gozd ter prispemo na vrh hriba **Berki-hegy**.

Vinogradi, stara sadna drevesa in zidanice goric **Berki-hegy** spominjajo na tradicijo vinogradništva. Nekoč je tu rasla najboljša trta, v začetku 20. stoletja je še delovala žganjarna. V goricah Berki-hegy danes le še nekaj družin obdeluje svoj vinograd in neguje svojo zidanico.

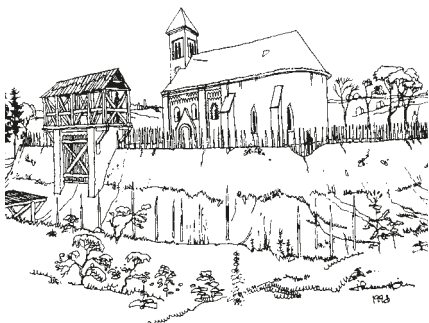
Utrinek iz goric Berki hegy

Prispemo do bukovega gozda Csépanbükki in pred nami se vije široka gozdna cesta. Nadaljujemo med bukvami in hrasti, oznaka zavije levo, nadaljuje skozi mešani gozd, ponekod pa tudi po zarasli poljski poti ter nas pripelje do glavne ceste Bajánsenye (*desno*) – Magyarzombatfa. Od tod nadaljujemo po *kolovožu* za *Kercaszomor* in prispemo na vrh hriba Haricsa. Zavijemo desno na široko poljsko pot, na desni za seboj pustimo *plinsko postajo*. Nadaljujemo proti zahodu skozi smrekov gozd, prečkamo *čistino*, cesta se postopoma zožuje in je vse bolj zaraščena. Z leve strani naselja Magyarzombatfa se pridružita *modra trasa* *Rockenbauer* in oznaka . Hodimo po tem

slikovitem predelu, potem pa zavijem desno do griča, ki mu pravijo Pusztatemető, kjer je nekoč stala **cerkev svetega Venclja**.

Na tem hribu, ki ga je že popolnoma zarašel gozd, je nekoč stala **cerkev svetega Venclja**. Jarek, ki ga vidimo okoli hriba, je ostanek nekdanjega obrambnega obroča.

Rekonstrukcija cerkve (NPŐ)

Prva pisna omemba najstarejše kamnite cerkve pokrajine Őrség izvira iz leta 1208. Za časa Arpadovičev je cerkev bila orientacijska točka za stražarje madžarske mejne črte, poleg nje je vodila tudi pot, ki je povezovala Madžarsko z Italijo oziroma dolino Krke s *Središčem*. V 15. stoletju je tukaj stala prva cerkev pokrajine Őrség, okoli nje je nastala vasica, ki jo leta 1452 omenjajo kot *Kápolnáskerca*, v začetku 16. stoletja pa kot *Szentviszló* (madžarska oblika imena *Vencelj*), stražarji meje pa so prevzeli kalvinsko vero. V zadnjih letih turške zasedbe je bila cerkev poškodovana, vendar so jo prebivalci leta 1698 obnovili in v njeni sosesčini zgradili šolo. Za časa protireformacije so cerkev leta 1732 spet zavzeli katoliki, njeno usodo pa je zapečatil tolerančni odlok Jožefa II. Okrog leta 1768 je zaradi udara strele streha cerkve svetega Venclja pogorela, nato so katoliki uporabljali majhno leseno kapelico, staro cerkev pa so popolnoma opustili. Ko je kalvinska skupnost šest let po sprejetju tolerančnega odloka znova dobila priložnost sezidati

svojo cerkev, so pri gradnji uporabili kamne in opeke svoje stare cerkve (v tem času so stali le še goli zidovi).

Pokopališče je bilo opuščeno okrog leta 1843 – od tod tudi današnji toponim *Pusztatemető* (opuščeno pokopališče).

Kmalu zapustimo vrh hriba in se desno po stezi ob starem bukovem gozdu spustimo v dolino Male Krke. Sledimo oznaki (*učna steza Fürge cselle*), ki tukaj zavije levo, sledimo in prečkamo potok (*gaz, kamni*), po katerem priteka voda s slovenskega Goričkega. Ob prekrasni smreki stopimo na dolgo glavno cesto naselja **Kercaszomor**, oznaka zavije desno (lahko se sprehodimo do katoliške in kalvinske cerkve), pot z oznako zavije levo in se ob *spomeniškem zvoniku v Szomorócu ter ob starem pokopališču* na koncu vasi nadaljuje proti Sloveniji.

Kalvinski zvonik

Naselje **Kercaszomor**, katerega edina ulica se v dolini Male Krke razteza skoraj 4 kilometre, je nastalo leta 1942 z združitvijo naselij *Kerca* in *Szomoróc*. Vlogo mejnih stražarjev dokazuje listina iz leta 1208, kjer je zapisano: „*villa speculatorum Kurcite – vas stražarjev Kerca*“. Od 16. stoletja sta naselji bili del posestva Batthyány, Turki so v naselja vdrali le v 17. stoletju. Po prvi svetovni vojni so prebivalci *Szomoróca*, zvesti

tradiciji svojih prednikov stražarjev, 1. avgusta 1920 z orožjem pregnali enote, ki so samovoljno prestopile demarkacijsko linijo antante in hoteli popolnoma madžarsko naselje pridružiti Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. Mejna komisija antante je 9. februarja 1922 Szomoróc znova priključila k Madžarski. V spomin na ta dogodek so na nov cerkveni zvon, ki so ga vlili v Sopronu, zapisali stavek, ki spominja na ta dogodek. Madžarski parlament je leta 2008 vasi Kercaszomor podelil naziv „*Communitas Fortissima*“ (*Najpogumnejša vas*).

Kalvinska cerkev

Zvonik v Szomorócu, zgrajen leta 1877, sodi med arhitekturne posebnosti pokrajine Őrség. Pravokotni spodnji del – krilo – je pokrit s strešniki, zvon, obešen na hrastovo vejo, pa varuje osmerokotna »čelada«, pokrita s škodlami. **Kalvinska cerkev** v vaškem predelu *Kerca* je bila med leti 1788–90 sezidana iz kamnov

Rimokatoliška cerkev

nekdanje cerkve svetega Venclja. Na koncu vasi, v delu *Szomoróc* se nahaja kalvinsko pokopališče s posebnimi lesenimi nagrobnimi znamenji. Hrastove nagrobneke višine 150 cm, brez okrasov, so postavljali na grobove kalvincev, tako so že na daleč oznanjali versko pripadnost pokopanega.

Po starem, senčnem kolovozu pridemo do zdaj že zgolj simbolične slovensko-madžarske državne meje, kjer se posavlja od nas steber z napisom »Naj bo mir na Madžarskem!«

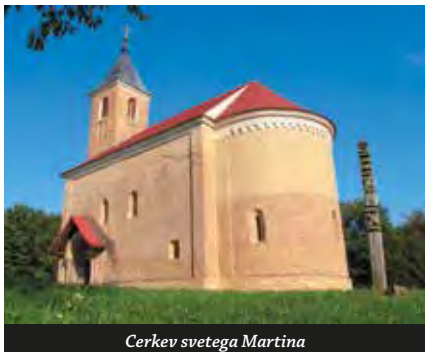

»Naj bo mir na Madžarskem!«

Potem ko zapustimo gozdni pas, pridemo v odprto in široko kotlino Male Krke, na **Goričko**, ki izžareva podobno vzdušje kakor Őrség, in sicer k hišam naselja **Domanjševci (Domonkosfa)**. Zavijemo na glavno cesto, ki iz smeri Hodoš ostro zavije v vas mimo preprostega zvonika.

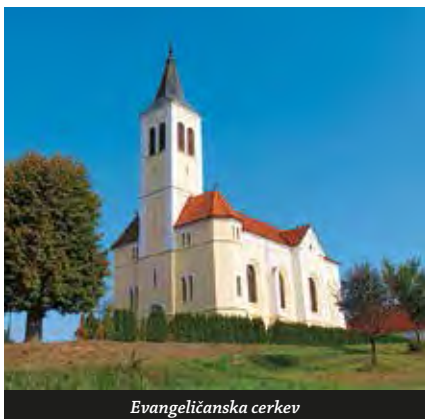
Ime kraja **Domanjševci (Domonkosfa)** se prvič pojavi leta 1431 kot *Domonkusolcz*. Dolina Male Krke je bila že nekoč poseljena, o čemer pričajo 2000 let stara *gomilna grobišča*. Ledinsko ime *Vas-lik* (Železna luknja) severno od naselja nakazuje na pridobivanje železove rude v 11. stoletju.

Glavna cesta zavije levo in nato desno v hrib mimo neoromanske evangeličanske cerkve, posvečene leta 1902, na območje z drevesi poraslega Starega brega, kjer je največja znamenitost naselja Domanjševci (Domonkosfa), in sicer **cerkev svetega Martina**.

Cerkev svetega Martina

Kljub prezidavi v letu 1872 je *cerkev svetega Martina* iz 13. stoletja, zgrajena iz opek v smeri vzhod–zahod, ohranila svoj romanski stil, nekdanje freske pa so že uničene.

Evangeličanska cerkev

Vračamo se po isti poti do odcepa ceste v Prosenjakovce (Pártosfalva) in po njej do vzpetine na robu njiv. Naprej gremo po kolovozu, prečkamo Veliki breg z mešanim gozdom bukve, gabra in hrasta, med njivami in vinogradi. Skozi gozd akacije pridemo na cesto, ki vodi proti **Središču**, in na desni se že opazijo prve hiše.

V vasi **Središče (Szerdahely)**, živijo večinoma Madžari. Prva pisna omemba kraja sega v leto 1366, najdemo jo v posestniškem listu: „Zerdahel in districtu seu valle Welemer“, kar pomeni, da je Szerdahely (Središče) spadal k območju Velemérja (Madžarska).

Pot nadaljujemo navzdol po ozki asfaltni cesti, ki iz vasice vodi v ostrem ovinku desno med travniki po pobočju, ki sledi hitremu toku potoka Čurek v smeri Magyarszombatfa. Po mostu čez potok se pot vijuga skozi mešani gozd, nato se preko gričevnatega območja začne spuščati. Prispemo na rob njiv in zagledamo prve hiše naselja **Prosenjakovci (Pártosfalva)**, ki leži v kotlini Ratkovskega potoka. Prispemo na glavno cesto (na desno ob potoku je nekdanji *Koltajjev mlin*), ki spremlja dolino, in zavijemo levo.

Središče, kalvinska cerkev

Ime **Prosenjakovci (Pártosfalva)** je prvič omenjeno leta 1448 v obliki *Proznyofolua*, nato leta 1455 kot *Proznyakfalua*, kot posest družine Proznyák. Monografija Železne županije (1898) pa ga omenja kot *Proznyákfa*.

Sredi naselja prečkamo (*avtobusno postajališče*) glavno cesto, ki vodi v Magyarszombatfa (proti levi) in v Selo (proti desni). Splača se narediti ovinek okoli 2 km k **rotundi, cerkvi svetega Nikolaja**. Cesta vodi čez gričeve (*Notranje gorice*), pokrito z gozdom, nato med njivami pridemo do odcepa kratke sprehajalne steze, ki vodi k rotundi (*parkirišče, avtobusno postajališče, informacijska točka in gostišče*).

Najstarejša omemba kraja **Selo** izvira iz sredine 14. st., z oznako „*seu valle Lak Sancti Nicolai*“ (v dolini svetega Nikolaja). Severno od naselja stoji ena najpomembnejših spomeniško

zaščitenih cerkev v Sloveniji – **rotunda** iz 13. st (*cerkev svetega Nikolaja*). Tudi rekonstrukciji iz leta 1956, ki je korigirala prezidavo iz leta 1846, gre zahvala, da se je rotunda ohranila nepoškodovana. Rotunda, tipična romanska cerkev, je bila po vsej verjetnosti del srednjeveške skupine samostanov. Gotski oltar s konca 15. st. je v Madžarski narodni galeriji (Magyar Nemzeti Galéria) v Budimpešti, na njegovem mestu stoji baročna podoba križanega Kristusa.

Na poti iz Prosenjakovcev (*Pártosfalva*) proti Kobilju sledimo rahlo položni dolini Ratkovskega potoka, ki je obdana z obsežnimi pobočji, pokritimi z gozdovi. Kratek ovinek od potoka po poti, ki se desno odcepi od državne ceste, nas popelje v zaraščen park, v katerem stojijo ruševine prosenjakovskega **dvorca Matzenau**.

Enonadstropni, neoklasicistični, nekoč razkošen дворец, ki je bil prvotno v lasti družine Batthyány, so leta 1840 zgradili italijanski mojstri. Leta 1876 so ga že omenjali kot grad, čeprav so ga lastniki uporabljali za svoje poletno bivališče. Zgradba, ki so jo evidentirali tudi kot *Kőszeghyjev oz. Craigherjev dvorec*, je leta 1900 prešla v last češkega grofa *Carla von Matzenaua*.

Pot nas vodi med njivami, nato ob gozdčiku (z desne so stari hrasti), potem pa naravnost k hišam naselja **Pordašinci (Kisfalu)**.

Romanska rotunda svetega Nikolaja

Pordašinci, kalvinski zvonik

Pordašinci (Kisfalu), majhna vasica, leži v široki dolini Ratkovskega potoka. Z imenom vasice se srečamo prvič leta 1376 v obliki *Perdasynch*. Monografija Železne županije jo imenuje *Kisfalu* (Mala vas). Zaščiten *zvonik iz tesanega lesa*, ki izvira iz leta 1926, je bil leta 1995 prenovljen.

Cerkev svetega Jurija

Cesta se tudi naprej vije po odprti dolini, drevored na desni strani kaže strugo Ratkovskega potoka, ki hiti proti Kobiljanskemu potoku. V bližini kraja **Motvarjevci (Szentlászló)** se s strani **Čikečke vasi (Csekefa)** priključi cesta – na desni je voda dveh združenih potokov nekoč poganjala *mlinska kolesa* – in ob vrsti jesenov prispemo do vasi.

Kraj **Motvarjevci (Szentlászló)** je bil prvič omenjen leta 1338 kot „*Villa Sancti Ladislai*“. Z imenom *Kebelezenthlazo* postane ob koncu 14. st. posest družine Széchy. *Reformatorski zvonik*, postavljen leta 1901, so leta 1968 razširili v cerkev, saj je večina vaščanov kalvinske veroizpovedi.

Prispemo na križišče (*avtobusno postajališče*) – glavna cesta zavije na desno – mi pa se držimo prvotne smeri, ki pelje iz vasi. Preko mostu

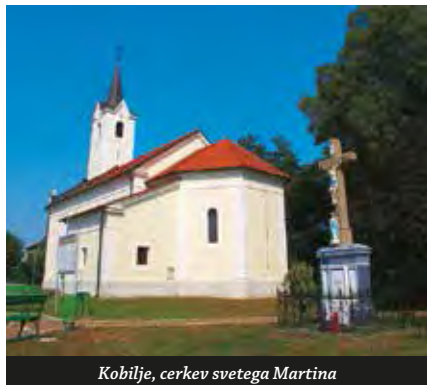
Kobiljanskega potoka nam stari hrast pomaha v slovo in že smo na makadamski poti, ki po gozdnemu pobočju vodi do *ribnika (počivališče)*. Cesta kmalu zavije levo med široke njive in nas mimo majhnega jezera vodi ob potoku v center naselja **Kobilje**.

Kratek počitek ob slikovitem ribniku

Kobilje leži med gozdnatimi griči ob vznožju hriba sveti Martin, posutimi z vinogradi. Okolica je bila naseljena že v kameni dobi, najdbe iz praveka kažejo na prisotnost Rimljanov v teh krajih. Najstarejši vir o naselju in njegovi cerkvi izvira iz leta 1271, v katerem je zapisano (v prevodu) „*zalsko naselje Kebele (Kobilje), kjer stoji cerkev, posvečena Svetemu Martinu*“. Na ime *Kebeleyscentmartun* naletimo leta 1338, *kamnitá cerkev*, ki je znana tudi kot stražarsko mesto, je stala na hribu svetega Martina in je bila skupaj z naseljem uničena leta 1627 v času turških vpadov. Izumrli kraj Kobilje so ponovno naselili šele v 18. stoletju, v 19. st. se je poleg poljedelstva in vinogradništva razcvetela tudi domača obrt. *Župnijska cerkev svetega Martina*, ki stoji sredi vasi, je bila posvečena leta 1925.

Od cerkve krenemo po ulici proti jugu, v razcepu si izberemo pot na desno. Pot nas vodi mimo *šole* in njiv proti *pokopališču* do roba gozda. Vzpenjamo se, gremo mimo odcepa (križ) poljske poti, nato na naslednjem odcepu (zidanica, *počivališče*) zavijemo desno. Po skrbno

Kobilje, cerkev svetega Martina

obdelanih vinogradih pridemo h kapelici, ki je bila zgrajena pred nedavnim in stoji pod vrhom **hriba svetega Martina**.

Na **hribu svetega Martina** (230 m) so leta 1991 posvetili *kapelico svete Marije* na kraju, kjer je stala *cerkev svetega Martina*, ki je bila porušena v času turških vpadov. Na staro srednjeveško kamnito cerkev spominja *steber s slikami* in *tabla* z napisom: „na tem mestu je stala stara kobiljanska cerkev“.

Kapelica Device Marije, Kraljice miru

Smo na asfaltirani cesti po kateri nadaljujemo pot navzgor po vinogradih. Z ostrega desnega ovinka ozke poti pridemo levo na poljsko pot, ki se spušča med vinogradi, ki jih na koncu zapira gozd. Po stezici na levo pridemo do dolinice, porasle z drevjem, nato v ovinek kolovoza, ki prihaja z desne strani. Ta se proti levi kmalu poslovi od njiv, ki zapolnjujejo kotlino Kobilja, in se

zarije globoko v gozd. Nekaj časa nas spremlja niz jas na dnu doline, nato po mešanem gozdu pridemo v odcep ceste na čistini. Levo, po makadamski cesti, ki spominja na sprehajališče, skozi lep, gost senčni gozd z visokimi drevesi pridemo na cesto, ki vodi levo v **Dobrovnik (Dobronak)**, desno pa proti **Voglerjevi koči**.

Naša pot od križišča se nadaljuje po gričevnatem območju proti jugu v smeri Dobrovnik (Dobronak). Pot se vije preko gabrovega in hrastovega gozda, nato pa po gostem in mešanem ter končno po mladem gozdu pridemo do roba. Ob vinogradih in zidanicah se spušča pot navzdol, pod oreh nas vabita k počitku klop in miza. Po poljski poti, ki se priključi z leve, pridemo do njiv. Splača se oditi na sprehod med zidanicami h kipu svetega Urbana (*Szent Orbán*) in k ampelografskemu vrtu.

Od križišča naprej proti jugu se pred nami odpre pokrajina – smo na severnem robu obsežne ravninske kotline reke Mure – bližnji **Dobrovnik (Dobronak)**, kjer nas vabi tudi *cerkev svetega Jakoba* iz 18. st., do katere moramo narediti ovinek. Pot nas nato vodi desno. Poljska pot, ki jo z obeh strani obdajajo njive, nas vodi do *križa*, kjer se razcepi. Izberemo pot, ki vodi na levo proti **Boršovim goricam**, nato prečkamo poljsko pot, ob kateri so zidanice, in se vzpenjamo na travnati del grebena vinogradov.

Spomenik svetega Urbana

Boršove gorice (217 m) so kraj, od koder se nam odpre pogled na dolino reke Mure, na sončne griče, kjer začutimo nepozabno vzdušje vinogradov, še posebno v času trgatve.

Trgatev v Boršovih goricah

Z leve sledimo travnati poljski poti, ki vodi med vinogradi in kmalu zavije na desno ter kot asfaltirana cesta vodi naprej po dolini Bukovniškega potoka. Na koncu doline in ceste se že vidijo parkirišča, informacijska tabla, info pisarna in bife. Prispeli smo na **Bukovniško jezero in h kapelici Sv. Vida**, na priljubljeno izletniško točko. Ob asfaltni cesti med smrekami vodi sprehajalna potka do zaježenega nasipa **Bukovniškega jezera**.

Bukovniško jezero sredi gozda so ustvarili leta 1948 z zaježitvijo Bukovniškega potoka. Jezero in njegova okolica sta naravovarstveno območje in kot tako nadvse privlačna in dobro obiskana počitniško-rekreacijska točka. Okoli jezera je tudi gozdna učna pot.

Ob Bukovniškem jezeru

Od jezera levo, na koncu *pešpoti po mostu* čez kanal, ki odvaja odvečno vodo, po *stopnicah* v zavjetju smrek zapustimo jezero. Po stezi, ki se vije po gabrovem in hrastovem gozdu in območju, ki ga je izprala voda, vodi stezica navkreber h **kapelici svetega Vida**. Po desni strani vodi potka iz desk k **Vidovemu izviru**.

Kapelica svetega Vida v senci gostih visokih dreves na mestu nekdanje lesene cerkvice, je bila zgrajena okoli leta 1828. Cerkev in kapelice, ki so jih priporočili zaščitniku svetemu Vidu, so večinoma zgradili na hribih, saj je sveti Vid zaščitnik oči in vida. Raziskovalci koristnih in škodljivih sevanj so mnenja, da se pri kapelici sekata dve energetski črti, ki imata blagodejni vpliv na ljudi. Označenih je 26 energijskih točk. **Izvir svetega Vida** je že stoletja znan po svoji zdravilni in čudežni moči.

Po široki makadamski sprehajalni stezi se vzpenjamo skozi visoki mešani gozd, nato nas pot (zapornica, parkirišče) vodi med vinograde, sadovnjake, vrtove in zidanice (*na desni nagrobni spomenik partizana iz 2. svetovne vojne*). Prispemo na **Strehovski breg**, od koder je lep

Kapelica Svetega Vida in izvir Svetega Vida

razgled na levo (*stare zidanice*), pri razcepu asfaltne poti (*jezerce*) si je zanimivo ogledati *najstarejšo ohranjeno vinsko klet*.

Na obeh straneh ozke ceste na vrhu **Strehovskega brega** (253 m) stojijo zidanice, na pobočju se razprostirajo skrbno obdelani vinogradi. Cesta je v bližnji preteklosti postala *vinska cesta*. Ob vznožju vinogradov leži vas **Strehovci**, katere vinogradniki so se povezali v združenje in odprli svoje kleti turistom. Naselje, kjer so že od nekdaj prebivali Slovenci, je na sedanjem mestu nastalo po turških vpadih.

Najstarejša ohranjena klet

Pot nadaljujemo po ozki cesti, ki vodi z odcepa v vinogradih desno med vrtovi in zidanicami, nato pri *lesenem križu* zavije desno na poljsko pot. Med njivami in vinogradi spet pridemo do gozda. Tukaj zavijemo levo, v bližini roba gozda pridemo prek gabrovega in hrastovega gozda na položno stezo, ki vodi po pobočju, pokitem s hrastovimi drevesi, nato pa z akacijo. Spustimo se s pobočja, desno prečkamo območje, ki ga je izprala voda, in pridemo iz gosto poraslega območja. Na robu gozda nam v slovo pomaha *stara akacija*. Zavijemo na travnik pod vinogradi in pridemo na asfaltno cesto, ki vodi iz *Dobrovnika*. Desno od tod nadaljujemo pot mimo skrbno obdelanih vinogradov, hiš in posameznih sadnih dreves navzgor in odpira se nam čedalje lepši razgled na široko korito reke Mure, po kateri se razprostirajo skrbno obdelana polja. Prispemo na vrh hriba **Gaja**, kjer obiskovalce pozdravi prijazna *Marijina kapelica* (za njo klop in miza).

Na vrhu prijaznih vinogradov **Gaja** zagledamo belo prepletkano kapelico *Marija, kraljica družine*: „V zahvalo Mariji sta jo leta 1998 postavila zakonca Gutman, Jožef in Barica“. Med vinskimi trtami je tudi poganjek najstarejše vinske trte na svetu, ki so jo posadili poleg kapelice. Vino običajno ob *martinovem* posvettju in ga hranijo za posebne priložnosti. Tudi po teh vinogradih nas vodi *vinska pot*.

Marijina kapelica

Pridemo na ozko cesto v križišču (na drugi strani je belo pobeljena, s trstiko krita hiša), pot nas vodi naprej desno, po slemenu, levo pa mimo *postaj križevega pota* pridemo v **Filovce**.

Na območju **Filovcev** so odkrili najdbe iz bakrene dobe, v okolici pa *gomilna grobišča*. Prva pisna omemba kraja izvira iz leta 1322, ko so ga omenjali pod imenom *Fyloch*. Leta 1366 ga omenjajo kot kraljevo posestvo, ki so ga dobili od Ludvika I. (Velikega). Na prelomu 19. stoletja je bilo v razcvetu lončarstvo, ki ga je domačinom

Nadaljujemo mimo hiše s kritino iz trstike

slovenske narodnosti, kot turistično znamenitost, uspelo skupaj z lončarskimi delavnicami, *lončarskim muzejem* in z žganjem značilne črne lončevine ohraniti vse do današnjih dni. Ob preprosti cerkvi se s tablo spominjajo na *Oswalda Jožefa Ošlaja*, filozofa, magistra in profesorja teologije ter pisatelja.

Pot nas vodi proti zahodu po pobočju med kletmi, ki se naslanjajo na pot, in kmalu uzremo grebene gričevja Filovki breg. Pridemo do gozda (*počitek*), levo pridemo čez stezico, ki vodi med grmičevjem in mešanim gozdom, do makadamske ceste, ki nas spet vodi levo po območju, poraščenem z akacijo. Preden bi prišli iz gozda, pridemo na zaraščeno stezico, nato mimo *starodavnega hrasta* do potoka (most). Na drugi strani

Razgled z vrha hriba proti severo-zahodu

sledimo potoku, nato se vzpnemo na travnatno območje, kjer ji sledimo naprej do naslednjega kolovoza. Ko se vzpenjamo po njem navzgor, se skoraj izgubimo med vinogradi, kjer moramo levo, in po stezi, ki vodi mimo zidanice, pridemo na asfaltirano cesto na *Filovskem bregu*. V objemu živih meja pridemo čez obronke gričevja (*na desni križ in počivališče*), proti zahodu zagledamo trdnjavi podoben beli zvonik znane *bogojinske cerkve*, v daljavi uzremo idilično kapelico na hribčku nad *Vučjo Gomilo*. Cesto na obronkih vinogradov spremljajo zidanice in živa meja, grozdje v vinogradih pred trgatvijo tudi tukaj varujejo *klopotci*, ki odganjajo ptice. Pred robom gozda vinograde zamenjajo njive, v

Gremo skozi bukov gozd, našo pot prečka dolina

odcepu gremo po stezi levo, nato zavijemo na stezico med stare hraste. Po poti desno pridemo do roba njive, nato se navzgor proti zahodu vrstijo vinogradi, travniki in gozd (*lovska preža*). Spet nas zagrne goščava gozda, stopamo prek hrastovega gozda proti dolini. Pridemo na rob njiv na drugi strani, na robu gabrovega in hrastovega gozda pa so posamezne bukke. Steza vodi v notranjost gozda, nato po starem kolovozu, ki vodi iz nasprotne smeri, ostro zavijemo proti levi po poti, ki vodi z obronkov *Trnavskega brega*. Pred nami so njive, travniki, lipa in oreh, med katerimi se skriva hišica, poleg nje vodnjak na kolo, nato sledi cesta, ki jo prekriva trava. Pot nas vodi v gozd, ki skriva strugo Mejičnega potoka (*počitek*) in pridemo na cesto, ki vodi navzdol po dolini. Pod travniki poleg smreke pridemo v križišče – zavijemo na ozko asfaltirano cesto, ki se odcepi proti desni. Med njivami, travniki, vinogradi in hišami ob vznožju hriba nas vodi pot naprej mimo ogromnega *hrasta* in *lipe*.

Kapelica svetega Urbana

Po senčni cesti z leve strani se spleča povzpeti še v vinograde nad Bogojino (*Vršic*). Tu stoji prijazna *kapelica svetega Urbana*, ki je bila zgrajena leta 1829 (pred vhodom je brajda, kjer zori grozdje, v zahodni steni pa razpelo), na vrhu je razgledni prostor v treh etažah in zaradi razgleda, ki ga nudi, se je vredno potruditi. Cesta ob vznožju hriba vodi dol v **Bogojino** k znamenitosti njene okolice, po stopnišču, k *Plečnikovi cerkvi*.

Bogojina je staro naselje, v pisnih virih je omenjeno že leta 1208 pod imenom *Bogin*. Lastniki kraja so bili člani družine *Bánffy*, *Nádasdy*, nato pa *Esterházy*.

Najpomembnejša zgradba Bogojine in okolice je *Plečnikova cerkev*, vrhunska arhitekturna stvaritev, ki se iz daljave dviga kot snežno beli grad. Jože Plečnik, znameniti slovenski arhitekt, je uporabil dele stare gotske cerkve in okoli leta 1920 postavil cerkev *Kristusovega vnebohoda*.

Južno pročelje cerkve Kristusovega vnebohoda

Od cestnega odcepa, kjer stoji *kip svetega Florjana*, nadaljuje naša pot desno (*kostanji*), med *pokopališčem* in vrsto hrastov proti severu. Mimo travnikov, posamezne smreke, zidanic in opuščenega sadovnjaka pridemo do gozda. Prašna makadamska cesta med krčevinami in mimo mešanih gozdov vodi po dolini Bogojinskega potoka, nato po *plitvini* (poleg je *brv*) zavije na drugo stran potoka v gozd. Gremo naprej po kolovozu in zavijemo mimo njiv levo ter kmalu desno, kjer prestopimo na drugo stran grape. V mešanem gozdu vidimo gaber, bukev in smreko, nato se znajdemo na njivah, ki obkrožajo dele vasi *Vučja Gomila*. Od prvih skupin hiš je cesta med slivami že asfaltirana, od severa se nam nasmiha kapelica, ki stoji na vrhu hribčka nad vasjo. V odcepu si izberemo poljsko pot na levo, ki jo ščiti živa meja, v naslednjem križišču si lahko odpočijemo na *klopi* v senci topola. Cesta desno vodi v del vasi, ki se imenuje Džubanov breg. Slivova drevesa in polja (v vogalu *lipa*) nas spremljajo čez najvišji odprti kotic gozdnate doline, potem se na robu njive povzpne v zaselek *Vučje Gomite*, imenovan Ambruzov breg, k hišam, ki so razvrščene ob cesti (*avtobusno postajališče*). Po cesti, če naredimo ovinek, se lahko

Prekrasna lipa ob poti

sprehodimo h kapelici v **Vučji Gomili**, proti severozahodu vidimo podoben zvonik sosednjega naselja (*Suhi Vrh*).

Vučja Gomila je naselje, ki ga sestavlja več zaselkov (*Džubanov Breg, Ambruzov Breg itd.*), posutih po gričevnatem območju in povezanih z ozkimi cestami. Tam, kjer se cesta, ki povezuje *Tešanovci in Selo*, povzpne najviše (290 m), stoji na robu pokopališča idilična neogotska *kapelica* z začetka leta 1900.

Kapelica v Vučji Gomili

Stežica na drugi strani ceste vodi prek prijetnega bukvoja. Kmalu se krajina spet odpre: prizoru, ki nam ga nudijo travniki, polja, manjši vinogradi, robovi gozda, daje popolnost kapelica na vrhu hribčka. Po travnati stezici se spuščamo po pobočju, naredimo ovinek okoli akacijevega gozdička (*električni vod*) in travnika, z desne pa okoli njive. Proti jugu vodi stežica v dolini po gozdu in po njivah na pobočju, nato po travnikih, kasneje pa skozi akacijev gozd. Po ostrem

ovinku desno prečkamo Sukičev potok (*brv*), nato nadaljujemo pot po zaraščenem območju med dvema njivama (*električni vod*). Končno pridemo na gozdno pot, po kateri je hoja lažja. Po gozdu pridemo na poljsko pot, z desne in z roba gozda lahko zamahnemo v slovo kapelici v Vučji Gomili, pot pa nas zdaj vodi levo, proti jugozahodu po mešanem gozdu. Pridemo na rob velikih vinogradov, smo na vrhu **Jelovškovega brega**, kjer nas vabijo na postanek in počitek *vinotoči*. Prečkamo asfaltirano cesto *Tešanovci-Suhi vrh* (*bife, avtobusno postajališče*) in kmalu lahko z obronkov vinogradov občudujemo razgled, ki se nam odpira na nižino Pomurja, od koder se lepo vidita tudi kraja *Moravske Toplice* in *Martjanci*. Poleg *oreha* v pravem kotu zavijemo desno (*vinotoč*). Kolovoz se začne spuščati navzdol, vinograd in zadnjo hišo zapuščamo po

dveh ostrih ovinkih levo in nato desno. Pešpot se vijuga skozi mešani gozd, po *brvi* prečkamo grapo, nad katero poteka *električni vod*.

Zavijemo na kolovoz levo, pridemo med široka polja. V križišču gremo desno, prečkamo manjši gozd, v katerem se skriva potok *Ribnjek*, po ovinku levo pridemo na cesto zaselka Brezje, ki leži ob cesti. Levo od nje pridemo na poljsko pot, ki vodi med njivami, proti vzhodu zagledamo za potokom gozd, proti jugu vidimo v modrikasti meglici oddaljene obronke, ki zapirajo pomursko nižino. Pridemo v eno od zunanjih ulic *Moravskih Toplic*, nato pa del poti sledimo pločniku ob cesti, ki vodi iz smeri *Suhega vrha*. Po ulici, ki se odcepi na desno, nato levo in med vrsto hiš, pridemo do glavnega trga **Moravskih Toplic**, ki so znane po svoji zdravilni vodi.

Evangeličanska cerkev

Kraj **Moravske Toplice**, zdravilišče in rekreacijsko-počitniški center, ki ima dandanes že mednarodni pomen, se je razvil iz nekdanjega majhnega naselja, ki je bilo najprej omenjeno leta 1366 v posestniški listini.

Slovenija ima kljub svojemu majhnemu ozemlju veliko zdravilnih vrelcev, del vrelcev je bilo znanih že v rimski dobi. Od konca 19. st. sta kopalniška kultura in koriščenje termalnih voda, še posebno v zadnjih desetletjih, dobila velik zagon. Moravske toplice imajo vidno mesto med številnimi zdraviliškimi centri v Sloveniji. *Termalna*

voda, ki privre iz globine 1100 m, ima temperaturo 72 °C in je posebej primerna za zdravljenje revmatičnih in kožnih bolezni ter za okrevanje po operaciji. Moderni *kopalški hoteli*, ki ohranjajo zdravje in nudijo zdravstvene storitve, kažejo podobo zdraviliškega centra na evropski ravni.

Napotimo se od cerkve proti zahodu po *kolesarski poti*, ki poteka vzporedno z magistralno cesto proti Murski Soboti. Pot nadaljujemo ob gozdu in ob poljih, nato zavijemo s ceste in ob *športnem igrišču* pridemo v center naselja **Martjanci**, kjer stoji znamenita **cerkev svetega Martina**.

Freska v cerkvi svetega Martina

Martjanci so v pisnih virih prvič omenjeni leta 1365, leta 1366 je kraj registriran kot center regionalnega gospostva. V času reformacije, na koncu 16. stoletja, so v Martjancih sestavili in izdali *Martjansko pesmarico*, ki je prvi pisni dokument v *prekmurskem* jeziku.

Cerkev sv. Martina v Martjancih je izjemen spomenik in državnem merilu. Nad pročeljem, ki gleda na zahod, stoji tršat zvonik, prezbitერი, ki se končuje v obliki osmerokotnika in ima napis v latinskem jeziku: „cerkev je bila zgrajena leta 1392 v čast svetnikov, ki imajo tukaj svojo relikvijo“. Zunanja stenska freska je delo Janeza Aquile, na njej je upodobljen *sveti Krištof*, zavetnik popotnikov. Poteze njegovega obraza in oblačila spominjajo na legende o naseljevanju Madžarov.

Pročelje cerkve svetega Martina

Pomembna pa je predvsem notranjost cerkve, ki jo krasijo tudi v evropskem merilu neprecenljive freske *Janeza Aquile*, na katerih je mojstrsko upodobil nekatere epizode iz življenja sv. Martina. Tako lahko občudujemo slavno delitev plašča z revežem pri mestnih vratih Aminesa, čudež obuditve treh mrtvih vitezov in fresko, na kateri je upodobljena njegova smrt in je posebej zanimiva, saj so ob Martinovi smrtni postelji zbrani duhovniki. Morda in tem lahko vidimo namig na Martinov dar povezovanja in edinosti.

Podamo se naprej po poti med cerkvama proti jugu v smeri proti kraju *Noršinci*, nato po ulicah desno, zatem levo po *kolesarski poti* zapustimo naselje.

Od mostu čez Martjanski potok vodi pot po kolesarski stezi med polja proti zahodu. Mimo *športno-rekreativnega centra* prečka pot

murskosoboško regionalno cesto št. R232 in že smo med hišami naselja **Nemčavci**.

Nemčavci so vasica v bližini Murske Sobote. Vasico sta leta 1365 skupaj z okoliškimi vasmi od kralja dobila v dar hrvaški ban Nikolaj Széchy in njegov brat, sedmograški škof *Domonkos*. V enem od križišč stoji **kapelica** z neoromanskim zvonikom.

Glavna cesta vodi kot *kolesarska pot* skozi obrtno-trgovsko območje, ki se je razvilo v severovzhodnem delu Murske Sobote. Od tam pa najprej levo, nato v *rondoju ob bencinski črpalki* desno po magistralni cesti in pod železniškim podvozom na *Lendavsko ulico* ter v center **Murske Sobote**. Cilj našega potovanja je mesto z **renesančnim gradom** v mestnem parku, **evangeličansko cerkvijo**, **stolnico svetega Nikolaja**, **hotelom**, **avtobusno in železniško postajo** ter drugo kulturno in gospodarsko infrastrukturo.

ODSEK MURSKA SOBOTA – ZREČE

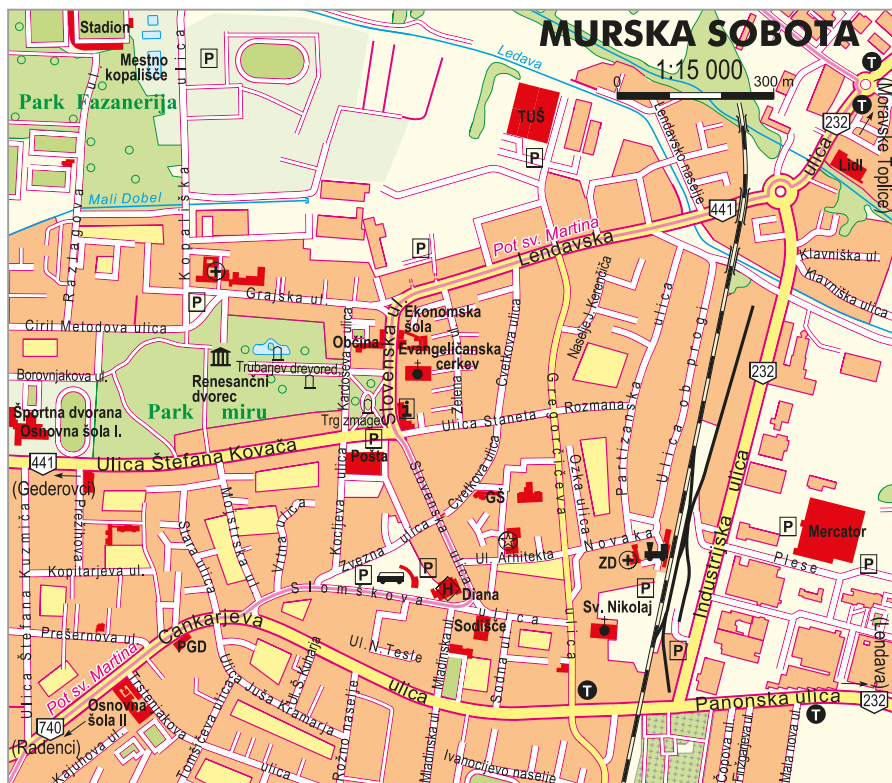

Murska Sobota (madžarsko *Mura-szombat*, nemško *Olsnitz*) se je od srednjega veka dalje razvila v regijo središče. Mesto ima okrog 12.000 prebivalcev, z okoliškimi kraji, ki tvorijo Mestno občino Murska Sobota, pa 20.000. Ti so v veliki večini Slovenci, tukaj pa živi tudi večja romska skupnost in manjše število Madžarov. Skozi severno obrobje mesta teče rečica *Ledava*, ki je ena od pritokov reke Mure.

O zgodnji poselitvi območja Murske Sobotne nam pričajo bogate arheološke najdbe, ki segajo v čas prazgodovine, rimske dobe in zgodnjega srednjega veka. V prvih pisnih virih se najprej omenjata cerkev svetega Nikolaja in zemljišče *Belmura*, na katerem je bila Sobota največji kraj.

Nekandji Széchyjev grajski dvorec

Leta 1348 se kraj prvič omenja kot *Murazombota*, leta 1366 pa tudi prvič kot mesto. Mesto ima bogato tradicijo kramarskih sejmov, ki segajo še v srednji vek, znano pa je tudi po tem, da je bila leta 1919 v njem razglašena samostojna Murska republika, prva boljševidna tvorba na današnjem slovenskem ozemlju, ki je trajala 6 dni.

Današnji renesančni grad v Murski Soboti so zgradili fevdalni gospodje *Széchy* v 16. st., na temeljih nekdanjega srednjeveškega gradu *Bel Mura*, ki se v virih prvič omenja leta 1255. Leta 1687 sta *Julia Széchy* in njen mož *Franc Keri* grad skupaj z zemljiščem prodala *Petru Szapáryju*. *Szapáryji* so bili gospodje Murske Sobote vse do konca 1. svetovne vojne in grad, ki so ga barokizirali v 18. stoletju, je bil prodan občini. V gradu, ki se nahaja sredi 10 ha velikega parka, je danes *Pokrajinski muzej Murska Sobota*. Od glavnega grajskega portala na vzhodni strani vodi drevo-red do neogotskega kompleksa z *evangelicansko cerkvijo*, ki je bila zgrajena leta 1910 po načrtih *Ernőja Gerleyja*. Župnijska cerkev sv. Nikolaja, ki je od leta 2006 tudi stolnica, se v virih prvič

Župnijska cerkev sv. Nikolaja

omenja leta 1297. Iz 14. stoletja se je ohranil poslikan, križno rebrasto obokan gotski prezbiterij, današnjo podobo pa je s temeljito prezidavo dal cerkvi v letih 1910–12 arhitekt Ladislav Takač.

Iz Murske Sobote nas pot vodi proti jugozahodu, najprej po *Cankarjevi ulici* in nato levo po *Kroški ulici* med polji po cesti (ob njej vodi *kolesarska pot*) do naselja **Krog**.

Kapelica svetega Florjana

Območje vasi **Krog** (madžarsko *Korong*, nemško *Kroth*) je bilo naseljeno že v prazgodovini, med bogatimi arheološkimi najdbami pa izstopa najstarejše odkrito žarno grobišče na območju Slovenije in največje žarno grobišče te bakrenodobne kulture iz ok. 3500 pr.n. št. v srednjeevropskem prostoru. Prvi pisni vir iz leta 1298 kraj omenja kot „*Kurug*“. Ime nakazuje na lončarsko tradicijo, saj *korong* v madžarščini pomeni lončarsko vreteno. Zanimivost kraja predstavlja *kapelica svetega Florjana* iz leta 1849.

Pri *kapelici* zavijemo desno in pri *pokopališču* zapustimo Krog. Ravna cesta vodi med širnimi polji in se dotika vasi, ki so na jugozahodni strani, ter pokopališč krajev *Satahovci* in *Murski Črnci*. V tej smeri vodi tudi glavna cesta št. 3 *Murska Sobota–Radenci*, *priporočljivo je hoditi po stezi ob magistralni cesti*. Za seboj pustimo tudi pokopališče naselja *Gradišče* in gremo skozi naselji **Tropovci in Tišina**, ki se držita skupaj.

Gotški elementi cerkve Marijinega rojstva

Tišina se v pisnih virih prvič omenja leta 1347 (*Tystina*), **Tropovci** pa leta 1365 (*Tropoch*). Obe naselji sta bili od druge polovice 14. st. v posesti družine *Széchy*, nato pa od konca 17. st. v lasti družin *Szapáry* in *Batthyány*.

Najpomembnejši spomenik je **župnijska cerkev Marijinega rojstva**, ki je stala tu že v 14. st., nato pa bila v sredi 16. st. temeljito prenovljena v pozno gotskem slogu. V turških bojih so leseni deli pogoreli, zato so jo v 17. st. razširili in baročno obokali. Prezidave so sledile tudi kasneje, vendar je cerkev do danes ohranila svojo izvirno gotsko podobo. V čas reformacije sodi renesančni nagrobnik radgonskega meščana Karla von Herberstorffa iz leta 1606, vzidan na južni steni cerkve.

Od cerkve nas vodi pot naravnost in preko mostu potoka Mokoš, do porušenega podkvastega dvorca, ki je bil v lasti grofa *Batthyány* in so ga zgradili v 18. stoletju. Naslednje naselje, ki je spojeno s prejšnjimi, je naselje **Petanjci**. Na njegovem vzhodnem delu pri *kapelici*, levo na vogalu **Vrta spominov in tovarištva**, zapustimo magistralno cesto. *Kapelico* sta zgradili družini Šiftar in Debelak po 1. svetovni vojni in jo

Kapelica ob spominskem parku

pozneje posvetili vsem žrtvam vojn 20. st. *Vrt*, ki se razprostira na površini 1,5 ha je kot svojevrsten naravni in kulturni spomenik žrtvam nacističnega in fašističnega nasilja v 2. svetovni vojni zasnoval *Vanek Šiftar*, družboslovec, pesnik in univerzitetni profesor. Z družinsko donacijo je vrt od 1995 v javni lasti.

Petanjci se v pisnih virih prvič omenjajo leta 1229 (*Pethenegh*), ko so bili v lasti zemljiških gospodov *Pethenegh*. Pozneje sta si posest delili družini *Széchy* in *Nádasdy*, dvor slednjih pa je bil v letih 1598–1606 tudi zatočišče večjemu številu protestantov, ki so bili v protireformaciji izgnani iz avstrijskih dežel. Menda je tukaj preživel krajši čas tudi *Johannes Kepler* (1571–1630), matematik in astrolog, ki je bil izgnan iz Gradca. *Petanjci* so znani tudi po zdravilni mineralni vodi, ki so jo poznali že v srednjem veku. Črpati in uporabljati pa so jo začeli ob koncu 19. st., ko je svoje podjetje ustanovila družina *Vogler*.

Poljska pot, ki se vije med polji v senci hrastovih dreves in akacij, vodi k nasipu, ki omejuje z gozdom pokrito poplavno območje *Mure*. Pot nas vodi proti desni, z leve nas spremlja poplavni gozd, z desne pa polja. V ozadju vidimo hiše naselja in ko hodimo po poti proti njegovemu delu, je pri *športnem igrišču* vredno narediti ovinek k neogotski *kapelici svetega Florijana*, ki je bila zgrajena na območju nekdanjega *Báthyanyijevega* dvornega parka.

Neogotska kapela svetega Florijana

S travo porasel nasip poteka neposredno ob hitro tekoči reki Muri. Na Muri je bilo v bližnji preteklosti precej mlinov, ki so mleli na vodni pogon. Magistralna cesta *Murska Sobota–Radenci* nas pripelje do počivališča pod mostom. Od tu nadaljujemo pot po stopnicah in čez most, ki povezuje levi in desni breg reke Mure. Cesta seka poraščeno poplavno območje, za katero sta značilni bogata favna in flora. V **Radencih** nas z leve strani pozdravi *park* z urejenimi sprehajališči in hoteli z urejenim vrelcem mineralne vode ter kapelico sv. Ane.

Pogled na Muro z mostu

Radenci so znameniti zdraviliški kraj s 130-letno tradicijo, z bogatimi vrelci naravne termalne in mineralne vode, v svetovnem merilu pa so znani tudi po mineralizirani slatini. Mineralna voda ima 40 °C in je natrijevo-kalcijeva-vodikova-karbonatna kislica, ki ima tudi veliko litija in broma. Zdravilni učinek izvirskih voda je leta 1833 odkril mlad študent medicine *Karl Friedrich Henn*.

Ko zapustimo *krožišče* in železniški *podhod*, vidimo na desni strani moderno cerkev sv. Cirila in Metoda. Pot nadaljujemo po *Kapelski cesti*, ki vodi mimo manjše *kapelice*. Za zadnjo hišo z vrtom, v križišču zavijemo desno in gremo po stranski cesti proti *radenskemu pokopališču* (pred vežico je velik črn križ). Pot nadaljujemo naravnost skozi prijeten mešani gozd, nato levo in se po gozdni poti povzpemo na **Kapelski vrh** (312 m), kjer nas pri *Vinogradniški hiši* pričaka

Cerkev svete Ane v parku

mirno in urejeno počivališče. Naravnost, v obljemu vinske trte, zagledamo »*kraljico kapelskih goric – cerkev sv. Marije Magdalene*«, na levi pa *prvo okroglo zgrajeno vinsko klet na Slovenskem*.

Cerkev svete Marije Magdalene

Z *griča s cerkvijo* se odpira lep, širok razgled na pokrajino. Proti jugu in zahodu zagledamo čudovito hribovje in Slovenske gorice, če se ozremo proti severu in vzhodu pa vidimo široko Panonsko nižino in Goričko. Slika na glavnem oltarju cerkve *svete Marije Magdalene*, zgrajene v letih 1823–1824, je bila naslikana v klasiističnem stilu leta 1832 in predstavlja zavetnico cerkve.

Makadamska cesta nas vodi mimo *nekdanje viničarije* in prvih hiš **Spodnjega Kocjana** na poljsko pot, ki vodi proti jugu. Ob zanimivi poti skozi globeli in pobočja med zidanicami, hišami, travniki, sadovnjaki in gozdički stojijo posamezni *križi* in *kapelica*. Tod mimo je v

starih časih vodila pot tudi hunskega kralja *Atilo*, ki naj bi po ljudskem izročilu imel v gozdu ob poti svoj grad z izvrom tople vode. Po pobočju se spustimo v dolino, pokrito s travniki, kjer je na dnu nekaj njiv in gozdov. Priključna cesta nas vodi nad avtocesto A5, ki povezuje *Maribor z Madžarsko*. Pridemo v široko obdelano koro potoka Ščavnica in že opazimo hiše naselja **Dragotinci**. V odcepu, kjer zavijemo desno, stoji *kapelica* iz 18. stoletja. Po cesti med njivami pridemo preko širokih dolin in reke Ščavnice na drugo stran, v vas **Biserjane**. Po magistralni cesti proti zahodu nadaljujemo pot v center območja, v naselje **Sveti Jurij ob Ščavnici** (*gostišče*). Gremo naprej levo, nato desno in pridemo do župnijske cerkve.

Župnijska cerkev, posvečena mučeniku *svetemu Juriju*, je omenjena že v pisnem dokumentu iz leta 1336, v začetku 17. stoletja pa je bila cerkev prezidana.

Župnijska cerkev svetega Jurija

Vas zapustimo proti zahodu, ko se povzpne-
mo na pobočje (*kapelica*). Pot nas vodi v gozd,
pri odcepu v obliki črke Y se spuščamo proti
desni. Po lesenih stopnicah se po gozdnatem
pobočju spustimo na senčni breg lesketajočega
se **Blaguškega jezera** (*bife*), ki je nastalo z zaje-
zitivijo potoka. Prečkamo jez akumulacijskega
jezera, nato nadaljujemo pot po severni strani
jezera ob travnikih in skupinah dreves (*počiva-
lišče*) po pešpoti. Pot nadaljujemo po gozdu, nato
po gornjem koncu jezera, ki se zožuje, pridemo
med hiše, nato pa na cesto, ki smo jo pred tem
zapustili (*križ, avtobusno postajališče*). Asfaltna
cesta med polji in travniki vodi v **Kraljevce**.

Slikovito Blaguško jezero

Na levo (*kapelica*) zapustimo cesto, nato še hiše, nadaljujemo po stezici, ob gozdu na levi strani lepo obdelane kotline in se končno pod krošnjami dreves povzpemo na travnik in ozko cesto, ki vodi iz smeri *Smolinski vrh*. Pot nas vodi desno med skupinami hiš, med njivami in gozdički, nato prečkamo cesto v kraju **Kočki Vrh** (*križ*) in zavijemo proti severu. Po makadamski cesti, ki ima odcep levo, pridemo v dolinico, nato se med vinogradi in sadovnjaki povzpemo v naselje z eno ulico, ki prečka greben **Peščeni Vrh** (desno *kapelica*). Po stezici na drugi strani gremo med gozdovi in vinogradi do asfaltirane ceste v naslednji dolini. Ob poljih navzgor sledimo dolini, pri novem *športnem igrišču* zapustimo asfaltno cesto, ki zavije na desno in se po pešpoti povzpemo v križišče v **Cerkvenjaku** (*kip sv. Janeza Nepomuka*).

Preden bi nadaljevali pot proti desni, bomo naredili *ovinek* proti levi, v center naselja **Cerkvenjak** (*gostišče*), k *cerkvi svetega Antona Puščavnika*, ki se dviga na vrhu *griča* (341 m). Naselje je imelo kamnito cerkev že leta 1299, sedanjost, zgrajeno v poznem gotskem stilu, ki se vidi že od daleč, so postavili v letih 1516–1546. *Vrnemo se na cesto.*

Iz cestnega odcepa proti severu, po ozki cesti levo od *kipa sv. Janeza Nepomuka*, se začenja

Cerkev svetega Antona puščavnika

prijeten pohod z lepim razgledom. Kmalu prispeemo do hiše v naselju **Cenkova** (*kapelica, križ*), nato nadaljujemo pot po območju z vinogradi in gozdički. Niti opazimo ne, da je pod gričem speljana avtocesta A5.

Pred manjšo vzpetino (*križ*) zavije cesta levo, nato nadaljujemo pot. Pri skupini hiš v naselju **Komarnica** pri cesti, ki pravokotno (*avtobusno postajališče*) križa našo pot, ostro zavijemo desno. Na severni strani vzpetine, ki smo jo zaobšli, je spet odcep – pravilna pot je tista levo. Za nekaj časa zapustimo hiše in vinograde, travnike in gozd, z vzhoda nas spremljajo polja v naslednji odcep. Na desno nadaljujemo pot tako, da sledimo verigi hribov. Za cesto, ki vodi po hribu **Ivanjski Vrh** (297 m), so značilna polja, gozdički, travniki, skrbno urejene kmetije in križi. Po gozdu se dokaj strmo spuščamo v dolino Kunovskega potoka, k jezu **Negovskega jezera**, ki je nastalo z zaježitvijo potoka.

Prekrasna tisa med hišami

Z ostrim ovinkom levo spremljamo obalo jezera po poljski poti, ki vodi po senci gozda lepih visokih dreves, nato po slikovitih travnikih in končno se po poljski poti na robu polj povzpne do vasi **Kunova**. Proti severu prečkamo s travo obraslo zapuščeno pot in pridemo med griče, ki se končujejo v vrhu *Mala kunovska* (279 m), nato prečkamo cesto in se spustimo v slikovito dolino Kunovskega potoka, ki jo pokrivajo travniki. Po cesti, ki vodi z leve iz doline, se odpravimo na desno z vzponom in mimo smrekovega gozdička pridemo na magistralno cesto *Spodnji Ivanjci–Negova (križ)*. Levo od ceste so gozdovi, travniki oz. sadovnjaki z jablanami in že je tukaj **Negova** (289 m).

Cerkev Marijinega rojstva

Negova (nemško *Negau*) je zgodovinski kraj, katerega prva pisna omemba izvira iz leta 1106, omenjajo ga kot *Negoinzelo*, a leta 1265 se že pojavlja pod imenom *Negowe*. Arheološka odkritja dokazujejo prisotnost človeka iz prazgodovine, nato pa prisotnost ljudi ob velikem preseljevanju (*kamnita in bronasta orodja, rimski grobovi, medalje*). Najznamenitejše so halštatske čelade z venetskimi napisi.

Grad Negova

Negovski Grad so začeli zidati v prvi polovici 15. stoletja, prvič je bil omenjen leta 1425, v naslednjih dveh stoletjih pa so ga razširili in utrdili. Leta 1487 ga je vojska kralja Matije Korvina neuspešno oblegala. Grad je leta 1542 prešel v last štajerske aristokratske družine *Trautmannsdorf* in vse do leta 1945 ostal v njeni lasti.

V sosesčini gradu stoji **cerkev Marijinega rojstva**, ki je bila zgrajena v obdobju 1699–1710. Glavni oltar, posvečen *sveti Devici Mariji*, je iz leta 1712. Krstilnico oz. baptisterij so prizidali k cerkvi leta 1850 z uporabo kamnov iz ograje bivšega pokopališča.

Po gozdni cesti, ki vodi jugovzhodno od Negove, nas vodi pot mimo *pokopališča*. Do naselja *Gočova sledimo poti, po kateri je vodila stara*

Pogled na Negovski grad

rimška cesta v Poetovio (Ptuj), nato pa naprej v Emono (Ljubljana). Tudi sveti Martin je hodil po tej poti, ko je šel iz Panonije v Italijo. Preko kotline na levi pustimo za seboj vzpetino, na kateri se dviga **Ločki Vrh**, ki ponuja čudovit razgled in dva odcepa, ki vodita v zaselke. V vasi je bil rojen znani slovenski planinec Fran Kocbek. Bil je učitelj in je služboval v Žalcu in Gornjem Gradu. Po hoji skozi gozd ponovno pridemo do cestnega odcepa (*križ*), tod na levo vodi cesta v dolino. Ob poti se gozdovi in travniki izmenjujejo, pot nas vodi mimo zanimive *kapelice*, nato občudujemo slikovito panoramo, ki jo krasi cerkev Svetih treh kraljev na hribu. Od razpršenih hiš naselja **Trotkova** vodi ozka pot navzgor po odprtem, gozdnatem gričevju (296 m) do cerkve.

Pot ob slikoviti kapelici

Enako kot ime naselja **Sveti Trije Kralji** so pomenovali tudi cerkev. V primerjavi s sedanjim številom prebivalstva (*cca. 50 oseb*) so veliko **dvoransko cerkev** (stranske ladje so enako visoke kakor glavna ladja) zgradili v letih med 1558–1564. Posebno lep je mrežasti obok glavne ladje in prezbiterija.

Gotska dvoranska cerkev na vrhu griča

Razgled z Ločkega vrha proti Svetim trem kraljem

S cerkvenega hribočka proti severozahodu se v dolini Drvanja lepo vidita **Benedikt in cerkev svetega Benedikta** – s krajšim ovinkom jo lahko obiščemo. Od cerkve **Svetih treh kraljev** proti jugu vodi pot naprej po cesti. Pridemo v dolino Drvanje in prečkamo cesto **Benedikt–Osek**. Po cesti (mostu čez potok), ki prihaja iz nasprotne smeri, naredimo le nekaj korakov in iz desnega ovinka levo pridemo na poljsko pot, ki nas vodi mimo gozdičkov, hiš, travnikov, polj do naselij **Obrat in (Spodnji) Ženjaki** ter prečkamo cesto na obronkih, ki povezujejo kmetije.

Cerkev svetega Benedikta

Na območju naselja **Ženjak** so leta 1811 naleteli na najdbo, ki je vsebovala 26 čelad iz *železne dobe* (V–II. st. pred Kristusom). Čeprav je Negova nekoliko oddaljena, je najdba vseeno postala znana kot *najdba Negovskih čelad*. Čelade iz železne dobe, ki imajo podobno obliko, pa imenujejo *čelade negovskega tipa*.

Slikovit razgled v smeri Svete Trojice

Začnemo se spuščati po odprtem terenu in prečkamo široko dolino potoka Ročica (*most*), na nasprotnem obronku pa se vrstijo hiše naselja **Zgornji Porčič**. Mimo *križa* pridemo na cesto, ki vodi v naselje, ko zavijemo levo (*kapelica*), kmalu prečkamo regionalno cesto RIII.-747 Lenart–Osek–Ivanjci (*gostišče*). Po ulici navzgor pridemo v center naselja **Sveta Trojica**, kjer na desni strani na vzpetini (291 m) stoji cerkev.

Kraj je znan predvsem kot romarsko središče, pa tudi po svojem bogatem kulturnem in družbenem življenju, tako v preteklosti, kot tudi danes.

Cerkev Svete Trojice s tremi zvoniki v kraju **Sveta Trojica v Slovenskih goricah** velja za baročno mojstrovino. Na mestu, kjer so ljudje po ljudskem pričevanju videvali tri lučke, je bila leta 1631 najprej postavljena lesena kapela. Cerkev so sezidali med leti 1636 in 1643 z enim zvonikom in predstavlja del današnjega prezbitarija. Svojo današnjo veličastno obliko s tremi zvoniki je cerkev dobila v več fazah gradnje. Leta 1663 so cerkev prevzeli redovniki avguštinci, ki so zraven cerkve postavili samostan. Ob mogočnem glavnem oltarju, več stranskih oltarjih in poslikavah je ena od znamenitosti cerkve tudi Loretska kapela s kipom Črne Marije v njej.

Cerkev Svete Trojice

Oba zvonika proti trgu sta zgrajena v letih 1779–1780, freske pa so bile dokončane v letih okoli 1880. Leta 1811 so avguštinci zapustili samostan, kasneje leta 1854 pa so cerkev in samostan od škofijskih duhovnikov prevzeli frančiškani, ki župnijo oskrbujejo še danes.

Zahodna, z gozdom pokrita stran cerkvenega hriba, se spušča s presenetljivim strmim nagibom, tako z nasprotne strani cerkve pridemo po več kot 180-tih kamnitih stopnicah, ob katerih so postajališča križevega pota, na obalo **Trojškega jezera**, kjer nas pozdravlja tristranska *kapelica*. Potem ko zapustimo nasip (*počitek*), ki z južni strani zapira jezero, nekaj korakov naredimo po cesti, ki vodi iz *Svete Trojice*, nato gremo po cesti, ki se odpira pred nami z zahoda, skozi središče naselja **Zgornja Senarska** (sredi vasice je *kapelica*). Prispemo na regionalno cesto RII-439

Glavno cerkveno pročelje

Sv. Jurij–Cerkvenjak–Zg. Senarska. Najprej nadaljujemo desno, ko pa pridemo na regionalno cesto št. RI-229 *Lenart–Ptuj*, zavijemo levo in pot nadaljujemo po nadvozu avtoceste A5 (*križišče*), cesta prečka široko odprto dolino reke Pesnice (*most*). Prispemo do prvih hiš (*križ*) naselja **Gočova**, ki leži ob vznožju gričev na drugi strani. Pri gasilskem domu v Gočovi zavijemo desno, preko širokega travnika, v senci skupin dreves prispemo na cesto, ki vodi iz naselja. Najprej gremo mimo gozda, nato mimo hiš na *Gočovskem vrhu* (312 m) in kmalu smo v križišču. Po desni, mimo gozda in polj, sledimo

asfaltni cesti, ki zavije proti jugu in sledi planinski poti na desno in mimo pravokotne njive vodi v gozd. Prijetna pot, kjer hodi le malo ljudi, vodi mimo smrekovega gozda čez sedlo, nato od spodnje strani po kratkem strmem delu obide polje. Tukaj ne izberemo vabljive ceste navzdol! Skozi

Razgled v smeri jezera Radehova in Lenarta

bukov gozd na pobočju hriba pridemo nazaj na cesto. Stopamo mimo hiš, vrtov, polj in pridemo do ovinka, ki v širokem loku zavija levo, na desni stoji *kapelica* poleg cestnega odcepa proti *Gradensaku*. Naša pot vodi po stezici za kapelico, nato višje skozi gozdiček in prečka serpentinasti ovinek. Povzpemo se na asfaltno cesto in pridemo na cesto v naselju **Zavrhu**. Na levi je le nekaj minut do *razglednega stolpa*, ki stoji na najvišji točki (366 m) (pred njim *križ*, poleg stara *stiskalnica za grozdje* in sadika mariborske vinske trte, najstarejše 400 let stare vinske trte na svetu, *gostišče*, *avtobusno postajališče*).

Cerkev Svete Trojice z brega Trojiškega jezera

Maistrov razgledni stolp na Zavrhu

Razgled na Spodnjo Voličino

Dvonadstropna, 17 m visoka, zeleno pobarvana jeklena konstrukcija je poimenovana po generalu *Rudolfu Maistru* (1874–1934). General, ki je pisal tudi pesmi, je imel po prvi svetovni vojni pomembno vlogo pri obrambi severne meje ter oblikovanju nove države Kraljevine SHS.

Razgled z zvonika proti jugu

Pot nadaljujemo po obronkih hribov, mimo *kapelice*, nato zavijemo desno in pridemo na makadamsko cesto. Pridemo v *Spodnjo Voličino* in navzdol na serpentinasto cesto. V cestnem odcepu izberemo pot levo, nato sledi hoja čez travnati hrib v naselje v dolini. Pridemo v center naselja **Spodnja Voličina**, a še preden bi nadaljevali pot po asfaltni cesti, ki zavija levo, naredimo *ovinek* desno in si oglejmo *cerkev svetega Ruperta*.

Od Spodnje Voličine do Maribora nas bodo vodile belo-rumene markacije za pohodne tematske poti.

Cerkev svetega Ruperta

Naselje zapustimo po cesti odprte doline, ki se dviga navzgor, v cestnem odcepu (*križi*) se vedno držimo zahodne smeri. Nadaljujemo pot po manjšem »prelazu«, razvodnici (*kapelica*). Tudi ob cestnem odseku na drugi strani, ki se spušča v dolino, so polja in travniki. V dolini ob robu gozda je odcep – zavijemo desno proti severu. Za seboj pustimo skupino hiš, med polji in travniki zavijemo levo, smer je spet proti zahodu, nato po gozdnem odseku v cestnem odcepu v obliki črke »T« v dolini Jablanškega potoka zavijemo levo in prispemo v naselje **Jablance** (*kapelica*). V križišču pri kapelici gremo po poti desno, po nekaj stopinjah ostro zavijemo levo, zapustimo dolino in sledimo poti na travnatno pobočje. Mimo gozdov in domačij z vrtovi pridemo na cesto, ki vodi v **Zimico**. Napotimo se levo, proti njenemu središču, a kmalu moramo zaviti na cesto, ki vodi iz desne. Mimo gozdičkov in travnikov se povzpemo pod planoto *Hum*, ki jo krasijo vrtače. S križišča levo nadaljujemo pot, ki vodi do hiše, a *pred zgradbo* pridemo na pešpot in se povzpemo na desni rob platoja (*416 m*), ki je pokrit z lepim bukovim gozdom. Severno od planote se po poljski poti spuščamo na cesto *Zimica–Ruperče*. Po tej cesti nadaljujemo pot proti desni mimo kmetij, pri odcepu v **Ruperčah** zavijemo levo. Ozka asfaltna cesta najprej zaobide kotlino, nato se spušča po obronkih navzdol, kasneje pa se dviga in spušča. Prečkamo cesto Pernica–Malečnik, potem naredimo nekaj korakov proti desni in nadaljujemo pot po pobočju po ozki poti, ki se odpira proti levi. Cesta zavije

na območje, ki se spušča proti severu, naše potovanje pa pri stanovanjski hiši nadaljujemo levo po gozdni stezici do roba gozda, ki više zgoraj vodi mimo vinogradov. Prispemo na urejeno asfaltno cesto, ki vodi po gričevnati pokrajini Slovenskih goric.

Razgled z goric

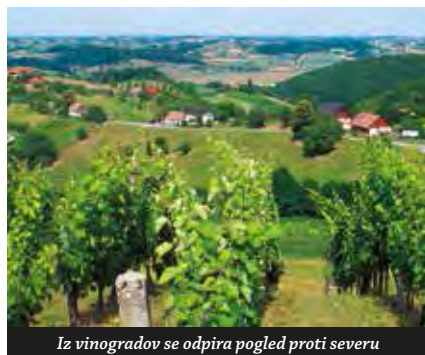
Proti jugozahodu zagledamo mogočno Pohorje, ki se dviga nad Dravskim poljem, vidimo *smučišča* na njegovem pobočju, pod nami pa *cerkev Device Marije na Gorci* kot dragulj, ki vlada nad pokrajino.

Razgled proti cerkvi Device Marije na Gorci

Kmalu zavijemo ostro desno, v naslednjem odcepu v obliki črke „T“ pa po levi prispemo do hiš naselja **Vodole**. Vinograde dopolnjuje čedalje več *vinotočev* in penzionov, ki vabijo goste. Ko *zapustimo* pot, ki vodi desno (nato v prvem

odcepu zavijemo levo) lahko naredimo *ovinek* k slikoviti *cerkvi Device Marije*, ki jo vidimo s pobočja nad **Malečnikom**. Pred Vodolami se naši poti priključi Marijina romarska pot, ki pripelje iz Pernice in se po 10 minutah skupnega hoda odcepi levo v smeri Gorce in Malečnika.

Iz vinogradov se odpira pogled proti severu

Gotska cerkev, ki stoji na hribčku nad Malečnikom in jo obdajajo pokopališče ter vinogradi (349 m) ter je bila zgrajena v 16. stoletju,

Cerkev Device Marije na Gorci

nosi značilnosti prezidave v baročnem stilu. Proti jugovzhodu mimo postaj križevega pota *Kalvarije*, ki ima zelo lepo lego, se lahko spustimo v **Malečnik** na bregu Drave, kjer stoji **cerkev svetega Petra** iz 13. stoletja, prav tako prezidana v baročnem stilu.

Mimo hiš v Vodolah vodi pot ob vinogardih in travnatih pobočjih v dolino k *podhodu* avtoceste A1, ki povezuje *Ljubljano z Avstrijo*. Na drugi strani levo, nato desno, po pobočju mimo hiš, vrtov, vinogradov in gozdičkov nadaljujemo pot. Čedalje več je cest, ki se stekajo s *Stolnega vrha*, nato se ostro desno spuščamo dol in že smo v predmestju **Maribora** (*Meljski dol*). V ulici poleg magistralne ceste ob hitri cesti proti

Pod Piramido

Pesnici zavijemo desno, nato levo in prečkamo hitro cesto ter gremo po nadvozu čez elektrificirano železniško progo *Maribor–Gradec*. Kmalu zavijemo levo in se po cikcakastih, zelo strmih stranskih ulicah namenimo na *Piramido*. Kmalu pustimo hiše za seboj in se po stezici skozi gozd

Pogled na Kalvarijo, v ozadju Kozjak

povzpemo po znameniti južni strani, posuti z vinogradi, na sprehajalno pot, ki vodi na vrh.

V gozdu prispemo na severno stran vrha.

Po desni strani se kmalu povzpemo na vrh **Piramide** (384 m), ki ima zgodovinski pomen.

Na vrhu **Piramide** je nekoč stala »mejna utrdba« *Markburg*, po kateri je dobilo mesto svoje ime (*Markburg, Marburg, Maribor*). Arheološke izkopanine kažejo na to, da je že v rimskem času stalo na vrhu hriba stražarsko mesto, od koder so varovali dolino Drave, ki je bila pomembna trgovska in vojaška pot. Pozneje so ga razširili, leta 1784 pa ga je takratna posestniška družina *Brandis* porušila, material pa porabila za prezi-

Cerkev svetega Urbana v daljavi

davo enega svojih dvorcev. Na mestu, kjer je stal grad, so najprej postavili kamnito piramido, a jo je strela, ki je udarila vanjo leta 1821, uničila. Nato pa so tu zgradili **kapelico Device Marije**.

Z vrha hriba se vračamo po sprehajalni stezi vse do *vznožja hriba* in po kratki poti pridemo v mestni park. Varianta poti, ki je označena z belo-rumenimi markacijami, vodi levo skozi center mesta do nabrežja reke Drave do Koroškega mostu, kjer se ponovno združi s potjo, ki vodi

Izkopavanja gradu na Piramidi

čez Urban in Kamnico. V središču mesta obiščemo znamenitosti prijaznega mestnega jedra v Mariboru, **grad in stolnico (cerkev svetega Janeza Krstnika)**, **Mestni trg** in znamenitosti na **dravskem bregu**.

Maribor, ki leži na obeh bregovih Drave, je drugo največje mesto v Sloveniji, univerzitetno središče in kulturni center z gledališčem in opero.

Leži ob stari trgovski poti in se je razvilo v trgovski in obrtni center širše regije. Mesto je pobrateno s francoskim mestom Tours, kjer je pokopan sv. Martin Tourski.

Piramida z roba mesta

Maribor je naslov mesta dobil leta 1254. Skupaj s svojo okolico je leta 1278 prišel pod *habsburško* nadoblast in do leta 1918 spadal k avstrijski Štajerski.

Staro mestno jedro leži na severnem oziroma levem bregu reke Drave, *prijetne ulice in trgi si zaslužijo, da se sprehodimo po njih*. S severne strani prek mestnega parka po *ulici Heroja Tomšiča*

Nekdanji grajski dvorec

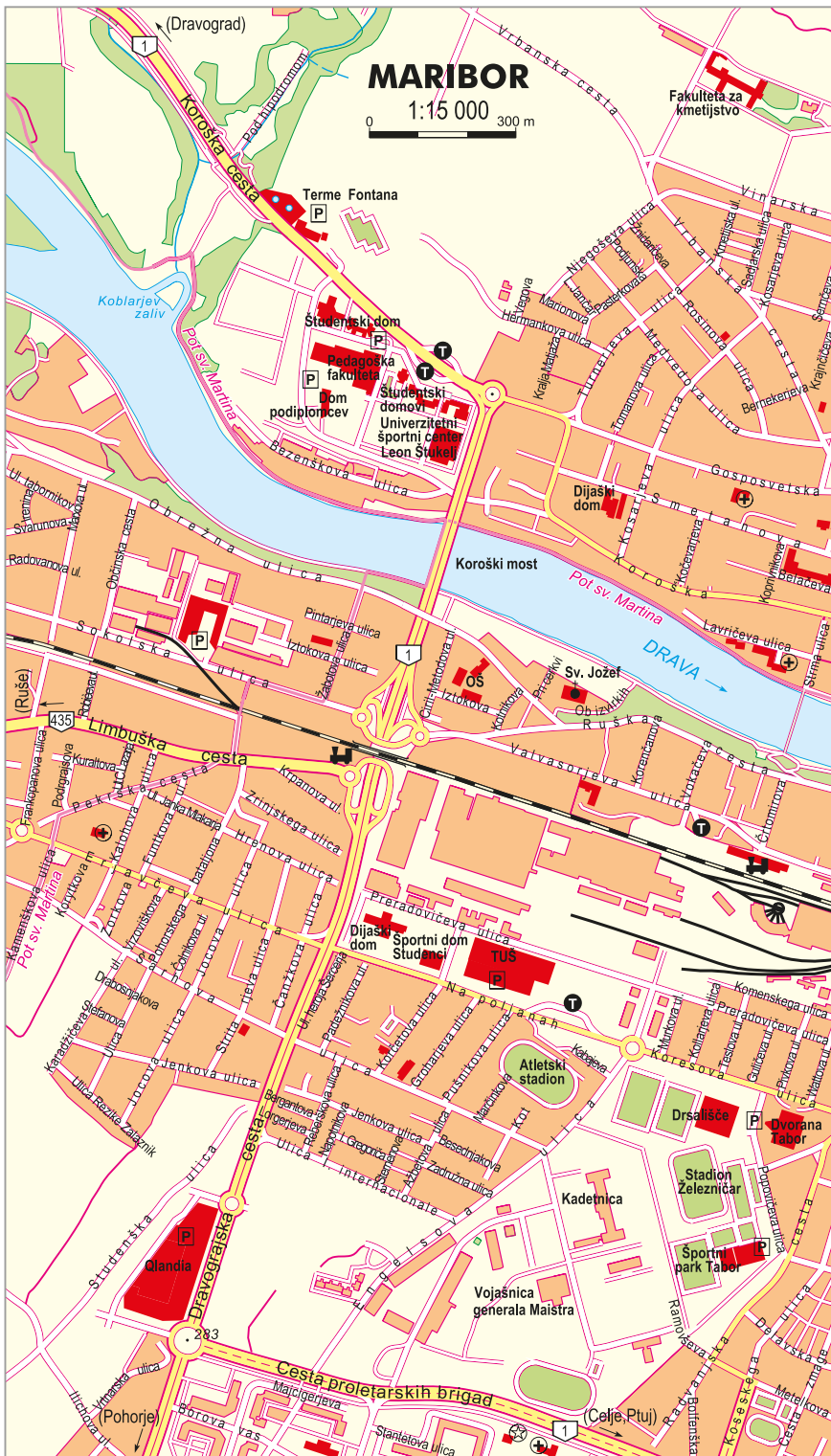
– *Grajski ulici* – pridemo na *Trg svobode*. Tu stoji nekdanji mariborski **grad**, danes **muzej**, zgrajen ob koncu 15. stoletja. Pod trgom je ena največjih in najstarejših **vinskih klet** Evrope, v dolžini 2,5 km, na cca 20.000 m². Od tod proti jugozahodu

Stolnica svetega Janeza Krstnika

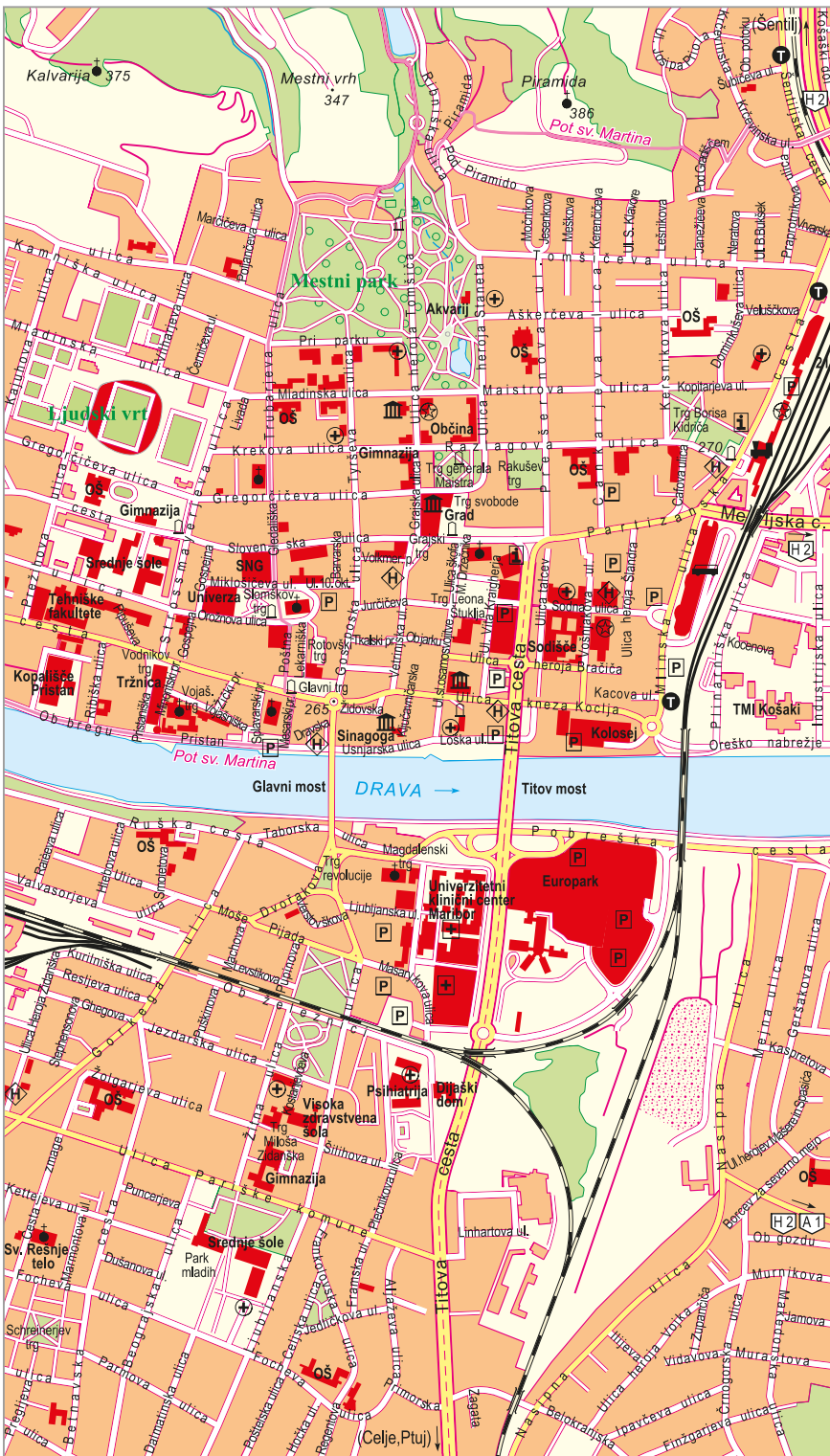

Lent, Maribor

MARIBOR

0 1:15 000 300 m

Maribor

stoji stolnica oz. cerkev svetega Janeza Krstnika na *Slomškovem trgu*. Jedro cerkve je bila bazilika v romanskem stilu iz 13. stoletja, ki so jo večkrat prezidali. Okrog zgradbe je bilo nekoč pokopališče, na kar spominja večna luč, postavljena na steber iz leta 1517. Na trgu stoji kip *Antona Martina Slomška (1800–1862)*, prvega mariborskega škofa. Po ozkih ulicah proti jugu pridemo na *Glavni trg*. To je »srce« starega mestnega jedra, v srednjem veku je bil tukaj center trgovine, tržnica. Tu stoji *mestna hiša*, zgrajena leta 1515, ki so jo v letih 1563–1565 prezidali v renesančnem stilu. V bližini stoji baročna *cerkev svetega Alojzija*. Neposredno na bregu Drave stoji čokat *vodni stolp*, eden od grajskih bastij, nasproti pa se dviga tako imenovani *Židovski stolp*.

Mestna hiša

Rože, sprehajališča, jezera v parku

Zgradbo enega od *gostišč* na sprehajališču ob Dravi ovija najstarejša (*po ocenah okoli 400 let*) vinska trta na svetu, ki še vedno daje grozdje za trgatev.

Po daljši poti okrog Maribora nas bodo od mestnega parka v Mariboru na Sveti Urban dale bele-rdeče Knafelčeve markacije.

Mestni park sega proti severu v dolino naselja *Ribniško selo*, tako se naša pot nadaljuje v senci drevesnih krošenj, nato na robu travnika, ki so ga spremenili v park. Prispemo do hiš naselja *Ribniško selo*, desno pa nas vodi ulica na glavno cesto. Naselje ostane za nami, povzpemo se na hrib, proti desni se po gozdni stezici vzpenjamo naprej. Stopimo na kolovoz, ki se

odcepi s ceste, ki prihaja iz leve, in skozi mešani gozd pridemo na južni (z zahoda zaobidemo vrh) in nato na severni del *Marinovega brega*. Pot nas vodi skozi bukov gozd do doline *Vinarskega potoka* in po stezi kmalu pridemo na *Zunkejev breg*. Po nekaj korakih levo, vijugamo po poti navzdol v gornji kotiček doline, porasle z drevesi in vinogradi ter pokrite s travniki in hišami. S poljske poti na pobočju hriba se nam razkrije

V ozadju modrina Pohorja

prekrasen pogled na Pohorje v ozadju in s tem postane panorama popolna. Pridemo na ozko sedlo. Steza počasi zavija proti zahodu, zagledamo staro vinsko klet, vinograde, na vrhu hriba na nasprotni strani pa se dviga cilj naše poti – *cerkev svetega Urbana*. Pot nadaljujemo po cesti čez obronke, prečkamo cesto *Kungota–Kamnica* (*kapelica, avtobusno obračališče mestnega prometa*) in se napotimo proti klanecu do cerkve svetega Urbana. Na začetku poti je še asfalt, a po gostem bukovem gozdu nadaljujemo pot po

Pred nami se odpira pogled na cilj potovanja, cerkev sv. Urbana

strmi stezi. Iz akacijevega gozda, ki sledi bukovemu, se vzpenjamo na travnati gorski hrbet. Po pobočju vodi cesta na hrib, v severno sedlo s travo poraslega vrha, kjer stoji *cerkev svetega Urbana*. Pot nadaljujemo proti jugu na strmem pobočju po ozki asfaltni cesti, nato se povzpne po priključni cesti z juga (*kapelica*) k **cerkvi Svetega Urbana** (596 m).

Cerkev svetega Urbana

Cerkev svetega Urbana obdaja pokopališče in stoji na travnatem vrhu hriba, poraslem z vinsko trto, predstavlja popularen turistični cilj.

Po cerkveni vpadnici se spustimo nazaj na travnato pobočje. Krenemo proti desni, na levi pridemo do položne pešpoti skozi bukov gozd in prečkamo serpentinasti cestni ovinek. Nekaj časa spremljamo asfaltno cesto, ko ta zavije levo navzdol nadaljujemo pot po obronkih hriba. S

travnika lahko opazujemo pravljčni pogled nazaj na cerkev svetega Urbana, nato sledi temen gozd z visokimi, ravnimi drevesi. Naša stezica zaobide vzpetino (536 m), iz travnatega sedla nad kotlino z gozdičkom nas vodi prava planinska stezica naprej.

Pravljčni pogled na cerkev

Od Lucijinega brega pa vse do Vurberka nas bodo ponovno vodile belo-rumene markacije za pohodne tematske poti. V bukovem gozdu

Del znamenitih fresk v cerkvi svetega Martina

pustimo za seboj vrh *Lucijinega brega* (525 m), in nadaljujemo levo mimo naslednje vzpetine (535 m). Za nami ostane zapuščena *kapelica*. Spustimo se na rob sadovnjaka, prek vrtov se vije poljska pot v dolinico – ta vodi na cesto v *Kamnici*. Od tod (*avtobusno postajališče mestnega prometa*) je le nekaj korakov do centra **Kamnice**, na desni stoji *cerkev svetega Martina*.

Cerkev svetega Martina

Zgodovina *cerkve svetega Martina* se začne v 12. stoletju z gradnjo prve cerkve. To romansko zgradbo so v 14. in 15. st. razširili v gotskem stilu. V 18. st. so cerkev, ki je bila že v precej slabem stanju, z uporabo ostankov prenovili v baročnem stilu, vendar so ohranili tudi gotske detajle (npr. apsida). Kamnico upravičeno prištevamo med najpomembnejše slovenske baročne spomenike. Poleg ostalih dekorativnih elementov posebej izstopa strop s štirimi kupolami, poslikanimi z manj znanimi prizori iz življenja patrona cerkve sv. Martina in simboličnimi liki ter reki, ki delujejo kot neke vrste uganke, katerih pomen odkriva prav latinski rek, napisan v osrednjem prizoru poslikave.

Od cerkve se napotimo po cesti proti vzhodu, nato desno in mimo *pokopališča* naprej. Prečkamo glavno cesto št. 1 *Dravograd–Maribor* in pot nadaljujemo naravnost po cesti navzdol h gozdičkom ob Dravi (gramozirano *parkirišče*). Na sosednji **Mariborski otok** (*kopališče*), ki je od 1951. leta zaščiten, vodi most. Pot nadaljujemo ob levem bregu *reke Drave*, skozi Koblarjev zaliv (*gostišče*).

Splavi danes služijo turistom

Prečkamo nov, širok **dravski most** (*Koroški most*), ki povezuje zahodne predmestne dele **Maribora**, breg reke nižje spodaj, na desni strani, varuje *zvonik cerkve svetega Jožefa*. Ko pridemo čez Koroški most, gremo desno po stopnicah na Obrežno ulico, nato pa zavijemo levo v Žabotovo ulico, po kateri pridemo do Sokolske ulice. Po njej gremo nekaj metrov desno, nato pa zavijemo levo do železniškega *nadhoda čez progo Maribor–Dravograd* in na koncu po *Pekrski cesti ter Kamenskovni ulici zapustimo* mestno četrt

Z mostu se odpira slikovit pogled proti Kamnici

Kapelica na Pekrski gorci

Studenci. Razgled, ki se odpira na Pohorje, nas spremlja do vzhodnja hribčka **Pekrska gorca**.

Desno mimo postaj križevega pota se povzpne na vrh hriba (*352 m*) z gozdovi in vinogradi, ki ga krasi *cerkvica*, posvečena leta 1835, ki nudi *prečudovit pogled* na okolico Maribora in Limbuša.

Pot nadaljujemo mimo *teniških igrišč*, roba smrekovega gozda (*gostišče*). Ko pridemo na Studensko cesto, gremo desno čez mostiček do odcepa k stanovanjski hiši, kjer zavijemo desno po dovozni cesti k hiši. Ko pridemo do hiše, stopimo na ozko stezo, ki nas pod električnim daljnovodom in skozi gozdiček pripelje do ulice Na griču. Po njej gremo levo do glavne Lackove cete, ki jo le previdno prečkamo, in se podamo po Mlinski ulici v smeri Pohorja. Smo v naselju Zgornje Radvanje. *Desno, proti Rožni*

Na vrh nas popelje vzpenjača

Na bregu malega ribnika

dolini, najdemo številne penziona, gostišča, bifeje in podobno, ta del mesta leži neposredno ob vznožju Pohorja, v sosesčini smučarskega centra na **Mariborskem Pohorju**, ki se dviga do

Razgled v smeri Pekrske gorce in Kamnice

višine 1347 m (hoteli in smučišča). Pot nadaljujemo mimo lovskega doma LD Radvanje po makadamski cesti pod vznožjem hriba, ki nas popelje k manjšemu ribniku, v prijetnem, z drevesi

Cerkev svetega Mihaela

poraslem okolju. Po gozdni stezici, ki vodi naprej, pridemo do skupine hiš. Na nasprotnem robu zavijemo desno, popotovanje se nadaljuje skozi gozd z visokimi drevesi, nato po travniku, od koder je lep razgled na okolico Maribora. Levo pridemo do konca ulice, a kmalu zavijemo na desno na poljsko pot, ki vodi med njivami. Stopimo na sprehajališče, obdano s topoli, ki nas popelje k *spomeniku iz 2. svetovne vojne* in nadaljujemo pot levo, kjer prečkamo glavno cesto, in do vogala Betnavskega gozda (*bife, počivališče*), kjer se spet približujemo Mariboru. Na desni mimo velikega *križa*, ki stoji na robu polja in gozda, zavijemo na desno ter dokončno zapustimo okolico Maribora. Po asfaltni cesti pridemo do glavne ceste, kjer na levi stoji dvorec Betnava. Prometna cesta kmalu zavije levo po stezi za pešce, ki vodi ob cesti, med polji pridemo do hiš naselja **Razvanje**, ki leži ob vznožju Pohorja.

Tukaj se pot nadaljuje na asfaltni cesti z odcepom levo in se zvija med obdelanimi polji in skupinami hiš po ravnini Dravskega polja. Prečkamo hitro cesto in mimo žuborečega potočka nadaljujemo skozi naselje **Bohova**. Prestopimo tire elektrificirane železniške proge (*Maribor–Zidani Most*), po ovinku v levo zavijemo desno in mimo umetne potočne struge pridemo na makadamsko cesto. Sledimo strugi stoletnih voda in gremo pod avtocesto števil. A1, med obsežnimi polji, mimo gozda z zahodne strani (*avtocestno vozlišče*) pridemo na cesto, ki pelje v **Rogozo**. Levo po njej pridemo v naselje. S stranske ulice, ki vodi iz centra proti jugu,

Na bregu slikovitega jezera

zavijemo desno in zapustimo hiše, nato proti levi sledimo makadamski cesti. Z velikim ovinkom levo nadaljujemo pot proti severovzhodu, z leve strani nas spremlja gozdni pas, z desne pa polja. Prečkamo magistralno cesto *Rogozna-Skoke* (pizzerija), na naslednjem gozdnem odseku in potočnem bregu se pri manjšem *umetnem* jezeru, imenovanem Miklavška mlaka, lahko odpočijemo. Cesta nas vodi levo skozi gozd mimo spomenika v center naselja **Miklavž na Dravskem polju**. Po prečkanju glavne ceste Maribor–Ptuj gremo čez most na dovodnem kanalu HE Zlatoličje in pridemo v starejši del naselja, po katerem je dobilo ime. V tem delu namreč stoji cerkev *sv. Miklavža*.

Cerkev svetega Miklavža

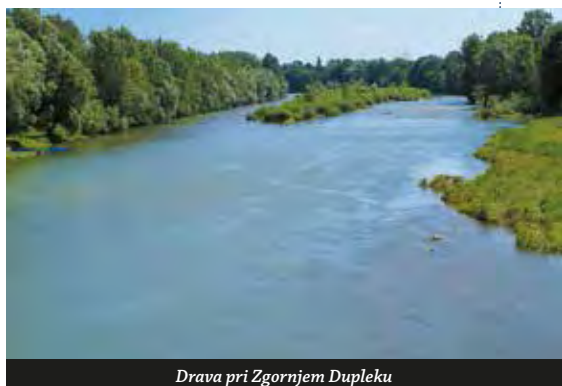
Prva pisna omemba cerkve izvira iz leta 1382. Na obnovljeni zgradbi so lepo prikazani detajli iz obdobja romanske arhitekture. Na zunanji fasadi cerkve je lepo vidna freska sv. Krištofa.

Pot nadaljujemo proti jugu, hiše z leve zamenja gozd. Ko pridemo v bližino glavne ceste, zavijemo na lokalno cesto proti levi. Poleg nje si na desni lahko ogledamo *predstavitvene prostore gomilnega grobišča*. Obdelana polja nas spremljajo iz Miklavža po asfaltni cesti, obidemo južno obalo prijetnega *Miklavškega ribnika*. Desno po poljski poti prečkamo polja, nato gremo skozi poplaveni gozd ob Dravi. Prostor je spet odprt, hodimo mimo ograje sodobne *čistilne naprave*,

Predstavitveno mesto gomile

v smeri njenega zunanjega vogala, po dovozni cesti pridemo do roba naselja **Dogoše**. Po *glavni cesti Maribor–Duplek* gremo desno in prečkamo most čez reko Dravo, desni ovinek nas popelje med hiše naselja **Zgornji Duplek**. V odcepu zavijemo levo v smeri Zimice, nato desno in pridemo na poljsko pot, ki vodi naravnost čez polje. Prečkamo cesto in se priključimo na naslednjo ter po dveh ovinkih že spremljamo rob naselja **Spodnji Duplek**. Preden bi prišli na glavno cesto, zavijmo levo na *pločnik* ob polju. Podamo se čez *most Završkega potoka* na desno, po pobočju z bukovim in gabrovim gozdom se vzpenjamo k cesti, ki vodi v naselje s severne strani, kjer stoji *Splavarska kapelica*. Pot nadaljujemo na nasprotni strani po ulici, ki vodi proti levi, nato proti desni med *športnimi igrišči*. Po prečni cesti naredimo nekaj korakov po ulici, ki se odpira levo, nato desno po *mostu* čez Korenski potok in spet po *pločniku* med hišami. Ponovno pridemo na cesto, levo jo spremljamo med obširnimi

Drava pri Zgornjem Dupleku

Kapelica v ovinku

obdelanimi polji, v ovinku kapelica iz leta 1924. Po desnem kraku odcepa v obliki črke „Y“ hodimo pod gozdnatim pobočjem mimo hiš, polj in pašnikov (kapelica) in pridemo med hiše naselja **Dvorjane**. Na južnem koncu naselja, v cestnem odcepu (rondo) desno, pridemo do **cerkve svetega Martina**.

Cerkev svetega Martina

Na mestu kjer je danes, je že v 15. st. stala cerkev. Na njenih temeljih so okoli leta 1500 zgradili novo cerkev, ki so jo leta 1782 preuredili in razširili in baročnem stilu. Podoba glavnega oltarja predstavlja svetega Martina.

Po cesti, ki vodi proti Krčevini pri Vurberku, gremo med travniki in obdelanimi polji do prvih hiš v naselju Vurberk, kjer nas smerna tabla usmeri na cesto gozdnate doline, ki se odpira levo. Napotimo se proti grajskemu hribu in pridemo na travnato teraso. Ko zapustimo hiše, zavijemo levo in se povzpemo v lep bukov

gozd, na pobočju se vzpenjamo po ozki stezi. Mimo posameznih smrek pridemo na cesto (levo kapelica), ki vodi v **Vurberk**. Na drugi strani se v gozdu povzpemo po makadamski, od tam naprej pa po terasasti sprehajalni poti pod **grad Vurberk**. Tu stoji **cerkev Device Marije Vnebovzete** (poleg gostišče), pred **grajska vrata** navzgor privijuga asfaltna cesta.

Pročelje cerkve Marije Vnebovzete

Na mestu **cerkve Device Marije Vnebovzete** je že v 14. st. stala cerkvica, drugo so leta 1510 posvetili v čast *sv. Nikolaja*. V času turških vpadov je bila poškodovana, in ker je bila zaradi vse večjega števila romarjev premajhna, so v letih 1775–1776 zgradili novo baročno cerkev, ki stoji še danes.

Grad Vurberg - letno gledališče z odrom

Grad Vurberg (nemško *Wurmberg*) so zgradili v 13. stoletju in vse do konca 2. svetovne vojne je bil v lasti aristokratskih družin iz Štajerske. Februarja leta 1945 je bil grad skoraj v celoti uničen zaradi bombardiranja zaveznikov. Z uporabo ohranjenih stolpov so ga delno rekonstruirali in v gradu uredili *gledališče na prostem*.

Od Vurberka do term v Ptujju nas bodo vodile belo-rdeče Knafelčeve markacije.

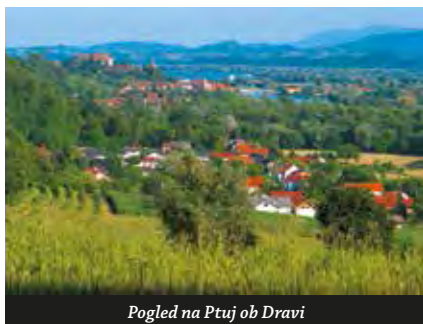
Z gradu se nam pogled odpira proti Dravskemu polju

Po *Slovenjgoriški planinski poti*, ki se odcepi z ovinka ozke ceste pod grajskimi vrati po senčnem, gostem bukovem gozdu, pridemo na gorsko sedlo, med *grajskim hribom* in *Kozjakom*, ki ga prečka cesta. Pot nadaljujemo naravnost navzgor po gramozni cesti, nato skozi bukov gozd zaobidemo vrh *Kozjaka* (407 m). Zapustimo gozd, travnike zamenjajo vinogradi, sadovnjaki in hiše (*križ*). Pri trojnem odcepu (*Plančeva kapelica*) izberemo srednjo pot. Pri informacijski tabli primestne četrti Grajena gremo desno, po lokalni cesti rahlo navzdol, do križišča med sadovnjaki. Hiše tvorijo črto, smo v naselju **Krčevina pri Vurberku**. V objemu polj, vinogradov in jablan pridemo do naslednjega trojnega odcepa (*križ*) – spet je pravilna srednja pot. Asfaltno cesto zapustimo nad domačijo Breg v Krčevini pri Vurberku. Gremo desno na gramozno dovozno cesto in takoj levo ob robu vinograda navzdol do gospodarskega poslopja domačije Breg. Od domačije Breg nadaljujemo pot po gramozni dovozni cesti do bližnjega gozda. Markacije nas usmerijo desno v gozd. Sedaj hodimo po pešpoti

Navkreber po Hinčevem hribu

temnega mešanega gozda, ki se razprostira po severnem pobočju *Huma* (333 m). Pridemo na asfaltno cesto, ki vodi z vrha hriba, nato sledita dva odcepa: zavijemo levo, nato desno, po cesti hodimo med polji in skupinami hiš. Zavijemo na cesto ob polju v dolini, ki se spušča z desne in kmalu pridemo na stezico, ki jo z leve spremlja gozd. Pred domačijo Petek zavijemo levo v gozd. Po gozdni stezi se povzpemo na vrh Hinčevega hriba, od koder se nam odpre širok razgled na reko Dravo in Dravsko polje. Pot nadaljujemo po grebenu mimo domačije Horvat do Sovretove poti. V odcepu še zavijemo nazaj na levo na vrh hriba, ki je tukaj že močno pozidan, nato po ulici, ki prečka našo pot desno, potem se dokončno spustimo na glavno cesto ob reki Dravi, v naselju *Vičava*, ki spada k Ptujju. Po majhnem *ogonu* se spustimo na breg reke Drave, po Vičavski poti, pri *dominikanskem samostanu* pridemo v mestno jedro **Ptujja**.

Pogled na Ptuj ob Dravi

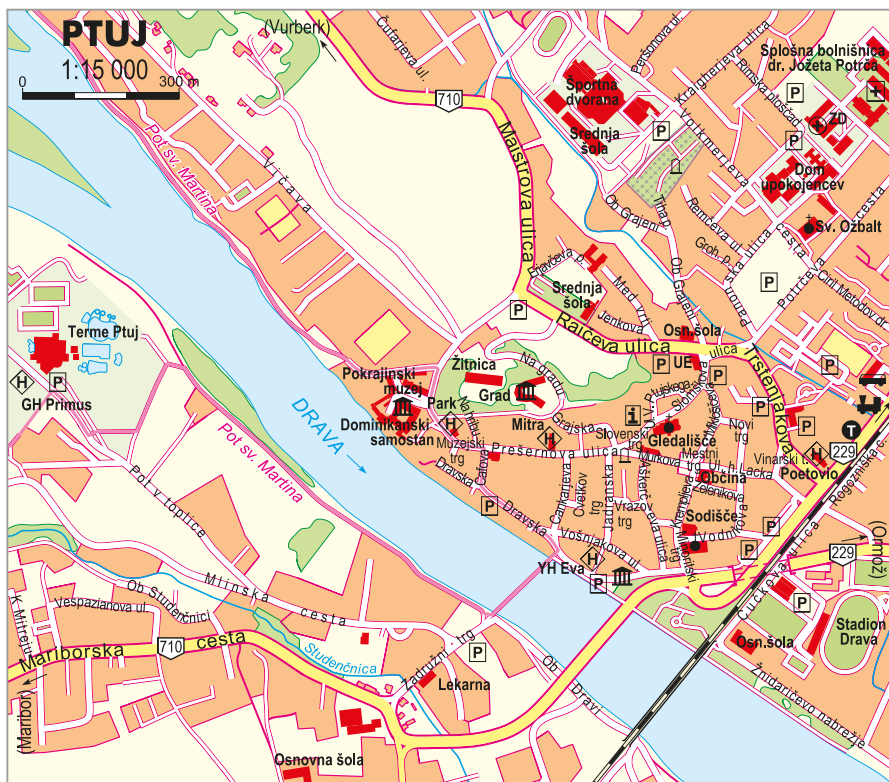

Mesto **Ptuj** (latinsko *Poetovio* ali *Petuvium*, nemško *Pettau*, srednjeveško madžarsko *Potoj*) je najstarejše dokumentirano mesto v Sloveniji. Prva pisna omemba izvira iz leta 69, iz časa *Vespazijana*, ki so ga panonski legijski poveljniki

tukaj izvolili za cesarja. Cesar *Trajan* ga je leta 102 razglasil za mesto. V mestu je dokazljivo že v 3. stoletju živela starokršćanska skupnost. Škofa *svetega Viktorina* so tukaj usmrtili v času *Dioklecijanovega* preganjanja kristjanov. Ob 1700-letnici njegovega mućeništva so leta 2003

Ptuj

Grad na hribu nad mestom

odkrili **spomenik** v njegovo čast. Mesto so leta 378 razrušili **Goti**, leta 452 pa **Huni**. Ob koncu 9. stoletja je bil gospodar mesta salzburški škof. V nadaljevanju je bilo mesto skozi stoletja v lasti *avstrijskih* in *madžarskih* knezov. Od 16. stoletja do leta 1918 je bilo del habsburške monarhije. *Ptuj* je bil v srednjem veku pomemben trgovski center, najpomembnejše blago pa je bilo vino.

Notranje grajsko dvorišče s trojno arkado

Grad stoji na hribčku, ki se dviga nad mestom. Na tem strateško pomembnem kraju so ga zgradili že Rimljani in človeška bivališča so bila tukaj tudi že v zgodnji bakreni dobi. Prvi pisni podatki o srednjeveškem gradu izvirajo iz 12. st., a trdnjava je takrat stala že kar nekaj časa. Potem ko je bila nevarnost turških vpadov mimo, so ga uporabljali kot *bivalni dvorec*.

Mestni stolp, ki se dviga visoko nad hiše, čeprav je pokrit z baročno kupolo, izvira iz leta 1554, zgradil ga je italijanski mojster *Antonio de Riva*. Kot stražni stolp je bil del obrambnega sistema, zaradi svoje višine pa je imel tudi vlogo *požarnega stolpa*. V 17. st. je bil v požaru

Mestni stolp

uničen zvonik *cerkve sv. Jurija*, ki je stala poleg njega, zato so *mestni stolp* spremenili v **zvonik**. Poleg zvonika stoji okrog 5 m visok t.i. **Orfejev spomenik** iz 2. stoletja. Nekdanji rimski nagrobni kamen je v srednjem veku služil kot *sramotilni kamen* – *pranger*. **Cerkve sv. Jurija**, zgrajena v gotskem stilu, je bila od leta 1863 *župnijska cerkev* mesta. Prva cerkev na tem mestu je bila *starokrščanska bazilika*, ki so jo zgradili v 12. st. v romanskem stilu. Posamezne romanske elemente lahko prepoznamo tudi v kasnejši gotski cerkvi. Med najstarejše zgradbe mesta spada

Cerkve svetega Jurija

nekdanji **dominikanski samostan** iz leta 1230, ki je leta 1302 pogorel, a so ga v začetku 15. st. ponovno zgradili. Še danes lahko občudujemo veličastni gotski krožni hodnik. Zgradba je od leta 1926 muzej.

Minoriti so svoj **samostan** in pripadajočo **cerkev** v gotskem stilu, ki so jo posvetili svetemu **Petru in Pavlu**, začeli graditi konec 13. stoletju. Od leta 1680 so širili samostan v skladu z baročnim stilom obdobja.

Mimo knjižnice Ivana Potrča se po Dravski ulici napotimo do mostu za pešce. Mestno jedro zapustimo po mostu, ki *ga lahko uporabljajo samo pešci in kolesarji*. Z druge strani Drave je lep razgled na grad. Desno nadaljujemo pot po sprehajalni stezi ob bregu reke, nato se pri ograji kopaljšča proti levi napotimo h glavnemu vhodu (*parkirišče*).

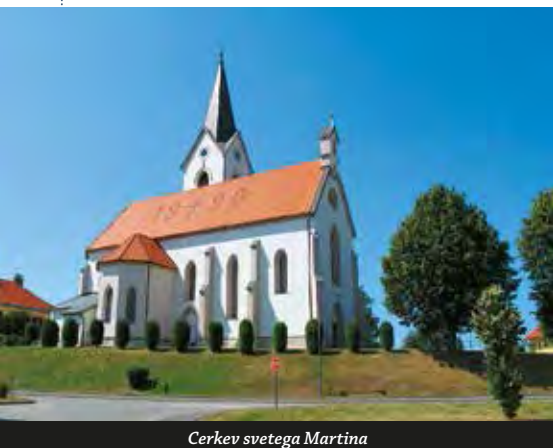
Od term v Ptujju pa vse do Slovenske Bistrice nas bodo vodile belo-rumene markacije za pohodne tematske poti.

Pot nadaljujemo levo mimo *hotela*, nato pa po *Evropski poti*, ki vodi čez odprti teren. Prečkamo asfaltno cesto in na robu naselja **Breg**, ki spada k *Ptujju (golf igrišče)*, skozi smrekov gozd pridemo na magistralno cesto (*gostišče*), ki vodi iz mesta. Od tod zavijemo levo po cesti skozi naselje **Spodnja Hajdina**, nato pri cestnem odcepu

v obliki črke „Y“ (*kapelica*) desno – prečkamo *glavno cesto* Maribor–Cvetlin – pridemo v del naselja **Zgornja Hajdina (gostišče)**. Desno od *kapelice svetega Martina*, ki stoji na vogalu prečne ulice, z manjšim ovinkom pridemo do **cerkve svetega Martina**.

Območje naselja **Hajdina** je bilo naseljeno že v 4. st. pr. n. št. Tukaj so našli enega najstarejših mitrejev iz 2. stoletja (*Mitrejski prezbiterij*). Tudi v grbu občine je motiv boga sonca *Mitre*, ki na svojem hrbtu nosi bika. V **kapelici svetega Martina**, zgrajeni leta 1909, lahko vidimo prizor o podaritvi dela svojega plašča. **Župnijska cerkev**, posvečena **svetemu Martinu**, je bila zgrajena okoli leta 1390 v gotskem stilu, čeprav so jo v naslednjih obdobjih večkrat prezidali. Prezbiterij cerkve je v notranjosti pokrit z razgibanim zvezdastim obokom, prvim tovrstnim na Slovenskem.

Potem ko smo obiskali cerkev sv. Martina, zapustimo naselje in pridemo med polja. Prečkamo cesto pod avtocesto A4, ki povezuje *Maribor z Zagrebom*, prečkamo železniško progo *Hodoš–Pragersko (Ljubljana)*, zavijemo levo, nato desno (*pivnica*) zaobidemo del naselja, ki spada k *Zg. Hajdini*. Po dovozni cesti novejšega naselja se odpravimo naravnost do križišča z lokalno cesto. Pot nadaljujemo naravnost po gramozni poti ob robu gozda. Kmalu smo v tipičnem nižinskem gozdu, skozi katerega pridemo do stanovanjske hiše Trnovec 1. Cesta nas vodi med polji, od koder se nam ponudi razgled na gorsko verigo

Cerkev svetega Martina

Lovrenc na Dravskem polju, cerkev svetega Lovrenca

Ptujška Gora

z *Donačko goro* (884 m), kot nekakšno silueto v obliki trapeza proti naselju *Apače*, pred njim zagledamo naslednji cilj naše poti – cerkev, ki stoji na gozdnati gorski verigi: *Ptujška Gora*. Mimo *kapelice*, ki je bila zgrajena leta 1920, zavijemo levo, nato desno in že smo v centru naselja *Apače*. Našo pot nadaljujemo proti desni, na koncu naselja pa levo, kjer pridemo do poljske poti po kateri se podamo proti zahodu. Stopimo na cesto sever–jug, nato levo in med hišami naselja *Lovrenc na Dravskem polju* pridemo na križišče (*Marijina kapelica*). Na desni naredimo ovinek k *cerkvi svetega Lovrenca*.

Pogled na pokopališki hrib z romarske cerkve

Naselje zapustimo po cesti, ki vodi od kapelice naravnost proti jugu, med obsežnimi polji, na gozdnati gorski verigi na *nasprotni strani*. *Protijugozahodu se lepo vidi znamenita cerkev na Ptujški Gori*. Odprto ravno območje prekine le rečica *Polškava*, preko katere vodi most. Po gozdni cesti, ki poteka ob robu gozda, zavijemo desno in na prvem križišču levo navzgor do slemena. Na vrhu slemena pridemo na asfaltno lokalno cesto, pri križu zavijemo desno. Pot nas večinoma pelje skozi blagodejen mešani gozd vse do pokopališča. Mimo pokopališke cerkvice sv. Lenarta se spustimo do ceste in zavijemo levo. Kmalu nas *stopnice* popeljejo k znameniti baziliki Marije Zavetnice na *Ptujski Gori*.

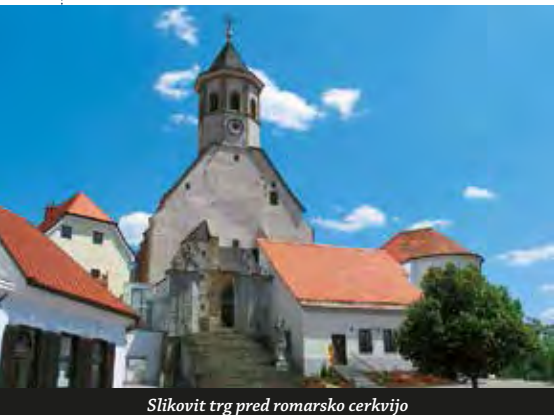
Romarska cerkev na Ptujski Gori (nemško *Maria Neustift* oz. *Pettauberg*) s tremi ladjanmi, zgrajena v 15. st. v gotskem stilu, je bila v čast *Device Marije* in je bila do leta 1918 poleg *Mariazell* drugi največji znan romarski kraj na Štajerskem, romanja so se začela leta 1615.

Cerkev je bila zgrajena v letih med 1398–1410 iz donacij okoliških aristokratov, med njimi tudi družine Celjskih. V letih 1471–1493 so jo zaradi vesti o približevanju turških osvajalcev utrdili in

Gotska notranjost cerkve

jo obdali z zidom. Največja znamenitost prečudovite gotske zgradbe je relief Marije Zavetnice s plaščem, ki krasi baročni glavni oltar in izvira iz leta okoli 1410, velja za najlepšo celostno umetnino sodobne sakralne umetnosti svojega časa. V turških časih je nastala legenda, po kateri je Devica Marija zaščitila cerkev tako, da je priklicala na hrib črne oblake, da se ni nič videlo. Prebivalstvo okolice jo je skozi stoletja – vse do leta 1937 – imenovalo Črna gora. Takrat so skrb za cerkev prevzeli Frančiškovi mlajši bratje minoriti in vas poimenovali Ptujška Gora.

Slikovit trg pred romarsko cerkvijo

Pogled proti Donački gori

Kraj je leta 1447 dobil pravico do letnega sejma in se postopoma razvil v trg. S tem pa je dobil tudi druge pravice v zvezi s sodstvom in pravosodjem. Na te čase nas spominja tudi sramotilni kamen, kamor so privezovali povzročitelje manjših grehov. **Sramotilni kamen** so postavili leta 1855, je pa zvesta kopija tistih iz 15. stoletja.

Od cerkve proti jugu vodijo *stopnice* po pobočju mimo osnovne šole na cesto, ki vodi na zahod, po njej zavijemo desno in se mimo hiš podamo proti Majšperku. Namesto prometne magistralne ceste priporočamo romanje po cikcakasti gozdni poti. Levo pridemo na pešpot, za seboj pustimo nekaj kmetij, travnikov in vinogradov ter se spustimo v dolinico, pokrito z mešanim gozdom. Na drugo stran pogosto suhe struge nas vodi brv, pešpot pa nas vodi prek zaraščenih manjših jas. Pot moramo nadaljevati po dolini, ki se vključuje z desne. Kmalu se levo povzpemo na pobočje,

Cerkev svetega Nikolaja

ki je pokrito z bukovim gozdom. Na vrhu nas spremljajo hiše in vrtovi do ceste, od koder, ko asfaltna cesta na robu naselja zavije desno, pridemo na stezico mešanega gozda, ki se vleče levo. Nižje desno vseskozi v senci dreves sledimo vrtovom hiš, nato pa južnemu robu polja. Prečkamo kolovoz, levo od travnika na drugi strani najdemo pešpot, ki vodi v bukov gozd in se spušča po pobočju. Zavijemo preko jarka in pridemo med hiše **Majšperka**, ki se vlečejo po robu doline *Dravinje*, desno na odcepu glavnih cest stoji **cerkev svetega Nikolaja**.

Desno z odcepa v obliki črke „Y“ (*križ*) magistralne ceste se povzpne po cesti proti Medvedcam po gozdnatem pobočju in se vrnemo na okoli 300 metrski valovit hrbet *Dravinjskih gorc*, ki se vlečejo med rekama *Polskava* in *Dravinja*.

Cesta, ki spremlja gorski hrbet, vodi ob gozdovih in travnikih mimo zaselkov naselja **Savinjsko** proti zahodu in na obzorju občasno pokaže zdaj *Pohorje*, zdaj spet *Boč*. V odcepih vedno izberimo cesto, ki ostaja na vrhu hriba, vendar moramo biti izrazito pozorni na to pri odcepu (*kapelica*), ki vabi proti Sestržam. Od tod naprej pokriva pobočje in doline obsežen gozd, ki se spušča od severa. Nekaj korakov naredimo po cesti, ki vodi iz smeri *Sestrže* in levo zavija proti naselju *Mostečno*, držimo se dose danje smeri in odcep (*križ*) zapustimo na robu travnika. Cesta postaja makadamska, hiše in travniki ostanejo za nami, kmalu sledimo stezi

Planinska pot v bukovju nad Brezjem

Razgled proti Boču

mogočnega gozda. Bukove gozdove tu in tam popestrijo smrekovi. Pridemo na polje, ki ga preseka *daljnovid*, nekaj korakov po magistralni cesti v naselju *Vrhloga*, nato nadaljujemo pot desno. Za seboj pustimo polja, z *zadnjega je lepo videti vrh Boča*, v lepem mešanem gozdu, po 300 m visokem pobočju pridemo po stezi skozi hrastov gozd na cesto, ki vodi proti naselju *Črešnjevce*. Pod cesto, po kateri gremo v *Črešnjevce*, je predor za elektrificirano železniško progo (*Maribor–Pragersko–Celje–Zidani Most*). Pridemo v center naselja **Črešnjevce** (*avtobusno postajališče, križišče in krožni promet*), kjer je na desno kratek ovinek do **cerkve sv. Mihaela**.

Cerkev Sv. Mihaela na Črešnjevcu

Cerkev sv. Mihaela v Črešnjevcu, ki je obdana z obzidjem, je v dokumentih omenjena že leta 1252. Manjšo zgradbo v romanskem stilu so okoli leta 1374 razširili, v začetku 18. st. pa so jo preuredili v baročnem stilu.

Del srednjeveškega zidu v cerkveni steni

Iz krožišča nadaljujemo pot po kolovozu med sadovnjaki in polji proti severozahodu. Pot se vije po gozdu, od sadovnjakov na hribu nad naseljem **Leskovec** vidimo cerkev na **Ptujski Gori**, v

V daljavi obrisi Donačke gore

daljavi pa zagledamo tudi silhueto **Donačke gore**. Spet smo v senci gozda, nato mimo polj in sadovnjaka pridemo do hiš naselja **Spodnja Nova vas**. Pot nadaljujemo med travniki nad avtocesto **A1 Maribor-Ljubljana**, in ko prečkamo avtocesto, pridemo v **Slovensko Bistrico**. Znamenitost ulice na robu mesta je **cerkev svetega Jožefa**.

Baročna cerkev svetega Jožefa

Baročna **cerkev sv. Jožefa** z dvema zvonikoma se dviga na vzhodnem robu mesta. Po načrtih mariborskega arhitekta **Josefa Hofferja** so jo zgradili v letih 1745–1757. Oltar in slika v njem, ki predstavlja **Jožefovo smrt**, je delo mariborskih mojstrov.

Pridemo na glavno cesto št. 430 Maribor–Celje (**kapelica**), ki levo vodi (**Mariborska cesta**) v **center** Slovenske Bistrice (**cerkev svetega Jerneja**, **cerkev Žalostne Matere Božje**, **turistični informativni center**, desno **grad**, levo **penzion/gostišče**, **avtobusna postaja**).

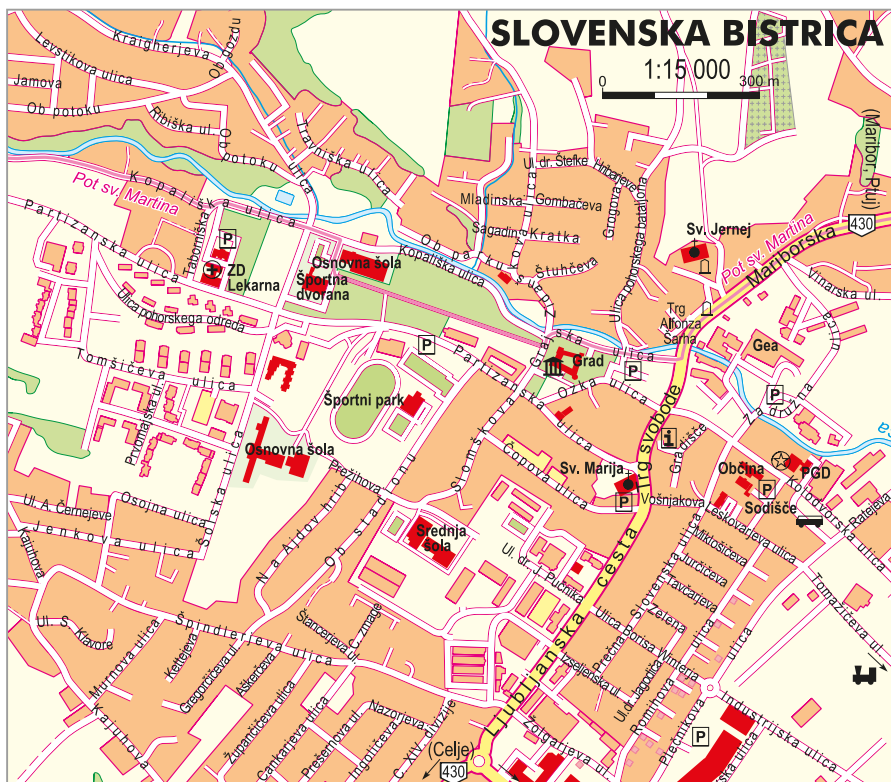
Slovenska Bistrica (nemško: *Windschfeistritz*) je nastala v 13. stoletju ob stičišču pomembnih trgovskih poti. Mesto je zgrajeno na ostankih rimskega naselja *Civitas Nagotiana*. Že leta 1311 se Slovenska Bistrica v listini prvič omenja kot mesto. Kasneje ga obdajo z obrambnim zidom in obrambnim jarkom. Prvotno je k obrambnemu sistemu, s katerim so obdali mesto, spadal tudi ti. **Graslov stolp** ali drugače **Žitni stolp**. Od mestnega obzidja lahko vidimo danes le ostanke.

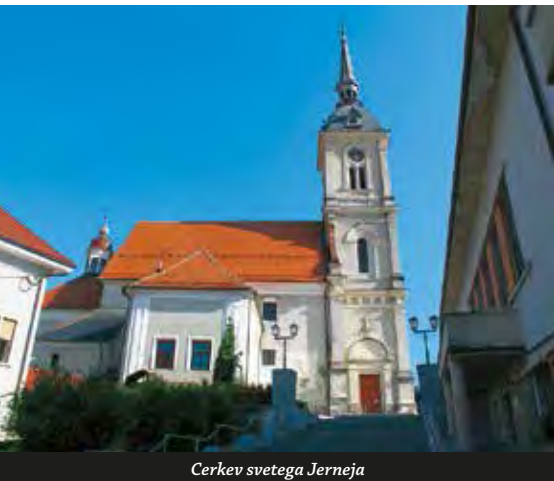
Grad Slovenska Bistrica je v uradnih dokumentih prvič omenjen v 14. stoletju. V teku stoletij je večkrat menjal gospodarja. V letih 1623–1651 so ga prezidali v baročni dvorec s tremi vogalnimi in enim okroglim stolpom ter z zaprtim dvoriščem. Najlepša dvorana je

Grajski dvorec

dvonadstropna viteška dvorana s freskami iz začetka 18. stoletja.

Cerkev svetega Jerneja

Cerkev sv. Jerneja na severnem robu starega mesta je prva sakralna zgradba, enako stara kakor naselje, ki je v dokumentih prvič omenjeno leta 1240. Ostanke prvotne cerkve so našli pri severnem in zahodnem zidu ter pri stolpu. *Cerkev Marije sedem žalosti* v južnem delu mestnega središča je bila prvič omenjena leta 1379. Današnja podoba je dobila s prezidavo v letih med 1652–1685. Nekdanji *minoritski samostan*, ki stoji poleg nje, je bil zgrajen v 17. stoletju, v lasti minoritov pa je bil vse do razpustitve reda (1782).

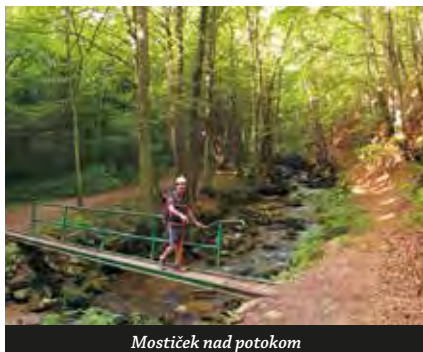

Cerkev svete Marije

Iz centra mesta se napotimo proti zahodu po ulici, ki spremlja strugo *Bistrice*, mimo *gradu* proti *Zgornji Bistrici*. Hodimo mimo zdravstvenega doma, tovarne in gostišča. Od tam sledimo glavni cesti proti levi, dokler nas ne pripelje do vodnega zajetja, kjer se začne slikoviti Bistriški vintgar. Senčni gozd z visokimi ravnimi drevesi

prekine mlad smrekov gozd, po brvi prečkamo potok, ki teče po kamnitih, skalnatih odsekih in manjših kotičkih, tako pridemo na drugo stran.

Mostiček nad potokom

Rimski kamnolom

Ruševine stare žage

Počasi prispemo do Rimskega kamnoloma, od koder so nekoč vozili beli marmor v Celje in Ptuj. Pot se nato strmo dvigne in čez nekaj časa naredi obvoz na desno, mimo slapa Šum, do katerega vodi spolzka in ozka stezica, zavarovana z jeklenicami. **Pot od slapa Šum** se nato združi s prvotno potjo, ki nas kmalu pripelje do križišča. Tukaj zavijemo desno čez manjši most in sledimo označeni poti ob strugi *Bistrice*. **Ob poti naletimo na star mlin**. V bližini mlina nas smerna tabla

usmeri po kolovozu desno navzgor. Sprva skozi gozd, nato pa ob robu travnika se povzpne do asfaltne ceste, ki vodi iz Zgornje Nove vasi na Smrečno. To cesto le prečkamo in pot nadaljujemo nekaj metrov po gramozni cesti, nato pa zavijemo levo po gozdnem kolovozu navzdol. Ko dosežemo manjši potoček, se kolovoz ponovno povzpne do domačije, mimo katere se desno spustimo v dolino reke Devine. Po prečkanju Devine, ki je tukaj v povirju šele manjši

Slap Šum

Najvišja kaskada slapa Žlebnik

potoček, se po kolovozu povzpne do asfaltne ceste v Šmartnem na Pohorju. Desno je le nekaj minut do središča Šmartnega, kjer stoji cerkev sv. Martina.

Šmartno na Pohorju je eno izmed najvišje ležečih naselij (800 m) na Pohorju. Na pokopališču stoji **župnijska cerkev svetega Martina** z začetka 13. stoletja, v kateri so ene najstarejših romanskih fresk na Slovenskem (začetek 13. stoletja). Na renesančno prezidavo cerkve spominja le še freska iz 16. stoletja, ki prikazuje *Zadnjo sodbo*. Leta

Freske sodijo med izredno redke poslikave, tako v slovenskem kot srednjeevropskem prostoru. Upodobitev sv. Martina, ki jo uvrščajo v obdobje zgodnje gotike, se nahaja na vzhodni steni cerkve. Poleg njega je upodobljen sv. Nikolaj škof. Takšna razporeditev gotovo ni naključna, saj sta bila oba škofa velika dobrotnika ubogih.

Izplača se zaviti proti Šmartnu na Pohorju

Slikovita jasa pri Močniku

2000 so pri restavriranju cerkve odkrili romanske stenske poslikave, zaradi katerih je cerkev sv. Martina v Šmartnem na Pohorju postala najpomembnejši spomenik romanike na Slovenskem.

Iz Šmartnega se podamo nekaj metrov nazaj do križišča in pri bližnji kapelici zavijemo levo. Pot se spušča v dolino reke Devine, ki jo tokrat prečkamo nekoliko višje. Skozi naselje Ošelj pridemo do asfaltne ceste, ki jo le prečkamo, in pot nadaljujemo naravnost mimo kmetije. Mimo ribnika dosežemo križišče asfaltnih cest in se spustimo v dolino Bistrice. S travnika v dolini

Cerkev svetega Martina z mogočnim zvonikom

Del fresk v cerkvi Svetega Martina

po kolovozu proti zahodu stopamo po mostu čez *Bistrico*, na drugi strani zavijemo desno. Hodimo po robu polja, v odcepu zavijemo levo po cesti, ki vodi preko travnika, nato zavijemo navzgor med dve zgradbi gorske kmetije *Močnik*. Stopimo v gozd z visokimi smrekami, po stezi turistične poti navkreber, višje zgoraj prečka grape, vodi mimo občasnega izvira. Na desno pod kmetijami *Jesenek* ležijo zeleni alpski travniki, potem pridemo do ceste, ki se vije po pobočju. Cesto prečkamo, pešpot na drugi strani se vzpenja desno v smrekov gozd, nato z velikim ovinkom levo, višje zgoraj se po lepi stezici povzpemo do cerkve Svetih treh kraljev. **Cerkev** se nahaja na južnem delu *Pohorja*, na jugovzhodnem pobočju Velikega vrha (1344 m), na nadmorski višini (1200 m).

Cerkev Svetih treh kraljev, zgrajena v 16. stoletju v gotskem stilu, je nenavadno masivna zgradba. Stebri, ki ločijo tri enako visoke ladje, ta vtis še poudarjajo. Baročni glavni oltar prikazuje prizor čaščenja *Treh kraljev*, na stranskih oltarjih vidimo podobo *svetega Aleša in svete Barbare*. V sosesčini cerkve, kamor vodi cesta, se nahaja tudi hotel.

Glavna cerkvena ladja

Jugozahodno od cerkve, po smrekovju strmega pobočja, se spustimo v ostri ovinek serpentinaste ceste. Zavijemo proti jugu in spremljamo gorski hrbet, ki se spušča med dolino *Oplotnice* in *Čadramskega potoka*. Asfaltna cesta zavije levo (*križ*), na robu smrekovega

gozda prečkamo serpentino. Ponovno hodimo po cesti, pred nami se odpre krajina levo, zatem pa desno. Po gozdnem odseku spet pridemo na makadamsko cesto. Pri hišah na naši poti (*Strnad*) nas ponovno prisili k postanku lepota

Cerkev Svetih treh kraljev

pohorske krajine s slikovitimi grebeni, gozdovi, polji in hišami. Po prijetni stezici spet sledi asfalt, po njem zavijemo na čudovito, s travo poraslo sedlo. Proti severozahodu se lepo vidi goz-

Razgled z vrha proti jugovzhodu, v daljavi Boča

dnata soteska *Oplotnice*. Cesta spet zavije levo, pešpot med lepimi visokimi drevesi vodi gor k ruševinam **Zajčevega gradu** (813 m, počivališče). Stezica za **Zajčevim gradom** zavije dol na rob gozda, s planinskega travnika se nudi imeniten razgled na okolico.

Slikovita alpska pokrajina proti zahodu

Ostanki zidov severnega stolpa

Prečkamo poljsko pot (*križ*), levo lahko naredimo *ovinek* k **cerkvi svete Marjete** v bližnjem naselju **Kebelj**.

Gotski stolp cerkve, posvečene **sveti Marjeti** Antiohijski, so zgradili ob koncu 14. stoletja, namesto prvotne ladje so ob koncu 17. st. zgradili novo. Jugovzhodno od cerkve lahko vidimo *ruševine stanovanjskega stolpa – Zbegovega gradu* iz 15. stoletja.

Občudujemo razgled, ki se odpira s travnatega, odprtega grebena dol na cesto, ki zaobide sleme in se oddaljuje proti zahodu. Po nekaj korakih zavijemo levo in nadaljujemo potepanje po gorskem hrbtu. *Proti jugozahodu se lepo vidi tudi*

Pogled na cerkev svete Marjete s turistične poti

*cerkev svetega Martina, ki stoji na gorski verigi, pokriti z gozdom. Za nami ostaja križ, poslovimo se od panoramskih travnikov z gozdički, po globeli gostega smrekovega gozda se spustimo dol na Lačno goro (602 m), k **cerkvi svetega Mohorja**, ki se skriva v senci lip.*

Enoladijska prvotno gotska, kasneje baročna **cerkev sv. Mohorja in Fortunata** je dobila

Pogled proti jugozahodu, hribi nad Savinjsko dolino

Lačna gora - cerkev svetega Mohorja in Fortunata

ime po *svetem Mohorju*, z drugim imenom *Sv. Hermagorju*, ki je okoli leta 305 umrl kot mučenik v takratnem Singidunumu, današnjem Beogradu.

Spuščamo se po stezici in prečkamo dva ovinka makadamske ceste, ki se serpentinasto spuščata od cerkve, ko se na robu gozda spet vrnemo nanjo, smo spet deležni lepe panorame.

V smeri Oplotnice - razgled na Brinjevo goro

Cerkev svetega Janeza Krstitelja

Spustimo se na cesto, po njej se vijugasto podamo levo, kjer občudujemo razgled, ki se odpira s travnikov in vrtov hiš. Pridemo v **Oplotnico** (*kapelica*, levo, kratek ovinek k **cerkvi svetega Janeza Krstnika**, ki je bila zgrajena okoli leta 1890, v *neogotskem stilu*), po desni pridemo v center naselja (*gostišče*). Sprehajalna steza v parku nas vodi na most čez potok Oplotnica, gremo najprej levo, nato desno in po cesti proti zahodu zapustimo naselje. Na hribovje **Gorica** nas spremljajo vrtovi, hiše in *križi*. Na območju travnikov (*kapelica*) pridemo do potoka *Gračanica*. Makadamska cesta, ki se vzpenja in zavije levo v mešani gozd, nas vodi k vznožju *Brinjeve gore*. V križišču levo (*obcestno znamenje*), v naslednjem

Proti jugozahodu se pogled odpira na cerkev svete Barbare

Razgled z vrha hriba Gorica

(pod kamnolomom – skalo) desno, po cikcakasti poti pridemo gor k odcepu gozdne pešpoti, ki se vzpenja na Brinjevo goro. Vzpon je dokaj strm, iz bukovega gozda na pobočju vidimo na *Veliki vrh*. Končno se povzpne po stezi na vzhodni vrh (607 m), kjer stoji *cerkev svete Neže*.

Cerkev svete Neže

Cerkev svete Neže je bila zgrajena v baročnem stilu med leti 1723–32. Kupola na zvoniku pa spominja na gotiko. Zanimivo je, da so cerkev poleg *svete Neže* posvetili tudi v čast *svetega Sebastjana* in *svetega Fabijana*, ki ju lahko tudi vidimo na glavnem oltarju.

Pot po grebenu vodi preko ozkega sedla, mimo dveh *kapelic* po sosednji vzpetini (631 m) k *cerkvi svete Matere božje*, ki stoji med krošnjami hrastov.

Cerkev svete Matere Božje

Cerkev svete Matere božje so začeli graditi leta 1769, takrat je bil dokončan prezbiterij, ladja pa je bila zgrajena šele leta 1830.

V bukovem gozdu se mimo *križa* spustimo z Brinjeve gore in nadaljujemo pot po cesti proti zahodu. Z bližnjega cestnega odcepa se napotimo proti severu (*gostišče*), nato zavijemo (*križ*) levo in že smo na pobočju hriba, ki ga

Na slikovitem griču stoji cerkev svetega Martina

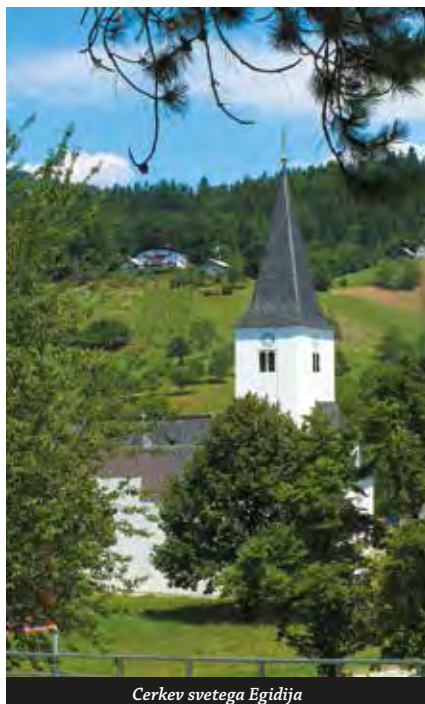

krasi *cerkev svetega Martina*. Z odcepa v kraju *Zlakova* zavijemo ostro levo proti jugozahodu, pot nadaljujemo po severnem travnatem pobočju cerkvenega hriba, od tod je le še lahek kratek ovinek do *cerkve svetega Martina* (586 m).

Cerkev svetega Martina na travnatem vrhu hriba blizu lipovih dreves so domnevno začeli graditi kartuzijanski bratje iz *Žič* v 14. stoletju, ena njihovih kleti je bila tukaj v bližini. Na vzhodni strani cerkvene ladje je vhod v

Cerkev z zvonikom

Cerkev svetega Egidija

poznogotskem stilu. Glavni oltar iz leta 1709 je posvečen *svetemu Martinu*, ki ima poleg sebe gosko, na desni strani je apostol Jakob mlajši in na levi apostol Filip.

Ko se s cerkvenega hriba ozremo naokrog proti severu, vidimo razčlenjeno južno stran *Pohorja* in *cerkev svete Kunigunde*, proti jugovzhodu pa vrh pogosto videnega Boča, ki daje ozadje cerkvenim zvonikom na *Brinjevi gori*.

Zahodno od cerkve se začnemo spuščati po poljski poti, ki sledi obronkom, posejanim z gozdički. Prečkamo makadamsko cesto, gozdna

steza pelje iz doline naselja Zreče na gornji rob vzpenjajočega se travnika. Ob njem, z velikim ovinkom levo, pridemo po serpentinah iz mesta do pešpoti, nato na gornji konec ulice, ki vodi med hišami na pobočju. Ta nas popelje dol v mesto. Levo mimo industrijskih objektov (*Tovarniška cesta*), nato desno preko mostu čez Dravinjo pridemo v center mesta **Zreče** k *cerkvi svetega Egidija*. Zreče predstavljajo mlado mesto, ki leži v dolini reke Dravinje in predstavlja pomembno gospodarsko in turistično središče širšega območja.

A series of horizontal dotted lines for writing, spanning the width of the page.

INFORMACIJE

O poti, prenočiščih, zanimivostih in potrdilih o prehojeni poti,
na spletni strani: www.viasanctimartini.eu

MADŽARSKA

SVET EVROPSKE KULTURNE POTI SVETEGA MARTINA NA MADŽARSKEM

E: info@viasanctimartini.eu
www.viasanctimartini.eu

SZOMBATHELY

Tourinform

Király u. 1/a

T: +36 94 317 269
94 514 451

www.szombathely.hu

Center za obiskovalce svetega Martina

Szent Márton u. 40

T: +36 94 505 570

Martineum - Akademija za usposabljanje odraslih

Karmelita u. 1

T: +36 94 514 355
94 514 340

www.martineum.hu

JÁK

Turistični paviljon

Templom tér

T: +36 94 356 217

www.jak.hu

KÖRMEND

Tourinform

Dr. Batthyány-Strattmann

László u. 5

T: +36 94 410 107

www.kormend.hu

Muzej dr. Battyány- Strattmann László

Vár

T: +36 94 410 425

ZALALÖVŐ

Lapidarij Villa Publica

Kossuth u. 3

T: +36 92 372 692

www.zalalovo.hu

Uprava

Narodnega parka Őrség

941 Őriszentpéter,

Siskaszer 26/a

T: +36 94 548 036

onp.nemzetipark.gov.hu

SLOVENIJA

KULTURNI CENTER
SVETI MARTIN TOURSKI - SLOVENIJA

Janeza Pavla II 13, 1000 Ljubljana

www.svetimartintourski.si**KOBILJE****Občina Kobilje**

Kobilje 56

9227 Kobilje

T: +386 2 579 92 20

www.kobilje.si**DOBROVNIK****Zavod za turizem Dobrovnik**

Dobrovnik 297

9223 Dobrovnik - Dobronak

T: +386 2 577 68 88

www.dobrovnik.siwww.bukovnikskojezero.si**MORAVSKE TOPLICE****TIC**

Kranjčeva 3

9226 Moravske Toplice

T: +386 2 538 15 20

www.moravske-toplice.com**MURSKA SOBOTA****TIC**

Zvezna 10

9000 Murska Sobota

T: +386 2 534 11 30

www.zkts-ms.si**RADENCI****TIC**

Radgonska cesta 27

9252 Radenci

T: +386 2 565 10 48

www.ztsradenci.si**SVETA TROJICA V****SLOVENSKIH GORICAH****Občina Sveta Trojica v****Slovenskih goricah**

Mariborska cesta 1

2235 Sveta Trojica

v Slovenskih goricah

T: +386 2 729 50 20

www.sv-trojica.si**MARIBOR****TIC**

Partizanska 6a

2000 Maribor

T: +386 2 234 66 11

www.maribor-pohorje.si**PTUJ****TIC**

Slovenski trg 5

2250 Ptuj

T: +386 2 779 60 11

www.ptuj.info**HAJDINA****Turistično društvo****Mitra Hajdina**

Draženci 99

2288 Hajdina

T: +386 40 298 878

SLOVENSKA BISTRICA**TIC**

Trg svobode 17

2310 Slovenska Bistrica

T: +386 2 843 08 10

www.tic-sb.si

KORISTNE INFORMACIJE

MADŽARSKA

Potniške informacije o železniškem prometu:

www.elvira.hu

Potniške informacije o avtobusnem prometu:

ujmenetrend.cddata.hu/uj_menetrend/volan/index.php

Prometne informacije:

T: +36 1 3451800

www.autoklub.hu

Pomoč na cesti:

T: +188

Cestnina:

www.autopalyamatrica.ws

Turistične informacije:

www.itthon.hu

Državni in cerkveni prazniki:

1. januar (novo leto)

15. marec (obletnica revolucije in boja za svobodo 1848-49)

Velikonočni ponedeljek

1. maj (Praznik dela)

Binškošni ponedeljek

20. avgust (dan svetega Štefana)

23. oktober (obletnica revolucije 1956)

1. november (Vsi sveti)

25.-26. december (Božič)

Klic v sili:

Policija: 107

Gasilci: 105

Reševalci: 104

Veleposlaništvo:

Veleposlaništvo

Republike Slovenije v Budimpešti:

1025 Cseppekő u. 68

T/F: +36 1 4385600

SLOVENIJA

Potniške informacije o železniškem prometu:

www.slo-zeleznice.si

Potniške informacije o avtobusnem prometu:

www.ap-ljubljana.si

Prometne informacije:

Tel.: ++386 1 5305300

www.amzs.si

Pomoč na cesti:

Tel.: +1987

Cestnina:

www.dars.si

Turistične informacije:

www.slovenia.info

Državni in cerkveni prazniki:

- 1. januar (novo leto)
- 8. februar (Prešernov dan,
slovenski kulturni praznik)
- Velikonočni ponedeljek
- 27. april (dan upora proti okupatorju)
- 1. in 2. maj (praznik dela)
- Binkoštni ponedeljek
- 25. junij (dan državnosti)
- 15. avgust (Marijino vnebovzetje)
- 31. oktober (dan reformacije)
- 1. november (dan spomina na mrtve)
- 25. december (Božič)
- 26. december (dan samostojnosti
in enotnosti)

Klic v sili:

Policija: 113

Gasilci: 112

Reševalci: 112

Veleposlaništvo:

Veleposlaništvo

Republike Madžarske v Ljubljani:

Ulica Konrada Babnika 5, 1000 Ljubljana

T: +386 1 5121882

F: +386 1 5121878

Potovanja:

Slovenska turistična organizacija

Dimičeva 13, 1000 Ljubljana

T: +386 1 589 85 50

www.slovenia.info

KORISTNI IZRAZI

MADŽARSKE ČRKE IN IZGOVORJAVA

cs = č | s = š | zs = ž | ny = nj

Števíla

ena egy
 dva kettő
 tri három
 štiri négy
 pet öt
 šest hat
 sedem hét
 osem nyolc
 devet kilenc
 deset tíz
 enajst tizenegy
 dvanajst tizenkettő
 trinajst tizenhárom
 štirinajst tizennégy
 petnajst tizenöt
 šestnajst tizenhat
 sedemnajst tizenhét
 osemnajst tizennyolc
 devetnajst tizenkilenc
 dvajset húsz
 trideset harminc
 devetdeset kilencven
 sto száz
 dvesto kétszáz
 tisoč ezer

Letni časi,
dnevi, časi dneva

pomlad tavasz
 poletje nyár
 jesen ősz
 zima tél
 leto év
 letos idén
 lani tavaly
 naslednje leto jövőre
 teden hét
 dan nap
 danes ma
 včeraj tegnap
 jutri holnap
 pojutrišnjem holnapután
 ponedeljek hétfő
 torek kedd
 sreda szerda
 četrtek csütörtök
 petek péntek
 sobota szombat
 nedelja vasárnap
 zjutraj reggel
 zvečer este
 noč éjszaka

Koristne besede
in izrazi

banka bank
 da igen
 ne nem
 prost vstop ingyenes belépés
 dober jó
 prosim kérem
 hvala köszönöm
 velik nagy
 pošta posta
 staro régi
 slabo rossz
 otok sziget
 cerkev templom
 trg tér
 jezero tó
 novo új
 grad vár
 Oprostite Elnézést
 Govorite...? Beszél...?
 Ne govorim ... Nem beszélek...
 Ne razumem ... Nem értem ...
 Kako pridem do...?
 Hogy jutok el...?
 Kje lahko dobim...?
 Hol kaphatok...?
 Imate morda...? Van-e...
 Koliko stane? Mennyibe kerül?
 Dajte mi prosim ...
 Kérem, adjon...
 Kje je...? Hol vannak...?
 Koliko je ura Hány óra van?
 Dobro jutro Jó reggelt
 Dober dan Jó napot
 Dober večer Jó estét
 Lahko noč Jó éjszakát
 Nasvidenje Viszontlátásra
 Kje je stranišče? Hol van a mellékhelyiség?
 Ženske Hölgyek
 Moški Urak

Na meji

carinik vámos
potni list útleveľ
kovček bőrönd

Z avtomobilom

bencinska črpalka benzinkút
desno bal
levo jobb
naravnost egyenesen
sever észak
jug dél
vzhod kelet
zahod nyugat
popravilo javítás
zavora fék
hladilnik hűtő
kolo kerék

V restavraciji

zajtrk reggeli
kosilo ebéd
večerja vacsora
jedilnik étlap
naročiti rendelni
hladna jed hideg étel
topla jed meleg étel
juha leves
mesna jed húsvétel
priloga köret
pecivo sütemények
svinjina disznóhús
jagnje bárány
govedina marha
piščanec csirke
jetra máj
jajce tojás
kruh kenyér
na žaru roston
prepečenec piritós
mešana solata vegyes saláta
rdeče vino vörösbör
sadni sok gyümölcsle
mineralna voda ásványvíz
Rad bi nekaj pojedel/popil
Szeretnék valamit enni/inni
Račun, prosim
Kérem a számlát

Prenočišče

ključ kulcs
sobe szoba
postelja ágy
Prosim sobo s kopalnico. *Szeretnék egy fürdőszobás szobát.*
Koliko je cena sobe?
Menyibe kerül a szoba?
Je zajtrk vštet v ceno?
Tartalmazza a reggelit az ár?
mrzla voda hideg víz
topla voda meleg víz

Prevoz

avtobusna postaja
autóbusz-állomás
letališče repülőtér
železniška postaja
vasútállomás
vhod bejárat
izhod kijárat
odprto nyitva
zaprto zárva

Zdravje

bolan beteg
boli fáj
glavobol fejfájás
zobobol fogfájás
lekarna gyógyszertár
bolnišnica kórház
vročina láz
rešilec mentőautó
zdravnik orvos
obliž sebtapasz

LITERATURA

- Bács Gyula (ur.): **Jugoszlávia**. Panoráma, Budapest, 1977
- Horváth Tibor: **Szlovénia**. Cartographia, Budapest, 2008
- Dr. Lóczy Dénes: **Dél-Dunántúl**. Cartographia, Budapest, 2001
- Dr. Jáky Katalin: **Észak-Dunántúl**. Cartographia, Budapest, 2001
- Boda László és Orbán Róbert (ur.): **Szombathely és környéke – kalauz turistáknak és természetbarátoknak**. B. K. L. Kiadó, Szombathely, 2000
- Boda László és Orbán Róbert (ur.): **Az Őrség és a Vendvidék – kalauz turistáknak és természetbarátoknak**. B. K. L. Kiadó, Szombathely, 1998
- Dr. Csiszár Károly: **Őrség**. Vas megye Tanácsának Idegenforgalmi Hivatala, 1977
- Orbán Róbert (ur.): **Via Sancti Martini**. Martineum Felnőttképző Akadémia, Szombathely, 2010
- Orbán Róbert (ur.): **Via Sancti Martini**. Szombathely Megyei Jogú Város
- Önkormányzata – Tourinform Iroda, **Szombathely**, 2007.
- Polyglott útikalauz: **Isztria, Szlovénia**. Pegazus Rt., Budapest, 1991
- Szokoly Miklósné (ur.): **Őrség és Alpokalja kerékpáros útikalauz**. Frigoria Könyvkiadó, Budapest, 2010
- Szokoly Miklósné (ur.): **Kerékpártúrák Magyarországon atlasz/útikalauz**. Frigoria Könyvkiadó, Budapest, 2004
- Őrség, Göcsej turistatérkép**. Cartographia, Budapest, 2011
- Kerékpározás Északnyugat-Dunántúlon és Burgenlandban** (zemljevid). Cartographia, Budapest, 1993
- Körmend várostérkép**. Stiefel Eurocart Kft., Budapest, 2009
- Naslednje številke serije TKM: 6, 75, 99, 121, 129, 129, 302, 311, 319, 338, 435, 515, 587, 609
- www.wikipedia.hu
- www.savariamuseum.hu
- Spletne strani naselij ob poti.